

MUUTOS- VOIMAA!

KOHTI NUORTEN
KOKEMUSASiantuntijuutta
LASTENSUOJELUSSA

Barkman - Inkinen - Isoniemi - Varrio
Pesäpuu ry:n Selvitytyjät

OPAS- JA KÄSIKIRJAT
3 / 2017

 Pesäpuu ry

VALTAKUNNALLINEN
LASTENSUOJELUJÄRJESTÖ

Pesäpuu on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka tehtävänä on kehittää lastensuojelua. Toimintamme perustuu vahvaan kumppanuuteen ja tuotamme lasten ja nuorten omiin kokemuksiin perustuvia ja kehittämistyössä syntyviä toimintamalleja, tietoa, materiaaleja ja koulutuksia. Pesäpuun materiaalit tunnistaa rekisteröidystä tavaramerkistä LUPAUS LAPSELLE®.

Toimintamme on yleishyödyllistä.

Copyright © 2017 Pesäpuu ry
All rights reserved

Muutosvoimaa
Kohti nuorten kokemusasantuntijuutta lastensuojelussa
Opas- ja käsikirja nro on 3/2017

Toimittajat: Johanna Barkman, Helena Inkinen, Sami Isoniemi ja Pipsa Vario
Taitto: Aava & Bang, Lahja Kallinen
Kustantaja: Pesäpuu ry

ISBN: 978-952-7208-15-1

Painopaikka:
Kirjapaino Kari Ky, Jyväskylä

www.pesapuu.fi

VALTAKUNNALLINEN
LASTENSUOJELUJÄRJESTÖ

Manifesti:

Kaikilla lastensuojelussa pitää olla mahdollisuus kokea kokemusten jakamisen voima.

Mikko Oranen

*Valoa Näkyvissä II, Säätytalo
10.09.2015*

SISÄLTÖ

Kutsu matkalle	4
Muutosta ja voimaa - iso mottoteksti	7
Pesäpuu ry:n Selviytyjät	10
Kokemusasiantuntijuuden perustana osallisuus	15
5 reunaehto: Miksi?, Mitä?, Kenelle?, Kuka?, Miten?	23
Vaikuttamisen äärellä	43
Verkostoista voimaa	53
Mitä hyötyä tästä kaikesta on?	59

KIIITOKSET

Kiitämme, että olemme saaneet tehdä tätä arvokasta työtä. Opas on syntynyt monien keskustelujen tuloksena, ja siksi on mahdotonta luetella kaikkia niitä henkilöitä, jotka ovat omalla panoksellaan vaikuttaneet sen sisältöön. Haluamme erityisesti kiittää Voima Vaikuttaa! -nuorten kokemusasiantuntijoiden verkostoa! <3

Kiitämme oppaan kommentoinnista ja rakentavista keskusteluista Tarja Pösöä, Johanna Kiiliä, Mikko Orasta, Päivi Känkästä, Niina Vaittista ja Onni Westlundia! Lisäksi kiitämme kärsivällisyydestä Voittoa & Mikkoa, perheitä ja ystäviä. Opas ei olisi valmistunut ilman Pesäpuuta eikä STEA:a, ja se olisi aivan turha ilman Sinun kiinnostustasi asiaan.

Kiitos! <3

S. 63

Hyötylista

MINULTA
PYYDETÄÄN
PUHEENVUORO!?

S. 50

Checklist

S. 40

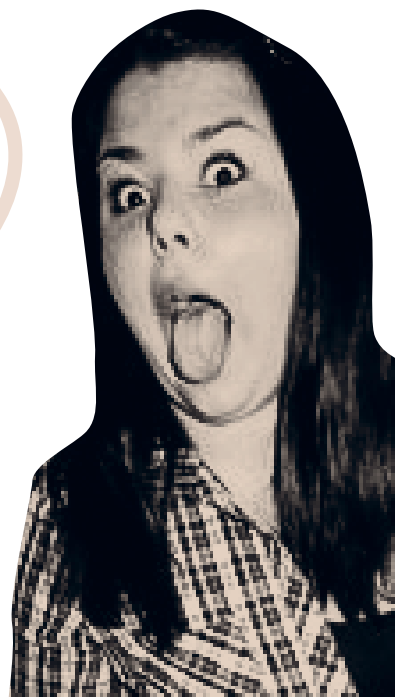
Selviytymisestä ja
sankaritarinoista

S. 39

Kehittäjäryhmän
kaari: Checklist

S. 20

Tie asiakkaasta
asiantuntijaksi

“On herätty siihen, miten heikommassa asemassa olevat lapset ja nuoret voisivat ilmaista itseään ja tarpeitaan. Sitä varten me olemme täällä.

On tultu tietoisemmaksi siitä, että lasten ja nuorten ottaminen tarkastelemaan oman elämänsä kysymyksiä on heidän perusoikeutensa. Perusta, jonka rakennuspalikat kootaan yhdessä aikuisten kanssa.

On uskallettu tunnustaa, että toisen kohtaaminen voi olla vaikeaa, sitä voi harjoitella ja saada uusia valmiuksia. Molemminpuolisesti.”

KUTSU MATKALLE

Kädessäsi on opas, joka luotsaa sinut nuorten kokemusasiantuntijuuteen lastensuojelussa. Olemme kirjoittaneet sen avuksi matkalle, joka tulee olemaan antoisa, mukaansatempaava ja ehdottomasti kulkemisen arvoinen. Lähdettyäsi liikkeelle, ei paluuta vanhaan enää ole.

Oppaan sivuilla sukellamme tarkastelemaan nuorten kokemusasiantuntijuutta lastensuojelussa. Opas ei välttämättä tarjoa valmiita vastauksia, eikä se ole sen tehtäväkään. Haluamme esittää kysymyksiä, joiden toivomme johdattelevan sinut pohtimaan kokemusasiantuntijuuden mahdollisuuksia, haasteita ja eettisiä näkökulmia yksin ja yhdessä toisten kanssa.

Toivomme, että opas luotsaa sinut matkalle, jonka lopputuloksesta sinulla ei ole vielä tietoa. Rohkaisemme sinua etsimään tuota päämäärää yhdessä nuorten kanssa, viihtymään sekä tarttumaan matkan varrella aukeaviin yllättäviin mahdollisuuksiin. Muistamaan, ettei ole olemassa vain yhtä oikeaa tapaa toteuttaa kokemusasiantuntijuutta, vaan samaan päämäärään voi päästä montaa erilaista reittiä. **Tärkeää on pitää mielessä ydinajatus: mitä teettekin, sen tulee vahvistaa nuoria ja viedä asioita eteenpäin.**

Kokemusasiantuntija- ja kehittäjäryhmätoiminnassa itse matka on lopputulosta tärkeämpi. Tuo matka kysyy kykyä sietää keskeneräisyyttä; kykyä antaa prosesseille ja toiminnassa mukana oleville nuorille aikaa edetä omaan tahtiinsa. Oletko valmis siihen?

TÄSSÄ OPPAASSA tarkoitamme nuorella kokemusasiantuntijalla noin 13–29-vuotiasta henkilöä, jolla on omakohtaista kokemusta lastensuojelusta ja joka kehittää lastensuojelua näiden kokemustensa pohjalta. Yläikärajan olemme määritelleet nuorisolain perusteella, jossa nuoreksi katsotaan alle 29-vuotiaat henkilöt. Nuori voi olla avo-, sijais- tai jälkihuollon nykyinen tai entinen asiakas. Hän on halukas jakamaan kokemuksiaan sekä kuulemaan muiden näkökulmia asioista, joita yhdessä tarkastellaan.

Opas on tarkoitettu

1. **Nuorelle**, joka harkitsee ryhtyvänsä kokemusasiantuntijaksi
2. **Aikuiselle**, joka harkitsee nuoren ottamista mukaan kehittämään lastensuojelua
3. **Päätäjälle**, joka haluaa lisää tietoa kokemusasiantuntijatoiminnasta
4. **Kaikille**, jotka ovat kiinnostuneita ottamaan mukaan nuoren kokemusasiantuntijan ja/tai perustamaan kehittäjäryhmän

OPPAASSA olevat sitaattit ovat nuorten ajatuksia Selviytyjien tapaamisista ja Nuorten foorumeista/päiviltä vuosilta 2010–2016.

OPPAAN valokuvat ovat pääosin peräisin nuorten albumeista ja Selviytyjät-tiimin työntekijöiden ottamista valokuvista. Joukossa on myös lehtikuvaajien, tiedottajien ja ammattilaisten (Maarit Kytöharju, Tommi Kinnunen) ottamia kuvia.

Oppaan neljä tehtävää

1. **Ymmärtäminen**. Välittää tietoa ja ymmärrystä siitä,
 - mitä kehittäminen yhdessä nuorten kokemusasiantuntijoiden kanssa on.
 - mitä kokemusasiantuntijana toimiminen tarkoittaa.
 - mistä nuorten kehittäjäryhmissä on kyse.
2. **Mahdollistaminen**. Antaa valmiuksia ryhmän ideointiin, perustamiseen ja vetämiseen.
3. **Vaikuttaminen**. Korostaa kokemustiedon merkitystä vaikuttamisen välineenä.
4. **Vakuuttaminen**. Antaa työkaluja, joilla kokemusasiantuntijuuden tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä voi perustella esimerkiksi esimiehille, päätäjille, poliitikoille ja muille sidosryhmille.

”VOIKO MIKÄÄN OLLA SEN ROHKEAMPAA
KUIN ANTAA KASVONSA, AJATUKSENSA,
TUNTEENSA JA TARINANSA YHTEISEEN
HYVÄÄN? TOIVEESEEN, ETTÄ TULEVAISUU-
DESSA LAPSILLA OLISI ASIAT PAREMMIN.”

Pitkäjänteisen ja sitoutuneen työn johdosta kokemusasiantuntijuus on noussut myös lastensuojelussa tunnustetuksi käsitteeksi ja tavaksi toimia. Kiinnostus nuorten kokemusasiantuntijuutta kohtaan onkin kasvava.

MUUTOSTA JA VOIMAA

ISO MOTTOTEKSTI

Harvaa palvelua tai tuotetta kehitetään ilman kohderyhmän edustajia. Lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden kokemukset ja ajatukset ovat koeteltuja ja laaja-alaisia. Koettuun elämään sisältyy tietoa toimivista ja toimimattomista käytännöistä. Tässä tiedossa piilee kehittämisen siemen. Näkymätön tulee näkyväksi.

Osallisuuden ja kokemusasiantuntijatoiminnan arvoperustana on nuorten näkemien osaavina ja ajattelevina toimijoina taustastaan riippumatta.

Kokemukset käyttöön

Asiakkaat ovat olleet lastensuojelun kehittämisen käyttämätön voimavara. Valitettavan usein lastensuojelussa osaaminen on nähty ainoastaan ammattilaisten, työntekijöiden ja tutkijoiden etuoikeutena. Viime vuosina on kuitenkin herätty kuulemaan myös asiakkaiden ääntä. Kokemusasiantuntijuus lastensuojelussa ja nuorten asiakkaiden muodostamat kehittäjäryhmät ovat yksi työtapa, jonka avulla on mahdollista vahvistaa palvelujärjestelmää ja vaikuttaa positiivisesti arvo- ja asennemaailmaan. Toiminta kytkeytyy luontevasti lastensuojelun eri toimijoiden perustehtävään ja tuo niihin läpinäkyvyyttä.

Kehittämistyössä nuoret tuovat yhteiseen tarkasteluun näkökulmia, jotka perustuvat kokemusperäiseen tietoon, taitoon selviytyä ja kykyyn pärjätä monenlaisissa ympäristöissä. Yhteisessä keskustelussa selvi-

tetään, mitä pitää vahvistaa tai ennaltaehkäistä sekä missä asioissa nuoret kokevat tarvitsevänsä apua tai tukea. Nämä näkökulmat saadaan selville, kun nuoret kertovat tarinaa omin sanoin ja kun toimitaan suoraan heidän kanssaan. Nuoret ovat kokemuksellisesti viisaita. He antavat paljon tietoa itsestään eri muodoissa ja eri tavoin, ammattilaisten tulee vain osata ottaa tämä tieto vastaan. Kuulemalla nuoria ymmärretään sanojen takana olevia merkityksiä ja tarpeita, jotka voivat merkitä nuorille ja aikuisille eri asioita.

Kokemusasiantuntijuus tähtää muutokseen

Muutosvoimaa-oppaassa käsittelemme sekä yksittäisen kokemusasiantuntijan mukaan ottamista että ryhmämuotoisen kehittämistoiminnan perustamista. Molempiin tapoihin pätevät samat lähtökohdat, reunaehdot ja eettiset periaatteet. Yhteistä on myös se, että kokemusasiantuntijatoiminnalla, olkoon se

yksilö- tai ryhmämuotoista, tavoitellaan muutosta. Muutos voi olla nuoren henkilökohtainen askel eteenpäin tai laajempi lastensuojelun toimintakulttuurin muutosprosessi. Yhteisesti asetettu muutostavoite viitoittaa toimintaa, mitä ollaan toteuttamassa. Muutos on mahdollinen myös ilman asetettua tavoitetta silloin, kun kokemusasiantuntijan nostamat asiat koskettavat osallistujien arvo-, asenne- ja/tai tunne maailmaa.

Lastensuojelussa on sekä näkyviä että näkymättömiä osa-alueita. Nuorten ottaminen mukaan jo kehittämistyön varhaisessa vaiheessa voi edesauttaa näkymättömien toimintatapojen näkyväksi tekemistä. Parhaan tuloksen saa, kun muutospyrkimykset pohjautuvat nuorten tarpeisiin ja näkemyksiin. Yleisesti on tiedossa se, että jos ihmiset saavat itse vaikuttaa yhteisesti valittuihin tavoitteisiin, on niihin myös helpompi sitoutua. Toimintatapojen muutos lastensuojelussa vaatii yhteistä ymmärrystä tavoitellusta suunnasta. Suuntaa antavat arvopohja, visio ja yhteiset tavoitteet, mitkä tulevat ajan mukaan näkyväksi myös toiminnoissa. **Kun osallisuus ja kokemusasiantuntijuus lastensuojelussa on valittu yhdeksi toimintakulttuurin muutostekijäksi, tulee se ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti.**

Tieto hälventää leimaa

Lastensuojeluun liittyvä leima on edelleen olemassa, vaikka sen poistamiseksi on tehty töitä vuosien ajan. Ennakkoluulot leimaavat helposti asiakkaina olevia lapsia, nuoria ja heidän läheisiään. Ne saattavat rajoittaa heidän elämäänsä ja kaventaa valintojen tekemistä esimerkiksi koulutuksen ja työelämän suhteen. Negatiivinen leima on vaikuttanut myös siihen, että asiakkaina olleet ihmiset eivät useinkaan ole halunneet kertoa kokemuksistaan. Työntekijöitä on puolestaan sitonut vaitiolovelvollisuus. Näistä syistä lastensuojelu on julkisuudessa näyttäytynyt traagisten kohtaloiden mustana aukkona, mistä on vaikea saada tietoa. Tämä puolestaan on vahvistanut negatiivista leimaa ja luonut vaikenemisen noidankehän. Kokemusasiantuntijuus on kuitenkin tuonut esiin, etteivät asiat lastensuojelussa ole mustavalkoisia.

Jotta muutos on mahdollinen, tarvitaan luottamusta ja uskoa siihen, että huolimatta lapsuuden haastavista olosuhteista ja lastensuojelutaustasta, nuoresta voi kasvaa tasapainoinen ja elämässään hyvin pärjäävä yksilö. **Leimaamisen sijaan tulee vahvistaa unelmien ja toivon näkökulmia, mitkä motivoivat nuoria elämässä eteenpäin sekä auttavat kääntämään vaikeudet voitoiksi ja voimavaroiksi.**

Lastensuojelun maine on suoraan yhteydessä nuoren kokemaan leimaan. Kokemusasiantuntijuus auttaa leiman purkamisessa tuoden tietoa lastensuojelusta ja sen asiakkaista. Se auttaa näkemään ja ottamaan puheeksi lastensuojeluun liittyviä tabuja. Lastensuojelun asiakkaiden, niin lasten kuin vanhempienkin, tarinat myös lisäävät järjestelmän läpinäkyvyyttä, vahvistavat asiakaslähtöisyyttä ja edesauttavat asennemuutoksen syntyemisessä.

Eettinen tietoisuus suojelee

Nuoret ovat luontaisesti uteliaita ja tutkivat mielellään arjessa kohtaamia asioita. He tarvitsevat vain ajan, paikan ja tilan omien näkemystensä ilmaisemiseen. Kun tähän lisätään aikuiset, jotka ottavat nuorten ajatukset tosissaan ja vievät niitä yhdessä nuorten kanssa eteenpäin, on kokemusasiantuntijuuden ketju muodostunut. Paluuta vanhaan ei enää ole. Tarvitaan aktiivisia aikuisia ja tahoja, jotka tuovat nuorten kokemustietoa keskuuteemme ja samalla vahvistavat nuorten selviytymistä, hyvinvointia ja osallisuutta.

Luotettavat ja turvalliset aikuiset ovat ensisijaisen tärkeitä tässä kokemusasiantuntijuuden ketjussa. Nuoren on luotettava siihen, että nämä aikuiset eivät petä, vaan ajattelevat nuoren parasta. Nuori voi kokemusasiantuntijana antaa yhteiseen hyvään kasvonsa, ajatuksensa, tunteensa ja tarinansa. Voiko mikään olla sen arvokkaampaa ja rohkeampaa? **Toiminnan eettisyyteen on kiinnitettävä juuri sen vuoksi huomiota, ettei hyvää tarkoittaen tehdäkään hallaa.**

Eettinen tietoisuus kulkee oppaan punaisena lankana, sillä kokemustietoon perustuva toiminta on ennen kaikkea elämäntarinoista nousevaa kehittämistyötä. Kokemusta ei voi mitätöidä eikä siihen saa suhtautua ylhäältä alaspäin, vaan aikuisilta vaaditaan rohkeutta nostaa tarinat keskiöön ja heittäytyä tasa-arvoiseen keskusteluun nuorten kanssa.

Eettiset pelisäännöt suojelevat nuoria kokemusasiantuntijoita. Yhteisessä kehittämistyössä on välttämättömyyksiä mieltä, millainen ammattilaisen oma asenne ja arvomaailma ovat suhteessa nuorten kohtaamiseen ja kokemuksiin: mitä nuorten kertomuksille ja kokemuksille tehdään, miten ja missä niitä käytetään ja mitä kokemustiedon jakamisella tavoitellaan. **Tärkein eettinen kysymys on mitä nuori itse kokemustiedon jakamisesta saa.**

KOKEMUSTIETO PÄIVITTÄÄ LASTEN- SUOJELUA NYKYHETKEEN, KUN KRIITTISYYS VANHOJA TAPOJA KOHTAAN LISÄÄNTYY JA ROHKEUS KOKEILLA UUTTA KASVAA.

Kokemustieto haastaa pohtimaan tiedon käsitettä

Kokemusasiantuntijuus lastensuojelussa antaa paljon, mutta se myös edellyttää panostusta jokaiselta toimijalta. Yhteinen kehittäminen koskettaa arvoja ja asenteita sekä haastaa niiden ja oman ammatillisen roolin jatkuvaan tarkasteluun ja arviointiin. **Kokemustiedon avulla tavoitetaan käsiteltävään ilmiöön liittyviä tunnemaailmoja.**

Avoin yhteistyö on kokemusasiantuntijatoiminnan perustana silloin, kun nuoret otetaan tasa-arvoisesti mukaan kehittämistyöhön. Kehittämissyö ei tarkoita, että asioista ollaan samaa mieltä, eikä tarvitsekaan olla. Yhteisen keskustelun kautta erilaiset näkökulmat tulevat esiin ja niitä voidaan ymmärtää paremmin. Tällöin vuorovaikutuksen tuloksena yhdistyy sekä kokemusperäinen että teoreettinen tieto.

Kokemustieto on mahdollista ja tärkeää tunnustaa ja tunnistaa oleellisena osana kehittämis-, kouluttamis- ja vaikuttamistyötä. Kokemustieto ei ole teoria- tai tutkimustiedon uhka, vaan sen täydentäjä ja reflektiopinta. Kokemustiedon tulisi olla tasavertaista ammatillisen tiedon rinnalla.

Tarvelähtöisyys kehittämistyön ketjussa

Kehittämissyö lähtee kohderyhmän esiin nostamista tarpeista, jolloin kokemusasiantuntijat osallistuvat toiminnan ideointiin, suunnitteluun ja mahdollisuuksien mukaan myös toteutukseen, raportointiin ja seurantaan. Yhteisenä tuotoksena voi olla muun muassa uusi toimintatapa yhteisössä, raportti, koulutus, mentorointi, puheenvuoro tai työväline.

Tavoitteena on, että tulos kohdentuu myönteisenä vaikutuksena yksittäisen lapsen ja nuoren elämään esimerkiksi hyödyllisen tiedon, työntekijän tietojen ja valmiuksien kehittymisen myötä tai vaikuttamistyön tuloksena.

Yhteistä voimaa

Nuorten kokemusasiantuntijuudella on merkittävä yhteiskunnallinen arvo. Nuorten kokemukset ovat auttaneet aikuisia ymmärtämään lastensuojelua nuorten näkökulmasta ja tuoneet lastensuojelun kehittämistyölle syvemmän merkityksen. Ammattilaisten antaman palautteen* perusteella voimme sanoa, että nuorten näkemykset ovat vaikuttaneet aikuisten arvoihin ja asenteisiin sekä sitä kautta lastensuojelun rakenteisiin ja yleiseen asenneilmapiiriin. "Osallisuus on saanut ihan uuden merkityksen", todettiin eräässä palautteessa.

Ammattilaisten ja nuorten näkemykset kokemusasiantuntijuuden tuomasta lisäarvosta menevät yksiin. Ammatillaiset painottavat, että nuoret nostavat esiin keskeisiä asioita, syventävät olemassa olevaa tietoa ja avaavat ammattilaisten silmiä näkemään sijoitetut nuoret osaavina, taitavina ja viisaina kump-paneina. Sekä nuoret että ammatillaiset korostavat toiminnan tuomaa voimautumista ja innostuksen lisääntymistä.

Kokemustiedolla, yhteisellä jakamisella ja yhteiskunnallisella vaikuttamistyöllä pyritään siihen, että lastensuojelutyössä ja palvelujärjestelmässä ei tulevaisuudessa toistettaisi aiempia virheitä, vaan vahvistettaisiin jo toimivia hyviä käytänteitä sekä luotaisiin uusia. Kokemusasiantuntijatoimintaa voidaan sanoa siis myös eettisesti ja ekologisesti kestäväksi kehittämistyöksi.

- 2008 Tiimi perustetaan
- 2009 10 faktaa lasten ja nuorten suojelusta
Tunne Tyypit – nuorten omat tunnekortit
- 2010 Minä Selviydyn!? -nuorten foorumi
Selviytymiseni merkit – Valmiuksia joustaviin selviytymistapoihin -peli
- 2011 Minä Selviydyn!? -aikuisten foorumi
Uskomme sinuun–Usko sinäkin käsikirja, aikuisten opas ja nuorten kiertue
- 2012 1. palkattu kokemusasiantuntija
Kaarle Suuri -palkinto
Uskomme sinuun – Usko sinäkin -raportti
Linnan juhlat
- 2013 Toimiva Lastensuojelutyöryhmän jäsenyys, STM
RAY Vaikuttavaa! -tunnustus
Valoa Näkyvissä -verkostofoorumi
RAY:n Paikka Auki -johtoryhmän jäsenyys
- 2014 2. palkattu kokemusasiantuntija
Rohkeasti lapsen puolesta -mitali, SOS-Lapsikylä
- 2015 Valoa näkyvissä II -verkostofoorumi
CHECKPOINT* – Mitä kuuluu tänään -kortit
LAPE muutostyö alkaa (STM)
Joulupuuro Eduskunnan Lapsen puolesta -ryhmässä
- 2016 Voima Vaikuttaa! -verkosto syntyy
Nuorten KÄRKI -foorumi (STM LAPE)
Järjestämässä valtiollista anteeksipyyntötilaisuutta
- 2017 Yhdessä Koettua – 100-vuotias Suomi
sijoitettujen lasten silmin.
Voimatarinat lastensuojelussa -tarinakirja
Muutosvoimaa – Kohti nuorten kokemusasiantuntijuutta -opas
Useita nuoria projektiluontoisesti palkattuina

f Pesäpuu ry Selviytyjät
www.facebook.com

PESÄPUU RY:N SELVIYTYJÄT

KEHITTÄMISTYÖ ON LAAJA-ALAISTA JA MONIPUOLISTA YHDESSÄ VAIKUTTAMISTA

"Olemme saaneet aikaan muutoksia, jotka perustuvat kokemustietoon. Vauhdin hurmassa emme ole eksyneet vaan pikemminkin löytäneet sen oikean tien astuttuamme myös joihinkin sudenkuoppiin. Jo alusta asti olemme puhuneet ryhmän äänellä ja pyrkineet suojelemaan tarinoissamme niitä, joiden valinta ei ole olla esillä lastensuojeluareenoilla. Ryhmän ääni on sittemmin laajentunut satojen nykyisten ja entisten lastensuojeliasiakkaiden kokemuksilla. Nämä kokemukset olemme luvanneet ja pystyneet jakamaan vaikuttavalla tavalla, toimien samaan aikaan eettisesti, nuoria ja heidän kokemuksiaan kunnioittaen."

Pesäpuu ry:ssä nuorten kokemusasiantuntija- ja kehittäjäryhmätoiminta alkoi nuorten ryhmänä vuoden 2008 alussa. Tuolloin syntyi valtakunnallinen Selviytyjät-tiimi, jonka jäsenet ovat vuosien aikana kasvaneet asiakkaista asiantuntijoiksi, osa heistä myös työntekijöiksi. Tänä päivänä kokemusasiantuntijuus on laajentunut osaksi Pesäpuu ry:n perustoimintaa.

Selviytyjät-tiimiin kuului toiminnan alkuvaiheessa 10 nuorta naista. Tämän jälkeen tiimi on avattu uusille nuorille useaan otteeseen. Tiimin jäsenillä on monipuolista kokemusta lastensuojelun sijaishuollosta neljältä eri vuosikymmeneltä. Toiminnan

ytimestä ovat kohderyhmän esiin nostamat tarpeet ja sitä kautta erityisesti sijoitettujen nuorten äänitorvena toimiminen sekä uusien kehittäjäryhmien mentoroiminen. Tiimin tehtävänä on koota yhteiset ajatukset, kokemukset ja syntyneet ideat jäsennellysti, eettisesti ja kunnioittavasti yhteen. Lisäksi tiimi tuo nuorten tarpeet, ajatukset ja nostot osaksi kehittämistyötä, mahdollistaen näin työvälaineiden, kouluttamisen ja vaikuttamistyön kautta muutoksen yksittäisen nuoren elämässä.

Selviytyjät on vuosien varrella onnistunut jalostamaan tiimin jäsenten sekä kohtaamiensa nuorten moninaiset kokemukset esityksiksi, kirjoiksi, kannanotoiksi, kommenttipuheenvuoroiksi ja työkaluiksi. Kiinnostus on ollut valtavaa ja vauhti hurjaa. Matka on ollut antoisa ja ehdottomasti kulkemisen arvoinen. Takana oleva usean vuoden kehittäjäryhmätoiminta on tarkoittanut tiimin toiminnan ja arvojen avaamista, realistisen kuvan antamista siitä, mitä kaikkea kehittäjäryhmän elinkaareen liittyy. Kiitosta on tullut myös eettisestä tietoisuudesta, joka on huomattu ja tunnustettu. Selviytyjät jatkaa myös tulevaisuudessa lastensuojelun ja kokemusasiantuntijuuden kehittämistä yhdessä Voima Vaikuttaa -verkoston kanssa.

SELVIITYJIEN MONET ROOLIT

KEHITTÄJÄ - VAIKUTTAJA

Kehittämistyö on laaja-alaista ja monipuolista yhdessä vaikuttamista. Määrä on mittaamaton.

611 000

PUHUJA

Lukuisia puheenvuoroja eri medioissa, seminaareissa ja koulutuksissa – paikallisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla. Kevään 2017 Inhimillinen tekijä - Paras kaveri – lastenkodin johtajan kiltti koira -jakson katsojamäärä televisiossa ja Arenassa yhteensä 611 000. (31.3.2017)

50 000

ÄÄNITORVI

Toimii sijoitettujen äänitorvena. Noin 50 000 painettua julkaisua. (2017)

500

TEMPAUSTEN TEKIJÄ

Ahkerien naisten kutomia villasukkia jaettu nuorille Nuorten foorumeissa yli 500 kpl.

Askartelumateriaalien kerääminen foorumeihin: paitojen olkanarut, metalliaskit ja muita pieniä esineitä yli 300 kpl.

80

KOORDINAATTORI

Koordinoi #voimavaikuttaa -verkoston toimintaa Yli 80 nuorta valtakunnallisessa verkostossa

30

TAPAHTUMAJÄRJESTÄJÄ

Järjestää nuorten foorumeita ja kiertueita yhdessä ja yksin Yli 30 nuorten foorumia.

US-US -kiertue (2011)

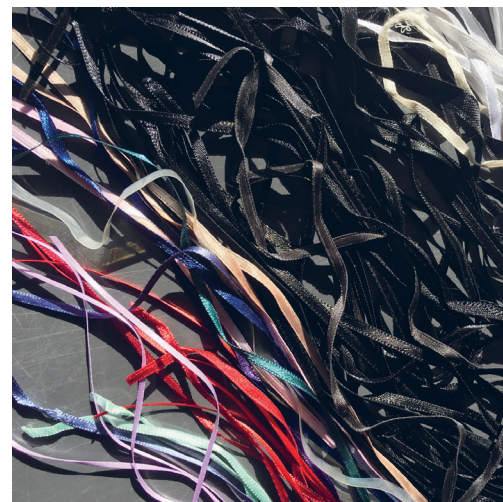
SOS-lapsikyläkiertue (2013)

Suomi 100 -kiertue sisältää lähes 40 tapahtumaa kuudessa eri kaupungissa. (2017)

20

MENTORI

Mentoroi kokemusasiantuntijuutta Yli 20 kehittäjäryhmää

**nuorten
foorumi**

NUORTEN FOORUMIT

Nuorten foorumit - Nuorilta nuorille suunnattu työskentelymalli, joka toimii vertaistuen ja vaikuttamisen välineenä

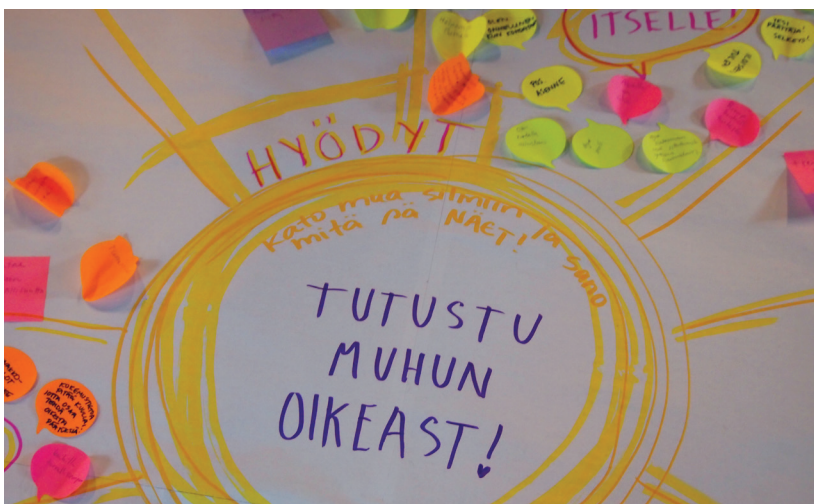
Foorumeissa otetaan nuoret aktiivisesti mukaan kehittämään lastensuojelun käytäntöjä. Ne ovat päivän mittaisia toiminnallisia työpajoja, joiden aikana käytetään aikaa tutustumiseen, työskennellään yksin, pareittain ja pienryhmissä.

Päivän juontamisesta sekä työskentelyn ohjaamisesta vastaavat nuoret kokemusasiantuntijat, kun taas

taustatahojen aikuisten tehtävänä on olla mukana toteuttamassa päivää, tarjota resurssit ja varmistaa tilaisuuksien henkinen ja fyysinen turvallisuus.

Nuorten tuottamaa tietoa hyödynnetään suoraan Pe-säpuun tekemässä kehittämistyössä ja sitä välitetään lastensuojelun työntekijöiden ja päättäjien tietoon kansallisesti ja kansainvälisesti. Näin kehittäminen muuttuu vaikuttamiseksi.

Lue lisää Nuorten foorumeista ja niiden sovelluksista sivulta 54.

”ENITEN ROHKEUTTA TARVITAAN, KUN KÄSITTELEE OMAA HISTORIAA JA ”TUNNUSTAA” MUILLE MENNEISYYTTÄ. KUN PALJASTAA TOISILLE VÄREJÄ, NÄKÖKULMIA. KUN MYÖNTÄÄ OMI A VIRHEITÄ.”

”ROHKEUTTA ON KUULLA SITÄ, MITÄ MUUT KERTOVAT, JA KOHDATA SE TODELLISUUS, MIKÄ EI OLE OMAN KOKEMUSPIIRIN SISÄLLÄ.”

Kokemusasiiantuntijuus koostuu eletystä ja koetusta elämästä. Voidaan verrata, että alan ammattilaiset tekevät töitä arkipäivisin kahdeksasta neljään, kun taas lastensuojeluasiakkuutta kertyy 24 tuntia päivässä seitsemänä päivänä viikossa.

24/7

Kokemusta kertyy siis jatkuvasti monesta eri näkökulmasta. Näitä näkökulmia ovat muun muassa kokemukset ohjaajista, sijaisvanhemmista, sosiaalityöntekijöistä, tehdyistä päätöksistä, naapureiden reaktioista, koulun suhtautumisesta ja siitä, minkälaisia kokemuksia omat biologiset vanhemmat, sisarukset ja suku saavat tämän asiakkuuden kuluessa ja sen jälkeen.

KOKEMUSASIAANTUNTIJUUDEN PERUSTANA OSALLISUUS

OSALLISUUS ON PERUSOIKEUS.

KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS ON MAHDOLLISUUS.

Lähestymme kokemusasiiantuntijatoimintaa osallisuuden ja kokemusasiiantuntijuuden käsitteitä avaamalla. Tarkoituksenamme ei ole rajata kokemusasiiantuntijuutta liian tiukasti, vaan auttaa ymmärtämään ja ennustamaan sen luonnetta. Ymmärrys lähtökohdista on olennainen osa toiminnan tunnistamisessa ja tunnus-tamisessa. Tämä mahdollistaa toiminnan soveltamisen omia tarpeita vastaavaksi.

Osallisuuden lähtökohdat

Lapsen edusta tai lapsen edun mukaisuudesta puhutaan monessa yhteydessä, mutta lainsäädäntöön katsomalla voidaan todeta lapsen edun määritelmän olevan täsmentymätön. Lapsen edun tulkinnassa helpointa lieneekin tulkita sitä, mikä ei ole lapsen edun mukaista.

Tässä oppaassa peilaamme oikeutta osallisuuteen ja lapsen edun toteutumista perustuslakiimme, Lapsen

oikeuksien sopimukseen ja lastensuojelulakiin. Perustuslain 6 § velvoittaa kohtelemaan lapsia tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on kansainvälinen sopimus, joka on laintasoisesti saatettu Suomessa voimaan. LOS 12 artiklan velvoitteet lapsen näkemyksen huomioon ottamisesta ja kuulemisesta on viety edellä mainittuun perustuslain pykälään ja muun muassa lastensuojelulakiin.

STOP AND LISTEN! FIRST CONNECTION, THEN LISTENING!

*"On tärkeää ensin muodostaa nuoriin suhde, yhteys, ja sen jälkeen kuulla, mitä heillä on sanottavana. Nuoret tarvitsevat aikuisten aikaa, läsnäoloa, turvaa ja tilaa, jotta voivat jakaa ajatuksiaan ja tunteitaan. Tämä on kasvun ja kehityksen edellytys."**

Lastensuojelulain 4 §:ssä todetaan, että lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan. 5 §:ssä on kirjattu velvoitteet lapsen ja nuoren mielipiteiden ja toivomusten selvittämiseen erityisesti lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteutettaessa.

Lapsen osallisuudesta on kirjattu lastensuojelulakiin myös oma lukunsa. Lastensuojelulain 4. luku ja edellä mainitut 4 § ja 5 § sekä LOS ja perustuslain velvoitteet muodostavat pohjan näkemyksillemme nuorten kokemusasiatuntijuuteen. On muistettava, että tämä velvoittava lainsäädäntö on aina vaadittu minimivelvoite. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien supistaminen on lainvastaista ja lapsen edun vastaista. Positiivinen erityiskohtelu, aktiivisena aikuisena oleminen ja välittäminen ovat sallittuja. **Voidaankin kysyä riittävätkö lain minimivelvoitteet siihen, että lastensuojelussa lapsilla tai nuorilla on hyvä olla?**

Kokemusasiatuntijatoiminta voi paitsi toimia työkaluna lapsen edun toteuttamisessa, mutta oikein käytettynä tarjota myös työkalun arvioida lastensuojelulain velvoitteiden täyttymisestä ja sitä, onko lapsillamme hyvä elämä.

Osallisuus on tunne ja asenne

Käsitteenä osallisuus on monimuotoinen ja siksi osal-

lisuus lastensuojelussa voidaan kuvata olevan sekä tunne että asenne. Nuori tuntee olevansa osallinen, arvokas osa jotain kokonaisuutta tullessaan kuulluksi, nähdyksi ja kohdatuksi. Osallisuudessa on kyse sekä johonkin kuulumisesta että omaan elämään vaikuttamisesta. Se on ymmärrystä omaan elämään liittyvistä kokemuksista ja omien "asioiden sisällä olemisesta".

Osallisuus edellyttää sitä, että aikuinen osaa työskennellä nuoren kanssa ja kohtaa hänet "oikealla", kunnioittavalla asenteella. Nuorelle muodostuu tunne, että aikuinen on häntä varten: aidosti kiinnostunut ja läsnä. Nuori ei tarvitse aikuisen lupaa kokemustensa ja mielipiteidensä ilmaisuun, mutta on tärkeää, että aikuiset aktiivisesti kannustavat nuoria kertomaan kokemuksistaan.

Kiinnittyminen yhteiskuntaan on haasteellista, jos kokee jäävänsä yksin yhteisöjen ja palveluiden ulkopuolelle. Osattomuus tukee ulkopuolisuudentunnetta, osallisuus taas tukee nuoren liittymistä yhteisön jäseneksi. Vahva yhteenkuuluvuuden tunne onkin nuorta suojaava tekijä. Aikuisella on tärkeä tehtävä olla luomassa ympäristöä, jossa nuori voi kokea olevansa turvassa ja sen kautta liittyä asuinyhteisöön sekä solmia suhteita. Tietäessään mistä on kotoisin ja mihin kuuluu, on hyvin todennäköistä, että kiinnostus yhteisöstä ja sen jäsenistä kasvaa. **Tunne osallisuudesta liittyikin vahvasti huolenpitoon, välittämiseen ja ihmisarvoon.**

Osallisuuden kautta nuori:

- Tulee nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi sekä itselleen että kanssakulkijoilleen. Mitä tietoisempi nuori on itsestään, sitä paremmin ja aidommin hän kykenee olemaan oma itsensä = tunnistamaan omat ja muiden tarpeet.
- Kokee omat asiansa omikseen, pystyy sitoutumaan ja vaikuttamaan = ottamaan itsestään ja asioistaan vastuuta.
- Saa tietoa ja ymmärrystä lastensuojelusta, oikeuksista, mutta myös velvollisuuksista = pystyy vaikuttamaan elämänsä asioihin.

Kokemusasiantuntijuus lastensuojelussa

Kotimaisten kielten keskuksen erityisasiantuntija Vesa Heikkisen* mukaan hakusanaa **kokemusasiantuntija** ei Kielitoimiston sanakirjassa vielä ole. Kyseessä on uudehko yhdyssana, joka rakentuu kahdesta osasta: sanoista kokemus ja asiantuntija .

Kielitoimiston sanakirjan* mukaan **asiantuntija** on henkilö, jolla on erityistä perehtyneisyyttä käsiteltävään asiaan, hän on jonkin asian ekspertti. Kokemusasiantuntijalla perehtyneisyys ei ole tullut opiskeluiden tai ammattitutkinnon kautta, vaan hän peilaa omia kokemuksiaan käsiteltäviin asioihin ja on omien asioidensa ekspertti.

Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry:n* mukaan taas kokemusasiantuntijat koulutetaan tehtäviinsä, joissa he kääntävät omat kokemuksensa voimavaraksi ja auttavat muita saman kokeneita. Toisaalta on mahdollista ajatella, että kaikki lapset ja nuoret, joilla on omakohtaista kokemusta lastensuojelusta, ovat kokemusasiantuntijoita. Tämä ajattelu tarkoittaisi sitä, että myös kyselylomakkeeseen tai haastattelututkimukseen vastaaminen olisi kokemusasiantuntijatoimintaa. **Lastensuojelussa käsite siis elää ja etsii vielä paikkaansa.**

Osallisuus on oikeus – kokemusasiantuntijuus mahdollisuus

Mielestämme nuorten kokemusasiantuntijuuden perustana ovat osallisuuden ja tasa-arvon näkökulmat. Kokemusasiantuntijuus on aina mahdollisuus, sillä lähtökohtaisesti jokainen nuori voi toimia kokemusasiantuntijana. Hän on oman asiansa asiantuntija. Osallisuus omissa asioissa on lasten ja nuorten

perusoikeus, mutta se ei kuitenkaan tee heistä kokemusasiantuntijoita. **Kokemusasiantuntijaksi nuori muuttuu siinä vaiheessa, kun hänen kokemustaan sovelletaan ja hyödynnetään laajemmassa mittakaavassa. Kokemusasiantuntija on siis henkilö, joka kehittää lastensuojelua omien kokemuksiansa pohjalta.**

Lastensuojelun kokemusasiantuntijuuden taustalla on ajatus avoimesta yhteistyöstä. Se on yhteistä kehittämistyötä, jossa nuoret otetaan tasa-arvoisesti mukaan tarkastelemaan arvioitavia ja kehitettäviä asioita. Kehittämistyö voi olla esimerkiksi yksittäisen työntekijän oman työn kehittämistä tai jopa valtakunnallista vaikuttamistyötä. **Näin ollen jokaisen sosiaalityöntekijän tai ammattilaisen on mahdollista ottaa nuori mukaan kehittämään omaa työtään ja sitä kautta lastensuojelua.** Aikuiset toimivatkin nuorten kokemusasiantuntijuuden vaalijoina tai portinvarti-joina. Kun nuori on tiedontuottajana ammattilaisen rinnalla, hän saa samalla kokemuksen asiantuntijuudesta, kuulluksi tulemisesta ja omien kokemustensa arvokkuudesta.

Esimerkiksi nuoren suunnitelmaa tarkastettaessa nuoren on hyvä olla paikalla oman elämänsä asiantuntijana. Kun nuori ja hänen työntekijänsä tapaamisen lopuksi arvioivat työskentelyä, työtapoja ja -menetelmiä, on nuori kokemusasiantuntijan roolissa. Nuori pääsee kertomaan, puhuttiinko palaverissa hänen mielestään oikeista asioista, tuliko hän kuulluksi ja miten työskentelyä voitaisiin soveltaa muiden nuorten kanssa. Näin nuori pääsee vaikuttamaan omalla näkökulmallaan ja kokemuksillaan myös oman elämänsä ulkopuolelle ulottuvaan lastensuojelutyöhön.

Vastaavasti esimerkiksi nuoren mukaan ottaminen ikään kuin pakollisena ja yksittäisenä kiintiökokemusasiantuntijana tai nuoren osallistuminen haastattelututkimukseen ei ole kokemusasiantuntijatoimintaa. Kokemusasiantuntijatoiminnan lähtökohtina ovat arvostava vuorovaikutus ja osallisuus, mitkä eivät toteudu, jos nuori on mukana vain vastaamassa ennalta laadittuihin kysymyksiin. Tällöin toiminta ei ole yhteistä, vastavuoroista ja tasavertaista, vaan sen tavoite on jotain muuta.

Kysymyksiä, jotka on hyvä pitää mielessä:

- Onko nuori tietoinen siitä, mitä kokemusasiantuntijuudella tarkoitetaan?
- Mistä nuori saa tunteen, että hän toimii kokemusasiantuntijana? Mistä nuori tunnistaa sen? Missä se näkyy?
- Tietääkö nuori, mitä hänen antamallaan kokemustiedolla tehdään?

Kokemusasiantuntijuudessa olennaista on vapaaehtoisuus. Nuoren on itse voitava valita osallistumisen tai poisjäännin väliltä. Kokemusasiantuntijuuteen ei voi pakottaa ketään. Nuorella on oltava mahdollisuus valita ja vaikuttaa siihen, miten hän toteuttaa kokemusasiantuntijuuttaan. Nuori myös valikoi aina itse, mitä kokemuksistaan kertoo ja kenelle. Hän harkitsee ja päättää, minkä verran on valmis antamaan ja jakamaan itsestään. Hän päättää sen, kuinka syvällisiä asioita omasta itsestään kertoo ja tuoko käsiteltävään asiaan ajatuksiensa lisäksi tunteensa, toiveensa ja odotuksensa.

Kokemusasiantuntija avaa omasta elämästään jotain hyvin oleellista ja tärkeää. Hän voi hyödyntää omaa ja toisten sijoitettujen nuorten elämäkokemusta. Kun nuori kertoo tarinaansa, kertoo hän myös läheisistään. Harkitseminen suojelee, ettei nuori vahingoita itseään tai läheisiään. Nuori voi toimia kokemusasiantuntijana myös ilman, että hänen henkilöllisyytensä tulee julkiseksi.

Yhteisen jakamisen tila

Kehittämistyössä yhdessä kokemusasiantuntijan kanssa on olennaista, että kokemustieto ei jää huomiotta silloin, kun asioita viedään eteenpäin. Käytännössä tämä tarkoittaa, että nuoren ajatukset tulee ottaa todesta ja tiedon olla tasavertaista am-

mattilaisten tietoon nähden. Nuoren itse tulee myös olla tietoinen siitä, että hänen kokemuksensa tulevat olemaan osana kehittämistyötä.

Kokemusasiantuntijatoiminnassa työntekijät asettuvat tietämisen tilasta yhteisen ymmärryksen rakentamisen tilaan. Yhteinen ymmärrys edellyttää tahtoa virittäytyä vuorovaikutukseen myös tunneperäisesti. Vaikka kokemukset ja tulkinnat elämästä ovat erilaisia, on silti mahdollista löytää yhteisiä säveliä, rakentaa yhteistä kuvaa käsillä olevasta asiasta. Jokaisen tarina ja näkökulmat ovat yhtä arvokkaita.

*"Kokemusasiantuntijuuteen perustuvissa kehittämissä hankkeissa tuleekin pohtia, kuinka kokemustietoa ja kehittämissäideoita hyödynnetään käytännön tasolla. Mikäli kokemustiedosta syntyvien ideoiden ja tiedon käytännöllisyys unohdetaan, on vaarana, ettei tietoa hyödynnetä käytännön tasolla. Tällöin kehittämissäideat jäävät kehittäjäryhmän sisälle, mutta todellista muutosta ei tapahdu." **

KEHITTÄJÄRYHMÄT

yli 20 ryhmää

Nuorista kokemusasiantuntijoista koostuva paikallinen ja/tai valtakunnallinen ryhmä, joka voi toimia hankkeen, maakunnan, järjestön, firman tai kaupungin sisällä.

NUORTENFOORUMI/PÄIVÄ

yli 30 foorumia

Vertais- ja vaikuttamistilaisuuksia, joissa nuoret tutkivat turvallisesti porukassa päivän ajan jotain lastensuojelussa olevaa ilmiötä. Nuorten viestit dokumentoidaan ja viedään eteenpäin vaikuttamistoiminnan kautta.

*Virpi Ropponen (2017): Kokemuksista voimaa -hanke - Nuoret lastensuojelua kehittämässä sosiaalialan ammattilaisten rinnalla. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön käytäntötutkimus. Tutkimusraportti.

KOKEMUS- ASIAN TUNTIJUUDEN VAIKUTTAMISEN PAIKAT

MENTORIT/VETURIT

www.autalasta.fi/vetuorointi

Kokemusasiantuntijat (mentorit/veturit) toimivat sijoitettujen ja jälkihuollossa olevien nuorten tukena. Vertaistukea nuorilta nuorille niin arkeen kuin kehittämisestä kiinnostuneille työntekijöille ja päättäjille.

VERTAISARVIOITSIJAT

Jyväskylän Nuorten sankarit -pilottiryhmä

Kokemusasiantuntijat vertaisarvioitsijan roolissa. Vertaisarviointi on uudenlainen palautejärjestelmä, jossa asiakkaat otetaan mukaan arvioimaan oman asuinyksikkönsä laatua eli sitä, miten nuoren hyvä elämä toteutuu esimerkiksi laitoksessa.

VOIMA VAIKUTTAA! -NUORTEN KOKEMUSASIAN TUNTIJOIDENVERKOSTO

tulossa [www-](http://www.kokemusasiantuntija.fi) ja [facebook-sivut](https://www.facebook.com/kokemusasiantuntija)

Verkosto tuo yhteen kehittämäryhmissä olevat nuoret, aikuiset ja muut ryhmiin kuulumattomat nuoret kokemusasiantuntijat. Verkosto toimii kehittäjäryhmien tukena, näkyvyyden ja vaikuttavuuden vahvistajana. Tuo yhteen myös nuoret ja ammatillaiset, päättäjät ja tutkijat. On valtakunnallinen vaikuttaja!

TYÖNTEKIJÄT

noin 10 henkilöä

Kokemusasiantuntijatyöntekijät toimivat lähinnä järjestöissä ja hankkeissa monipuolisissa tehtävissä.

KOULUTETUT

KOKEMUSASIAN TUNTIJAT

KoKoA ry www.kokemusasiantuntija.fi

Oppilaitoksissa koulutetut kokemusasiantuntijat.

MEITÄ ON
17 958

**Kokemusasiantuntija-
toiminta palautuu
yksittäisen lapsen ja
nuoren hyväksi.**

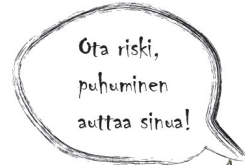

Vaadi vanhemmuutta!

Sinua tarvitaan. Älä anna periksi

Ota riski, puhuminen auttaa sinua!

Artikkeli julkaistu vuonna 2009
Pohjoismaisen lapsi- ja nuorisoyhteistyökomitean julkaisusarjassa

TIE ASIAKKAASTA ASiantuntijaksi - Selviytyjät-ryhmä lastensuojelun sijaishuollon kehittäjänä

"Mennyttä 1½ vuotta voisi lyhyesti kuvata esimerkiksi sanoilla mielenkiintoinen ja ihmeellinen. Alkuun en yhtään tiennyt mitä odottaa tai mihin oikeastaan olen edes ryhtymässä, mutta "matkan" aikana kuviot ovat pikkuhiljaa selvinneet ja oon ymmärtänyt miten hienossa jutussa saan olla mukana. Uudet ystävät, kanava puhua asioista, jakaa kokemuksia ja oppia uutta, sekä "siinä sivussa" saada mahdollisuuksia vaikuttaa ja tuoda julki myös toisten lasten ja nuorten äänellä niitä asioita, jotka lastensuojelussa mättää, ovat rohkaisseet ja antaneet myös itselleni henkilökohtaisesti paljon."

Selviytyjät-ryhmä on Pesäpuu ry:n "Ikkuna omaan elämään – nuoret lastensuojelun sijaishuollossa" -projektissa muodostettu kehittäjäryhmä. Ryhmässä on kuusi nuorta naista, joilla kaikilla on kokemusta lastensuojelun sijaishuollosta. He ovat eläneet sijaisperheissä ja lastensuojelulaitoksissa, toiset lapsesta saakka, toiset joitakin vuosia. Heidän kokemuksensa sijaishuollosta ovat monipuolisia: osa on elänyt samassa sijaisperheessä koko lapsuutensa ja nuoruutensa, osa on joutunut vaihtamaan asuinpaikkaa monesti perheen ja laitoksen välillä. Ryhmä koottiin osittain sosiaalityöntekijöiden avulla, mutta osa nuorista ilmoittautui mukaan oma-aloitteisesti netti-ilmoituksen perusteella.

Pesäpuu ry:n projektin keskeisenä tarkoituksena on ottaa sijoitetut nuoret aktiivisesti mukaan kehittämään lastensuojelun sijaishuollon käytäntöjä ja luomaan uusia toimintatapoja. Selviyty-

jät-ryhmän tehtävänä on käsitellä vaativia lastensuojeluun liittyviä kysymyksiä. Lastensuojelun piirissä olevien nuorten lapsuutta on loukattu ja heidän ylitseen on valitettavan usein kävelty. Nuorten kehittämistyöhön tuomat näkökulmat perustuvat omiin kokemuksiin, heidän mielipiteensä ovat moneen kertaan testattuja ja he ovat oppineet selviytymään moninlaisin keinoin. Nuorilla on paljon sanottavaa lastensuojelusta ja myös omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Ryhmän jäsenten erilaiset taustat takaavat sen, että eri näkökulmat lastensuojelun sijaishuoltoon ovat työskentelyssä laajasti esillä. Omien kokemusten lisäksi nuoret tuovat kehittämistyöhön viestejä muilta nuorilta.

Kehittyminen vertaistuen ryhmästä kehittäjäryhmäksi

Syksyllä 2009 Selviytyjät-ryhmä on toiminut vajaan parin vuoden ajan. Ryhmä kokoontuu noin kerran kuukaudessa puolen päivän mittaisiin tapaamisiin. Tapaamisten välissä keskustelua käydään sähköpostitse ja nettifoorumissa. Ryhmä on käynyt olemassaolonsa aikana läpi neljä toisistaan erottuvaa kehitysvaihetta, joiden kautta se on kehittynyt vertaistuen ryhmästä kehittäjäryhmäksi. Vaiheet ovat kuohuntavaihe, vaihtoehtojen vaihe, ideointivaihe ja muskettisoturivaihe.

Ryhmän ensimmäiset tapaamiskerrat olivat kuohuntavaihetta, joka oli täynnä tunnetta ja tarinoita, kun nuoret jakoivat intensiivisesti kokemuksiaan. Tapaamisissa olennaista oli luoda luotamuksellinen, kiireetön, positiivinen ja

avoin ilmapiiri, jotta nuoret rohkaistuvat kertomaan ajatuksistaan ja kuulemaan toisten kokemuksia. Kokemusten käsittelyssä hyödynnettiin Tunnetyypit-kortteja, jotka ovat eri tunnetiloja kuvallisesti ilmaisevia kortteja. Nuoret muokkasivat kortteja itse tarpeitaan vastaaviksi ja viimeistelivät ne lopulta myös muiden nuorten käytettäväksi.

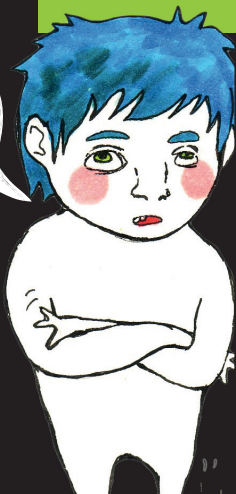
Kuohuntavaihe voi tällaisessa ryhmässä olla hyvin voimakas. Vasta kun se on käyty läpi, on ryhmän mahdollista alkaa vähitellen tarkastella ja työstää lastensuojelun toimintatapoja. Kuohuntavaiheessa merkittävää on ryhmän toimiminen vertaistuen tarjoajana jäsenilleen vaikeiden kokemusten käsittelyssä: "Tutustuu toiseen ja oppii näkemään sen, että toiset kuuntelee. Toisaalta kiinnostaa kuulla, koska jokaisella on se ensimmäinen paikka ollut erilainen, eikä kaikilla niin hyvä. Sekin kiinnostaa että miten siitä on selvinnyt. Tai mikä on ollut se keino käsitellä ja päästä elämässä eteenpäin että on tässä pisteessä. Tietenkinhän niitä miettii koko ikänsä..."

Kuohuntavaiheen jälkeen ryhmän toiminnassa alkoi vaihtoehtojen vaihe. Ryhmä kokeili ja työsti erilaisia Pesäpuu ry:ssä kehitteillä olevia työvälineitä, kuten Ärsyttää-monistetta, jota kehitetään vihan ilmaisemisen apuvälineeksi, ja Selviytymisen merkit -pokeripeliä, jonka avulla voi pohtia selviytymiskeinoja eri tilanteissa. Ryhmän työskentelyilmapiiri oli positiivinen, vaikka tehtävät herättivät rankkoja tunteita eivätkä täysin vastanneet tyttöjen tarpeita: "Töitä tehtiin tosi paljon ja tapaamisen jälkeen olin aika väsynyt. Eikä me edes

- Sinun ei tarvitse kantaa syyllisyyttä pahasta olostasi, joka johtuu toisten puheista tai teoista.

vuoksi meillä ei aina kaupassa mukana taskulaskin: pystyimme tarkastamaan ennen kassalle menoa, että rahat riittivät ostoksiin."

Arvosta itseäsi, et ansaitse huonoa kohtelua!

Väkivalta:

"Äiti ei ole humalassa koskaan lyönyt minua, mutta sen miesystävä useasti. Äiti vain katsoi vierestä eikä osannut tehdä mitään, kun sitäkin sitten lyötäisiin. Kun äiti oli selvin päin, menin pyytämään häneltä apua. Silloin se löi, kun luuli, että rakasti sitä miestä. Ajattelin aina olla äidille ikuisesti vihainen. Ei sille voinut,

- Älä vahingoita itseäsi millään tavalla.
- Kenelläkään ei ole oikeutta koskea sinuun vasten tahtoasi. Jos joku vahingoittaa sinua, älä hyväksy tekoa, vaikka tekijä väittäisi, että ansaitset sen. Hän valehtelee! Mikäli sinua kohdellaan väkivalloin, tulee sinun pyytää välittömästi apua.
- Väkivalta on aina tuomittava teko.

7. SINULLA ON OIKEUS PUHUA, ET MENETÄ MITÄÄN

aina ymmärretty, miks niitä juttuja piti käydä läpi. Niin paljon mieluummin oltais kerrottu omia kokemuksia." Ryhmä oli prosessissa matkalla vertaistuen ryhmästä kehittäjäryhmäksi.

Vaihtoehtojen vaiheessa ryhmän ohjaaja otti harkittuja riskejä ja luotti siihen, että jossain vaiheessa syntyy luovia ja uusia ideoita. Erilaisten vaihtoehtojen toimintatapojen kokeilun kautta voi löytää ytimen, jota ei ole vielä edes ajateltu, eli juuri sen jutun, joka lähtee viemään ryhmän toimintaa eteenpäin. Selviytyjät-ryhmän oma juttu löytyi, kun ryhmä sai tehtäväksi kommentoida Mikko Orasen tekemää "Asiaa lastensuojelusta" -selvitystä. Siitä ryhmä sai idean laatia oman kannanoton: "10 faktaa lasten ja nuorten suojeluun". Ryhmä siirtyi kehityksessään ideointivaiheeseen.

Ideointivaiheessa ryhmän jäsenet työsitivät lastensuojelun teemoja omasta 10 faktaa -näkökulmastaan vaivattomasti ja samalla tavoitteellisesti. Nuoret muokkasivat omien kokemustensa ja yhteisten pohdintojensa pohjalta kymmenkohtaisen kannanoton lastensuojelun kriittisistä asioista. He ottavat tiukasti kantaa vanhemmuuteen, aikuisten vastuuseen, syyllisyyteen, yksinäisyyteen ja väkivaltaiseen kohteluun. He korostavat, että lastensuojelun asiakkuudessa, avun pyytämisessä ja vastaanottamisessa ei ole mitään hävettävää ja että lasten ja nuorten pitää saada apua ja tukea silloin, kun he sitä tarvitsevat. Tämän työskentelyn tuloksena syntyivät 10 faktaa lastensuojelusta -nettiesitys ja -juliste. Nettiesitys on toteutettu yhteistyössä Negative-yhtyeen kanssa, joka antoi esitykseen Won't Let Go -laulun käyttöoikeudet. Julisteeseen ryhmä kokosi faktat ja niihin liittyvät tarinat herättämään pohdintaa faktojen merkitykses-

tä. Nuoret halusivat materiaaliin myös nettilinkkilistan, jotta lapset ja nuoret tietäisivät, mistä eri paikoista voi hakea apua.

10 faktaa muodostui ryhmän yhteiskunnallisen vaikuttamisen väline. Viesti on suunnattu eri tahoille: lapsille, nuorille ja perheille, päättäjille ja aikuisille ylipäätään. Ryhmä sai faktoille hyvin positiivisen vastaanoton ja odotettua laajempaa julkisuutta. Tämä hämmensi nuoria mutta siirsi samalla ryhmän kehityksessään muskettisoturivaiheeseen, jossa "yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta" -mentaliteetti on vahva. Nuoret ovat täynnä intoa ja omanarvontunnetta. He ovat tulleet kuulluiksi, vaikka ovat lastensuojelun asiakkaita. Heidän työtään arvostetaan, ja he ovat päässeet asiantuntijoina vaikuttamaan suuren yleisön käsityksiin lastensuojelusta. Ryhmän yhteistyö lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aulan kanssa on entisestään vahvistanut nuorten kokemusta asiantuntijuudesta. Nuorista on kasvanut lastensuojelun sijaishuollon kehittäjäryhmä.

Mitä ryhmä on opettanut?

Selviytyjät-ryhmän toiminta on ylittänyt kaikki odotukset, joita ryhmän aloittaessa asetettiin. Ryhmä on toiminut merkittävänä nuorten vahvistajana: "se on opettanut katsomaan asioista kriittisesti sekä havaitsemaan ja puuttamaan epäkohtiin. Ryhmä on myös opettanut, ettei ikää tarvitse katsoa, jos haluaa olla vaikuttamassa asioihin. Rohkeuteni on kasvanut ja usko siihen, että omista kokemuksista, ikävistäkin, voi ammentaa paljon hyvää sekä oikein hyödynnettynä ne voivat olla myös voimavara elämässä. Selviytyjät on opettanut minulle luottamusta, sitä että oikeasti on olemassa aikuisia, jotka haluava ajaa lasten etuja ja jotka pitävät sanansa."

Nuoret arvostavat suuresti niitä aikuisia, jotka uskaltavat ottaa vetääkseen tällaisen kehittäjäryhmän, haluavat oikeasti kuunnella lapsia ja nuoria ja arvostavat heidän kokemuksiaan. Aikuisen tulee kuitenkin varautua siihen, että nuoret haluavat ensin kertoa omista kokemuksistaan ja käsitellä niitä. Vasta sen jälkeen voi syntyä valmius kehittää ja löytää jotain konkreettista kehitettävää. Tie asiakkaasta asiantuntijaksi on pitkä ja täynnä tunteita.

Ryhmä rohkaisee muitakin nuoria ottamaan vastaan tehtävän lastensuojelun kehittäjinä: "Take a risk! Be brave! Teillä on mielettömästi arvokasta tietoa ja omaa kokemusta lastensuojelusta, siitä mitä asioita tehdään oikein ja mitä taas pitäisi tehdä toisin. Te ootte tän asian asiantuntijoita! Sen lisäksi, että voitte päästä vaikuttamaan asioihin, ryhmän kautta on mahdollista saada uusia, ihania ystäviä sekä päästä prosessoimaan omia kokemuksia, vaikkei ryhmä olekaan varsinainen vertaistukiryhmä. Haluan kuitenkin varoittaa: ryhmä voi saada aikaan muutoksen sinussa: voi ilmetä vahvaa halukkuutta puolustaa kaltoin kohdeltuja lapsia ja nuoria, se voi herättää suuttumusta joitain niitä tahoja kohtaa jotka ovat toimineet väärin sekä mullistaa omaa elämää siltä osin, että haavat voivat aueta asioita prosessoimassa. Kuitenkin se kaikki on normaalia, ja oman kokemuksen perusteella voin sanoa, että tästä kaikesta seuraa kuitenkin niin paljon hyvää, sekä henkilökohtaisesti että laajemminkin areenalla."

Johanna Barkman

WWW.ASIAALASTENSUOJELUSTA.FI

TEKSTI:

SELVIUTYJÄT

-nuoret lastensuojelun kehittäjät

Pesäpuu ry
Lastensuojelun erityisosaston keskus

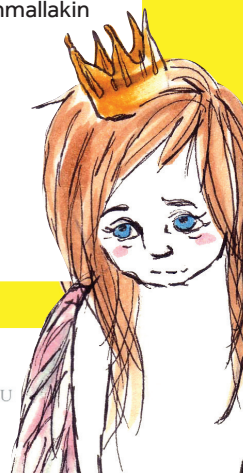
20 Lapsilla on omat oikeudet

LASTENSUOJELUN

LAPSIASIAVALTUUTETTU

”ROHKEUTTA ON TEHDÄ SELLAISTA, MISTÄ ON EPÄVARMA. ROHKEUTTA ON JÄTTÄÄ TEKEMÄTTÄ. ROHKEUTTA ON TEHDÄ TOIMINNASTA PÄÄTÖS JA KANTAA SIITÄ SEURAUKSET. JOSKUS SEURAUKSET VASTA ROHKEUTTA VAATIVATKIN.”

”ROHKEUTTA ON LUOTTAA TOISEEN. PYRKIÄ VALINNOILLA JA TEOILLA PARHAANSA MUKAAN ANTAMAAN VASTUUTA NIIN PALJON KUN VAIN TOINEN VOI KANTAA. JA TARVIKKAESSA OTTAA KOPPIA.”

”Meidän tehtävämme on ollut luoda toivoa siitä, että tätä järjestelmää kannattaa vaalia ja kehittää. Ei se ole elitismia. Omalta osalta se on ollut sanomaa siitä, että kun yhteiskunta pitää omistaan huolta, kasvaa tasapainoisia aikuisia, jotka kestävät pettymyksiä, haasteita ja ovat valmiita myös omalta osaltaan auttamaan muita. Ei ole tarkoituksena vähätellä kenenkään negatiivisia kokemuksia tai väittää että järjestelmä on täydellinen.”

5 REUNA-EHTOA

MISTÄ KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS RAKENTUU?

MITKÄ TEKIJÄT OHJAAVAT TOIMINTAA?

MIKÄ ON AIKUISTEN ROOLI KEHITTÄJÄRYHMIEN KANSSA?

KETÄ VARTEN KOKEMUSTIETOA KUULLAAN JA KERÄTÄÄN?

KUKA KOKEMUSTIETOA KUULEE JA KERÄÄ?

MITÄ KOKEMUSTIEDOLLE TEHDÄÄN?

MIHIN KOKEMUSTIEDOLLA PYRITÄÄN VAIKUTTAMAAN?

Tässä kappaleessa puhumme kokemusasiantuntijuuden reunaehdoista keskittyen kehittäjäryhmätoimintaan, mutta samoja asioita voi peilata yksittäisen kokemusasiantuntijanuoren kanssa työskennellessä.

*Reunaehdot kokemusasiantuntijuudessa tarjoavat suuntaviivoja toiminnan etene-
miseen tehden siitä luotettavaa ja ennustettavaa. Niiden avulla voidaan perustella
toiminnan merkitystä ja mieltä, mitä toiminta edellyttää. Reunaehdot korostavat
aikuisten vastuuta yhteisessä tekemisessä.*

5 REUNAHEHTOA

MIKSI?

Miksi kokemuksen ääntä halutaan kuulla?

Miksi nuorta pyydetään kertomaan kokemuksistaan?

Miksi ryhmä perustetaan?

MITEN?

Miten toimiva ryhmä rakennetaan?

Miten sitä ylläpidetään?

MITÄ?

Mitä toiminnalla tavoitellaan?

Millä eri tavoin nuoret voivat toimia kokemusasiantuntijoina?

KUKA?

Kuka ryhmää vetää?

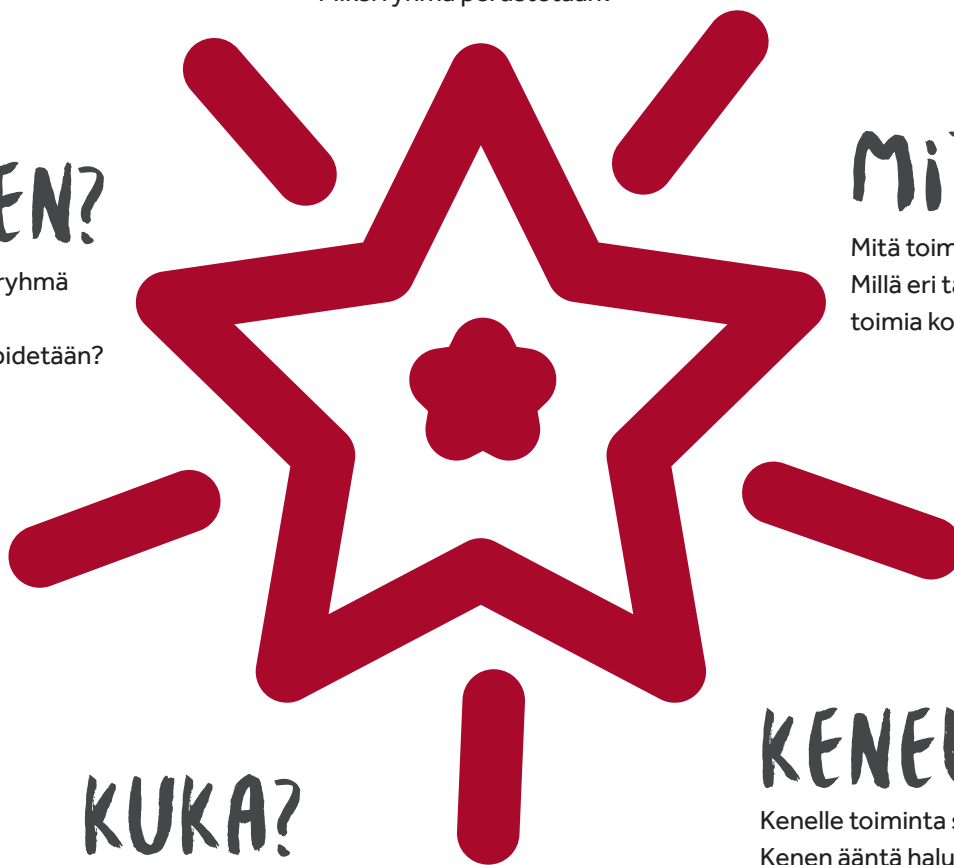
Mitä aikuisilta vaaditaan?

KENELLE?

Kenelle toiminta suunnataan?

Kenen ääntä halutaan kuulla?

Mikä motivoi?

Miksi?

*Miksi-sakaran avulla tarkastellaan
kehittäjäryhmätoiminnan syitä.
Miksi-kysymyksiin vastaaminen
on edellytys koko kehittäjäryhmän
toiminnalle.*

Kehittäjäryhmää perustettaessa on tärkeä miettiä, miksi kokemuksen ääntä halutaan kuulla ja miksi ryhmä perustetaan. Miksi-sakaran avulla voi jäsentää omaa suhdettaan kokemusasiantuntijuuteen ja kokemustietoon.

- Miksi kokemusasiantuntijapuheenvuoro halutaan osaksi ohjelmaa?
- Onko kokemusasiantuntijan hyödyntäminen tarpeellista?
- Mitä kokemustiedolla tavoitellaan?
- Onko kokemusasiantuntija mukana tasavertaisena jäsenenä?
- Halutaanko kuulla vain tietynlaista kokemustietoa?
- Halutaanko kokemustiedolla vastauksia vain ennalta määrättyihin ja rajattuihin kysymyksiin?
- Otetaanko kokemustieto todesta?

Kokemustiedon tunnistaminen ja tunnustaminen

Kiintiökokemusasiantuntijuus on mediaseksikästä. Jokaisessa seminaarissa ja työryhmässä tulee olla vähintään yksi kokemusasiantuntija. Miksi? Mielestämme kiintiöajattelun voi kyseenalaistaa, sillä se ei automaattisesti takaa kokemusasiantuntijalle aitoa osallisuutta tilanteessa.

Kokemusasiantuntijuus lastensuojelussa antaa, mutta se myös edellyttää asioita jokaiselta toimijalta. Yhteinen kehittäminen vaatii omien arvojen ja asenteiden tarkastelua sekä oman ammatillisen roolin arviointia. Lisäksi se edellyttää pysähtymistä pohtimaan tiedon käsitettä, jotta kokemustieto on tasavertaista ammatillisen tiedon rinnalla.

On olennaista pohtia, miten voidaan vastaanottaa kokemusasiantuntijan viestiä avoimin mielin, lokeroimatta sitä ennalta määrättyyn laatikkoon.

Nuoren tuottamaa tietoa voidaan demonisoida, romantisoida tai idealisoida; kokemusten tulkinta on vastaanottajasta kiinni. Olemme huomanneet, että viesti menee ammattilaisille paremmin perille, jos sen esittää hillitysti, yhteistyökykyisesti ja hyväksyttävästi. Tämä kertoo siitä, että ammattilaisten voi olla vaikea ottaa vastaan puhetta, jos se poikkeaa totutusta kaavasta. Nuoren kokemusasiantuntijan ei kuitenkaan tarvitse vastata ammattilaisten odotuksiin eikä hänen tarvitse suoriutua ammattilaisen tavoin. Hänen tulee saada olla nuori.

Kokemustieto pitää tunnistaa ja tunnustaa itsessään arvokkaana. Uudet, vanhat ja yksittäisetkin kokemukset tulisi nähdä yhtä vaikuttavina ja arvokkaina, eikä verrata niitä keskenään. Kokemus ei valehtele, vaan sen taustalta on nähtävissä tunteita, ajatuksia, odotuksia, unelmia ja tarpeita. Niistä tulisi etsiä asioita, joista voimme tässä hetkessä oppia ja joiden perusteella nostaa kysymyksiä keskusteluun. Esimerkiksi, mikäli 25-vuotiaan pienten lasten äidin ja entisen lastensuojeluasiakkaan kokemukset sivuutetaan vanhentuneina, sivuutetaanko samalla arvokasta tietoa lastensuojelun ylisukupolvisuuden katkaisemisesta ja suojaavien tekijöiden vaikutuksesta?

Visio on kuva tulevasta

Miksi-kysymyksen avulla luodaan visio, unelma tai näkemys tulevaisuudesta, mikä suuntaa ajatukset siihen, miten maailma muuttuu tavoiteltavan toiminnan kautta. Visio kertoo, millaista uutta kulttuuria olemme luomassa.

- Miksi juuri nuoret kokemusasiantuntijat ovat mukana vision toteuttamisessa?
- Liittyykö se johonkin tarpeeseen?
- Mitä varten kehittäjäryhmä perustetaan?
- Mikä on sen tehtävä?
- Millaisessa suhteessa käsiteltävä tarve on perustehtävään tai strategiaan?

lhannelilanteessa kokemusasiantuntijatoiminta nivoutuu osaksi kunnan/kaupungin/yksikön/organisaation perustystä. Näin toiminnalla on suurempi todennäköisyys siirtyä rakenteisiin ja saada jatkuvuutta. Rakenteissa olevien ryhmien tavoitteet, jäsenet ja vetäjät voivat vaihtua, mutta työ jatkuu muutoksista huolimatta.

Tavoitteet

Kokemusasiantuntijatoiminnalla voi olla useita eri tavoitteita ja toimintaa hahmotetaan näiden tavoitteiden kautta. Yksittäisen nuoren omat tarpeet, tavoitteet ja mielenkiinnon kohteet määrittelevät millä tavalla hän toimintaan osallistuu. Hänellä on omat tavoitteensa olla mukana toiminnassa, ryhmällä voi olla omansa. Ytimessä on kuitenkin kokemustiedon avulla vaikuttaminen ja nuorten näkemysten esiin nostaminen vastaamalla kysymyksiin mikä on hyvin ja mitä pitää vahvistaa. **Koko toiminnan päämääränä on lastensuojelun piirissä olevien lasten ja nuorten vahva hyvinvointi.**

Tavoite on asia, johon halutaan muutosta. Se on kuin kartasto, joka auttaa päämäärään. Tavoite ohjaa toimintaa ja ne sanelee, miksi ja millaisia valintoja matkan varrella tehdään. Sen avulla voidaan arvioida ryhmän toimintaa ja kehittää sitä haluttuun suuntaan. Hyvän tavoitteen tulee olla selkeä ja sellainen, että sen saavuttaminen on kiinni ryhmästä, ei ryhmän ulkoisista tekijöistä. Oikean kokoinen tavoite haastaa toimimaan. Liian pieni tavoite ei pidä yllä mielenkiintoa ja liian suuri tavoite taas saattaa lannistaa. Mitä konkreettisempi tavoite on, sen helpompaa sen luo on suunnistaa. Jos alussa määritellään useita tavoitteita, on päätavoitteeksi viisasta valita se, mikä toteutuessaan myötävaikuttaa myös muiden tavoitteiden saavuttamiseen.

Kun kehittäjäryhmän tavoite koskettaa nuorille tärkeitä arvoja, on tavoitteella paremmat mahdollisuudet toteutua. Asenteisiin ja arvoihin tulee kiinnittää huomioita, sillä avoimesti jaetut arvot ja asenteet

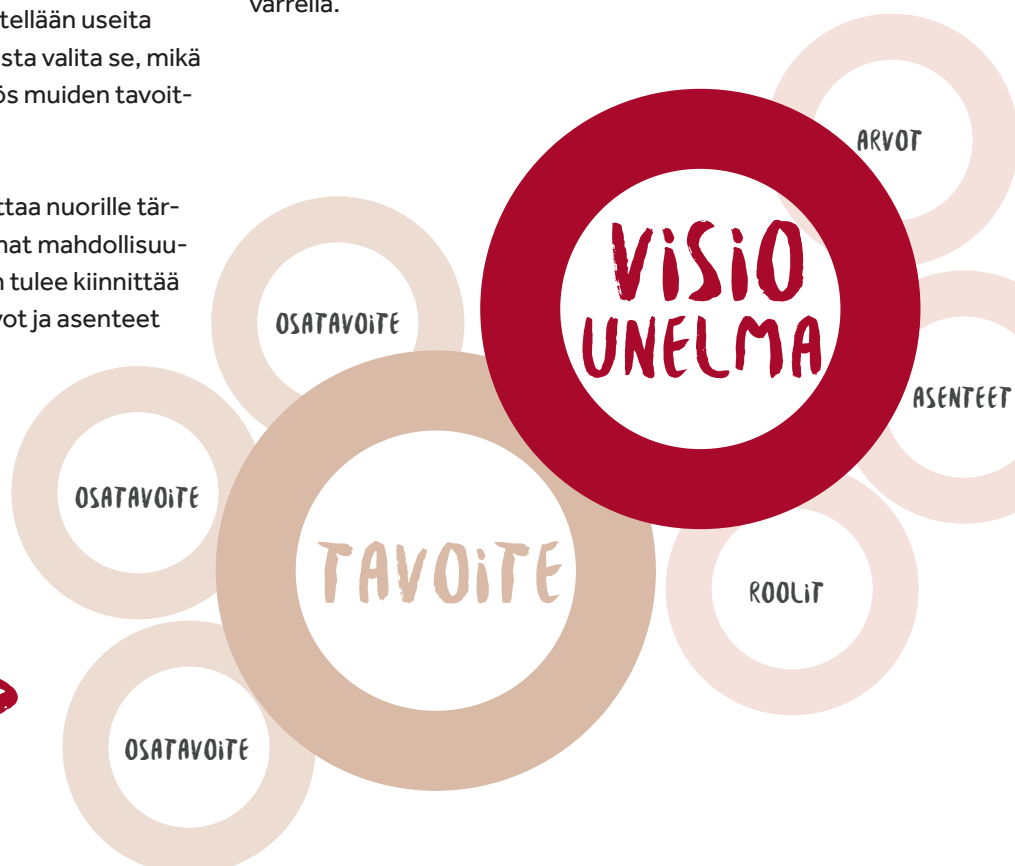
vaikuttavat suoraan myös siihen, rohkeneeko nuori ilmaista mielipidettään.

Se, miten kokemusasiantuntijuutta lähdetään nuorten kanssa toteuttamaan, riippuu täysin siitä, mitä tavoitteita toiminnalle on yhdessä asetettu. Tavoitteen tulee olla nuorten tiedossa ilmoittautumisvaiheessa, jotta he voivat miettiä kiinnostaako heitä olla mukana kyseisen asian kehittämässä.

Ympäri Suomea toimii monia nuorista koostuvia kokemusasiantuntijaryhmiä, joiden toiminta eroaa toisistaan asetettujen tavoitteiden osalta. Osa ryhmistä on keskittynyt valtakunnalliseen vaikuttamistyöhön, osa taas on kehittänyt esimerkiksi nuorilta nuorille -mentorointia. Joidenkin ryhmien tarkoituksena on vaikuttaa paikallisesti tai jopa pelkästään oman sijaishuoltoyksikön sisällä. Ryhmän voi myös perustaa tarkastelemaan rajattua aihetta, kuten vaikkapa jälkihuollon palveluita. Näille kaikille ryhmille yhteistä on kuitenkin se, että ne koostuvat lastensuojelun kokemusasiantuntijoista.

Ryhmässä tavoite voidaan uudelleen määritellä tai se voidaan pilkkoa osatavoitteisiin. **Tavoitteet eivät saa olla rakennettuja palvelemaan pelkästään aikuisten tai toimeksiantajan tarpeita, vaan nuorten täytyy itse päästä vaikuttamaan niihin, kehittämään niitä ja omistamaan ne.** Kun ryhmät muodostuvat omanlaisikseen, nuorten on helpompi liittyä niihin. Nuorille syntyy kokemus "olen tässä osallisena, tämä on mun juttu!", mikä puolestaan motivoi sitoutumaan toimintaan. Tavoitteen on lupa myös muuttua matkan varrella.

**TAVOITE
OHJAA
TOIMINTAA >>**

MITÄ

Mitä-sakaran avulla voidaan tarkastella sitä, millä eri tavoin nuoret voivat toimia kokemusasiantuntijoina. Mitä-kysymykset auttavat selkeyttämään, miten toiminnalle asetetut tavoitteet saavutetaan.

Kokemusasiantuntijatoimintaa on mahdollista toteuttaa monella eri tapaa. Kokemusasiantuntijoina nuoret voivat osallistua esimerkiksi ryhmätoimintaan, Nuorten foorumeihin ja päiviin, kouluttaa ammatillaisia lasten ja nuorten kohtaamiseen, kehittää eri ryhmissä ja toimikunnissa lastensuojelua ja välittää muiden sijoitettujen lasten ja nuorten näkemyksiä eteenpäin yhteiskunnallisen vaikuttamistyön kautta. He tutkivat ja tuottavat tietoa yhdessä ammattilaisten kanssa. Tällaisen yhdessä tuotetun tiedon välittäjinä kokemusasiantuntijat ovat vertaansa vailla: heidän sanomanaan tiedolla on vaikuttavuutta ja voimaa aivan eri tavalla kuin ammattilaisten sanomana.

Lastensuojelun kokemusasiantuntija voi toimia mm.

- kehittämistehtävissä ammatilaisen rinnalla
- tulkkina työntekijän ja nuoren välillä
- kehittäjäryhmän jäsenenä tai sen vetäjänä
- vertaisryhmän vetäjänä, vertaisohjaajana
- mentorina toiselle nuorelle
- Veturointi-toiminnassa *
- koulutustehtävissä
- koulutettuna kokemusasiantuntijana
- asiantuntijana erilaisissa työryhmissä ja tehtävissä
- vertaisarvioijan tehtävissä
- työntekijänä ammatilaisen rinnalla

Nuoret kehittäjäryhmissä

Kehittäjäryhmätoiminta vahvistaa nuorten valmiuksia toimia kokemusasiantuntijoina tarjoten nuorille turvaa ja tukea. Nuorten kehittäjäryhmässä on yleensä

4-10 nuorta ja muutama aikuinen. Kokemusasiantuntijanuorilla on erilaisia valmiuksia. Usein toiminnan kehittyessä valmiuksista seuraa nuorille erilaisia rooleja ja tehtäviä, jotka ovat juuri heille luontaisia. **Nuoria ei pidä altistaa sellaiselle, mihin he eivät ole vielä valmiita.** Ryhmäläisten valmiudet karttuvat toiminnan myötä.

Kehittäjäryhmissä kokemusasiantuntijat toimivat yhteistyössä ammattilaisten kanssa. Käsiteltäviä asioita viedään aktiivisesti eteenpäin. Yhdessä pohditaan, mitkä asiat ovat auttaneet ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet heidän elämäänsä. Kehittäjäryhmä kääntää ongelmapuheen ratkaisupuheeksi. Ongelmissa ei ryvetä, vaan yhdessä pohditaan, miten vaikeista tilanteista on selvitty, mitä voimme niistä oppia ja niille tehdä.

Ryhmien tavoitteena on olla mukana kehittämis- ja vaikuttamistyössä jakamalla kokemuksia ja näin pyrkiä vaikuttamaan vallitseviin asenteisiin ja kehittämään järjestelmää. Ryhmien toiminta voi olla joko toistaiseksi jatkuvaa tai kestoltaan rajoitettua, esimerkiksi kymmenen tapaamiskerran verran. Myös kehittäjäryhmien koko voi vaihdella hyvin pienestä suureen. Mitä suurempi ryhmä on, sitä enemmän se vaatii resursseja.

Esimerkki: Eri tavat toimia nuorten kokemusasiantuntijoiden kanssa ryhmässä:

A. Suljettu, määräaikainen ryhmä: Kootaan nuorten porukka miettimään jotain tiettyä, yksittäistä asiaa

B. Jatkuva, avoin tai ajoittain avattava ryhmä: Nuoret itse ja/tai nuoret ja aikuiset yhdessä päättävät kehitettävän teeman, seurataan nuorten omia kiinnostuksen kohteita

C. Nuori osana ammattilaisten tiimiä: Muutama nuori kokemusasiantuntija otetaan mukaan osaksi esim. ammattilaisten tiimiä/kehittämiprojektia

D. Nuorten foorumi, minkä pohjalta kehittäjäryhmä aloittaa toimintansa

Ryhmien välisiä eroja

Vaikka kehittäjäryhmässä on mukana vertaisia, on sen tavoitteena kuitenkin vaikuttaminen. Ryhmää perustettaessa on oltava tietoinen ryhmätoiminnan eroista ja lainalaisuuksista:

Kehittäjäryhmä: asiat viedään eteenpäin, vaikuttamisryhmä, pyrkii muutokseen

Vertaisryhmä: asiat jäävät ryhmään, luottamuksellinen ryhmä, perustuu vertaisuuteen

Terapiaryhmä: asiat jäävät ryhmään, luottamuksellinen ryhmä, pyrkii yksilöiden eheytymiseen

Nuoren pahoinvointi, diagnoosit tai kinkkinen elämäntilanne eivät saa olla esteenä osallistumiselle, mutta ne tulee huomioida toiminnassa ja miettiä, onko nuoren hyvä juuri tällä hetkellä osallistua ryhmän toimintaan. Onko nuorella psyykkisiä valmiuksia käsitellä omia kokemuksiaan ryhmässä vai tuoko hän kokemustensa mukana oman mahdollisen pahoinvointinsa ryhmään? Nuori voi tarvita tuekseen ammatillisempaa tukea kuin mitä kehittäjäryhmä voi tarjota. Kyse on siis myös nuoren hyvinvoinnista ja suojelusta.

Kehittäjäryhmistä olemme oppineet, että ryhmät palvelevat parhaiten nuoria, joiden elämää ei hallitse parhaillaan suuri kriisi. Tämän periaatteen taustalla on se, ettei kyse ole perinteisestä vertais- tai terapia-ryhmästä, vaan asioiden kehittämiseen tähtäävästä toiminnasta. Voimakkaassa kriisissä oleva nuori voi täyttää käytettävissä olevan ajan, paikan ja tilan sekä kuormittaa muita toimintaan osallistuvia nuoria. Tällöin itse kehittämislle ei jää tilaa.

Ryhmää vetävien aikuisten tulee huolehtia, että käsiteltävät asiat ovat nuorille turvallisia. Aikuinen katsoo, että nuorilla on edellytykset ja henkinen tuki

asioiden läpikäymiseen. Joskus voi olla tarpeen, että ryhmän vetäjä tarjoaa yksittäiselle nuorelle tukea pinnaan nousseiden asioiden käsittelyyn kahden kesken.

Vertaisryhmät ovat tietyn teeman ympärille kokoon tuovia ryhmiä, joihin osallistuu samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Vertaisryhmissä käsitellään usein yhdessä vaikeaksi ja kuormittavaksi koetun elämäntilanteen aiheuttamia kysymyksiä. Erona kehittäjäryhmiin on se, että vertaisryhmissä käsiteltävät asiat jäävät ryhmän sisälle.

Vertaisryhmävaihe on kuitenkin luonnollinen ensiaskel myös kehittäjäryhmän toiminnassa. Jotta kehittämistyölle voi löytyä tilaa, on hyvä löytää ensin tilaa omille tarinoille ja kokemuksille sekä toisten tarinoiden kuulemiselle. Kokemukselle, että toinen ymmärtää koko tarinan jo puolesta sanasta. Vertaisuuden ja yhteisen ymmärryksen rakentamisen kautta kehittämistyö löytää paikkansa. Vertaisuus on siis kehittäjäryhmän peruspilari, sillä kehittämistyön siemen kumpuaa jaetuista kokemuksista. Niiden kautta ryhmä voi kannustaa, tukea, mahdollistaa ja vahvistaa nuoren voimavaroja, mutta samalla se tarjoaa areenan heikkouksien, jännitteiden ja pelkojen sallimiselle ja kohtaamiselle.

Terapiaryhmä vastaa eri tavoitteisiin kuin kehittäjäryhmä, vaikka myös kehittäjäryhmän toiminta voi olla hyvin terapeutista eli toiminnalla voi olla osallistujia hoitava ja voimauttava vaikutus. Terapiaryhmät ovat suljettuja ja niiden tarkoitus on toimia osallistujien oman elämän vahvistajina. Kehittäjäryhmissäkin puhutaan haavoittavista ja vaikeista asioista, jotka saattavat kuormittaa sekä nuoria että vetäjiä. Kokemuksia purkamalla voidaan vapautua raskaista ajatuksista ja päästä elämässä eteenpäin. Erona terapiaryhmään on se, että kehittäjäryhmissä ratkaisupuheella haetaan ratkaisua yleisemmällä tasolla piileviin lastensuojelun haasteisiin.

On myös hyvä muistaa, ettei ryhmämuotoinen toiminta sovi kaikille nuorille. Tämän vuoksi on tärkeää miettiä, millä muilla tavoilla nuorten kokemusasiantuntijuutta on mahdollista hyödyntää.

KENELLE?

Kenelle-sakaran avulla voidaan tarkastella kenelle toiminta suunnataan. Kenelle-kysymyksiin vastaamalla voidaan pohtia mahdollisia kriteerejä ja motiiveja, jotka liittyvät toimintaan mukaan tulemiseen.

Tavoite ja päämäärä ohjaavat sitä, millaisia nuoria kannattaa ottaa mukaan toimintaan tai keitä pyydetään pitämään puheenvuoroja. Esimerkiksi jälkihuoltoä käsittelevään ryhmään kannattaa kutsua joko jälkihuollossa olevia tai jälkihuoltoä yrittäneitä nuoria, kun taas perhehoidon kehittämiseen kutsutaan nuoria, joilla on kokemusta perhehoidosta.

”Laitos lähetti kehittäjäryhmään nuoren, joka oli juuri sijoitettu. Ajateltiin, että nuori hyötyisi vertaisuudesta uudessa tilanteessa. Toisin kävi. Nuori ei ymmärtänyt mistä muut puhuivat. Hänellä oli aivan erilaiset tarpeet ja siksi hänen oli vaikea liittyä ryhmään. Ryhmä otti asian puheeksi nuoren kanssa ja he sopivat, että nuori pitää taukoa ja tulee uudestaan, kun hänelle on muodostunut enemmän kokemusta lastensuojelun sijaishuollosta.”

Nuoren kokemusasiantuntijan valmiudet

Osallistumisen parhaana lähtökohtana on se, että nuorella on kiinnostusta lastensuojelun kysymyksiä kohtaan ja hän haluaa kehittää asioita yhdessä muiden kanssa taustasta tai iästä riippumatta. Toiminta perustuu nuorten osallistumisen vapaaehtoisuuteen. Heidän täytyy olla mukana omasta tahdostaan, ei pakotettuina. Nuoren vapaaehtoisuus ja henkilökohtainen kiinnostus toimintaa kohtaan sitouttavat häntä mukaan.

Nuoret ovat saaneet sijaishuollosta moninaisia kokemuksia, jotka ovat vaikuttaneet heidän ajatteluunsa, ongelmratkaisutaitoihinsa ja suhtautumiseensa toisiin ihmisiin. Nuoret kykenevät katsomaan asioita useasta eri näkökulmasta käsin ja he myös hyödyntävät omaa ja muiden nuorten tuottamaa kokemustietoa. He tuovat tapaamisiin paitsi oman kokemuksen-

sa myös tuntemiensa nuorten kokemukset.

Kysymyksiä, joita on hyvä pohtia:

- Nuoren oma elämäntilanne – kaaoksessa vai hallinnassa? Voiko elämäntilanne olla koskaan täysin hallinnassa? Onko juuri nyt oikea hetki ottaa osaa kehittämistyöhön?
- Onko nuorella kykyä löytää omista kokemuksistaan niitä avainkohtia, joissa tapahtui onnistumisia tai joissa ajaututtiin sudenkuoppaan? Voiko kyky kehittyä muiden esimerkin myötä?
- Onko nuorella kykyä tuoda esille omia ajatuksiaan joko kertoen, kirjoittaen tai piirtäen? Onko aikuisella herkkyyttä vastaanottaa monipuolisia tapoja kertoa omasta elämästään?
- Onko nuorella uskallusta tuoda esiin omia ajatuksiaan, vaikka ne poikkeaisivatkin muiden kokemuksista? Miten aikuiset ja ryhmä voivat häntä tukea?
- Onko nuorella kykyä käsitellä kokemuksiaan, kun yhteiset keskustelut herättävät tunteita tai nostavat muistoja pintaan? Osataanko nähdä heränneet tunteet ja muistot arvokkaina?
- Miten ammattilaiset voivat ottaa nuoret mukaan kehittämään lastensuojelua? Millaisia valmiuksia he tarvitsevat?

Nuoren valmiuksiin toimia kokemusasiantuntijana liittyy monia kysymyksiä, joihin ei ole yksiselitteisiä vastauksia. Kokemusasiantuntijana toimimisen valmiuksista puhuttaessa ei voida nimetä mitään yleisiä vaatimuksia, vaan ne ovat tilannesidonnaisia ja henkilökohtaisia tietoja, taitoja ja kykyjä, jotka luovat edellytykset kokemusasiantuntijana toimimiselle. Valmius ei tarkoita samaa kuin olla valmis, sillä valmiuksia on mahdollista kehittää, ja ne vahvistuvat toiminnan myötä. Ei ole olemassa ”oikeanlaista”

nuorta kokemusasiantuntijaa, vaan jokainen nuori on ainutlaatuinen omana yksilönään oman jaettavan tarinansa kanssa.

Nuorten valmiudet ovat yhteydessä siihen, mitä kokemusasiantuntijuudella tavoitellaan ja miten nuori voi toiminnasta hyötyä. Aikuisten tehtävänä on tunnistaa nuoren valmiuksia ja tiedostaa millaisissa tilanteissa eri valmiuksien tärkeys korostuu. Esimerkiksi mentorina tai koulutustehtävissä toimiva nuori tarvitsee erilaisia valmiuksia kuin nuori, jonka sosiaalityöntekijä ottaa mukaan pohtimaan yhdessä jotain yksittäistä asiaa oman työnsä kehittämiseksi.

Kokemusasiantuntijatoimintaa ideoitaessa ei ole tarkoituksenmukaista pohtia nuorten osaamista ja tehtäviä tai lyödä liian tiukkoja raameja toiminnan ympärille. Raamittaminen tuo nuorille tunteen, ettei toiminta ole tasa-arvoista vaan ylhäältä alas suuntautuvaa toimintaa. Nuoret ovat herkkiä aistimaan onko toiminta näennäistä vai aitoa.

Mahdollisia kriteerejä nuorten rekrytoinnissa:

- ikä
- kokemustausta (esim. tietyn sijaishuollon muodon kehittäminen edellyttää tietynlaista kokemusta)
- ilmoittautumisjärjestys
- kutsupohjaisuus – nuoret valitaan aikuisen toimesta
- nuoret valitsevat edustajan
- hyötynäkökulma: ketkä nuorista hyötävät toiminnasta eniten
- nuoret itse valitsevat valintakriteerit

Kuinka motivoida nuoret mukaan toimintaan?

Nuorten kiinnostuksen herättäminen kokemusasiantuntijatoimintaa kohtaan nostaa esiin monenlaisia kysymyksiä. Kuinka saadaan mukaan nuoria, jotka eivät ole kaikkein aktiivisimpia ja jo mukana monessa jutussa? Entä, kuinka tavoitetaan nuoret, jotka ovat esimerkiksi arkoja ilmaisemaan mielipiteitään ja ajatuksiaan? Entä ulkopuolelle jäävät nuoret – miten asia käydään läpi heidän kanssaan? Minkä vuoksi nuoret haluavat olla mukana toiminnassa? Voivatko toiset

nuoret toimia äänitorvina nuorille, jotka eivät jostain syystä pysty osallistumaan kehittäjäryhmätoimintaan?

Nuorten motivoinnissa mukaan toimintaan kannattaa muistaa, että jokaisen aktiivisen nuoren takana on aktiivinen aikuinen. Aikuinen, joka jaksaa uskoa nuoreen silloinkin, kun tämä ei itse jaksaa uskoa itseensä. Nuori ei välttämättä heti ymmärrä, mihin hän on tulossa mukaan, mutta aikuisten kannustuksella hän voi innostua lähteä kokeilemaan toimintaa. Mahdollisia toimintaan mukaan houkuttavia asioita ovat tarjolla oleva ruoka, leffalippu tai vertaisuuden kokemisen tarve. Nuorilta kannattaa kysyä, mikä heitä motivoisi ja mitä he haluaisivat saada palkkioksi. Vastaus voi olla hyvinkin kohtuullinen ja kaikkia miellyttävä.

Nuorta kannattaa rohkaista tulemaan tutustumaan toimintaan ja toisiin nuoriin sekä kertoa, että hän saa tehdä päätöksen ryhmään liittymisestä vasta sen jälkeen. Luotettava aikuinen voi lähteä aluksi nuoren mukaan. Toimiva ryhmä ja mielenkiintoinen toiminta, jonka muovaamisessa nuoret saavat itse olla mukana, toimivat motivoivina ja sitouttavina tekijöinä.

Toisinaan nuoret ovat saaneet kimmokkeen liittyä kehittäjäryhmiin oltuaan mukana erilaisissa päivän kestäneissä tapahtumissa, kuten Nuorten foorumeissa ja -päivissä, joissa heidän kokemuksiinsa on kuultu. Paikallisella tasolla järjestettyjen tapahtumien avulla on mahdollista houkuttaa nuoria tulemaan kokeilemaan toimintaa ilman, että heidän täytyy heti sitoutua ryhmään. Näin nuoret pääsevät ensin rauhassa tutustumaan toisiinsa ja kehittämiseen. Toiminnassa mukana jatkamiseen kannustaa ryhmästä saatu vertaisuus ja tuki sekä tunne siitä, että toiminta on merkityksellistä.

Yksi toiminnassa mukana pysymiseen motivoiva tekijä on nuoren kokemus siitä, että omia kokemuksiaan jakamalla voi auttaa toisia samassa tilanteessa olevia nuoria. Kun nuori kokee hyötävänsä toiminnassa mukana olemisesta, se ruokkii sisäistä motivaatiota.

MITEN JA MISSÄ
KOKEMUKSENI
VOISIVAT OLLA
HYÖDYLLISIÄ?

ARVOT,
HYÖDYT,
UNELMAT,
YHOESSÄ
TEKEMINEN

KUKA?

Kuka-sakaran avulla voidaan tarkastella, kuka tai ketkä ryhmää vetävät. Kuka-kysymyksiin vastamalla voidaan pohtia, mitä ryhmää vetäviltä aikuisilta vaaditaan.

Ryhmät tarvitsevat tuekseen osaavia ja aktiivisia aikuisia, sillä heillä on merkittävä rooli toiminnan mahdollistajina. He motivoivat nuoret mukaan.

Ryhmää vetävillä aikuisilla on kyky kuunnella nuoria ja kohdella heitä tasavertaisina kehittäjinä. Aikuiset pitävät tutkimustietoa ja ammatillista osaamistaan mukana kehittämistoiminnassa sekä yhdistävät ja peilaavat nuorten kokemuksia niihin. Hekin tuovat ryhmään oman ammattitaitonsa ja ymmärryksensä lastensuojelusta. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan käyttää ammattikieltä, luennoida tai täyttää tilaa omalla puheellaan, vaan heittäytyä aitoon "kuuntelun tilaan". On kyettävä kuuntelemaan, jotta voi keskustella. Työntekijällä tulee olla työkaluja ottaa vastaan myös nuorten kriittisiä näkökulmia ja huonoja kokemuksia.

Kehittäjäryhmiä vetävien aikuisten tulee olla selvillä ryhmäprosessista ja toiminnallisen työskentelyn kaaresta. Aikuiset huolehtivat nuorten koollekutsumisesta ja muista ennakkojärjestelyistä. Ryhmää vetävien on hyvä suunnitella kuka ottaa yksittäisistä ryhmäkerroista suunnittelu- ja vetovastuun. Nuoretkin voivat toimia vetäjän roolissa.

Vastavuoroinen asioiden tutkiminen edellyttää oppijan roolia myös aikuiselta. Uuden syntyminen vaatii, että jokainen tuo keskusteluun mukanaan jotain, josta voi syntyä jotakin uutta. Jokaisella on jotain annettavaa, jokaisen kokemus on merkityksellinen ja arvokas. Aikuisen luontevana tehtävänä on koota keskusteluista nousseet aiheet, tehdä yhteenvetoja ja muodostaa otsikoita, joiden alle asioita kerätään.

Tulotunnelmien läpikäyminen virittää osallistujat ryhmän toimintaan. Nuoret peilaavat omia kokemuksiaan toisten kokemusten kautta, jolloin ryhmän vetäjien vastuulla on myös ryhmäkertojen purkaminen voimavarakeskeisesti. Rutiinit tuovat turvallisuutta, mikä on yksi toiminnan peruspilareista. Turvallisessa tilassa luovuus ja luottamus kukoistavat.

Pohdittavaksi:

- Aikuisen erilaiset roolit (vetäjä – oppija – kehittäjä – mahdollistaja)
- Mitä sitten, jos työnantaja velvoittaa ammattilaisen vetäjäksi? Voiko motivoitumaton motivoida?
- Voivatko ammattilainen ja nuori olla tasavertaisia kehittäjiä? Mitä se vaatii?
- Pitääkö kaikkien ohjaajien olla mukana joka kerta? Voivatko ohjaajat vaihtua?
- Millainen tieto tulee dokumentoitua? Miten varmistetaan, että "suodatusta" ei tapahdu dokumentoijan omista lähtökohdista käsin?

Arvot ja asenteet

Arvot ohjaavat toimintaa ja asenteet heijastuvat kehonkielessämme. Yhteisessä kehittämistyössä olennaista on miettiä millainen oma asenne ja arvomaailma ovat suhteessa nuoren kohtaamiseen ja hänen kanssaan toimimiseen. Ennen ryhmän aloittamista suosittelimme tulevia ryhmän vetäjiä pohtimaan yhdessä sitä arvopohjaa, mille he rakentavat oman toimintansa. Jaatteko saman arvomaailman? Avoimuus, uteliaisuus ja kunnioitus toisen näkökulmia kohtaan ovat olennaisia tekijöitä, sillä arvoriistiriidat heijastuvat ajan myötä myös nuoriin. Arvomme puskevat esiin varsinkin kiperissä tilanteissa. Tällaisia tilanteita

voi tulla esiin ryhmän ja ryhmäläisten eri vaiheissa.

Asenne kertoo suhtautumistavasta itsen ja toisiin. Asenteet näkyvät nuorille käyttäytymisessä ja kohtaamisessa. Se, miten ajattelemme, vaikuttaa vuorovaikutukseemme. Kehomme kertoo arvoistamme ja asenteistamme, halusimme sitä tai emme. Nuoret ovat mestareita lukemaan kehomme kieltä. Emme voi feikata, sillä nuoret näkevät lävitsemme.

Selviytyjien keskeisiä arvoja:

- Keskenäisyyden sietäminen: Jätetään kesken jotain, johon muut voivat liittyä ja tuoda jotain uutta. Miten helppoa sinun on heittäytyä siihen, ettei lopputulos ole tiedossa? Voitko vain uskoa siihen, että prosessi kantaa?

- Dialogisuus: Ei arvottamista vaan lupa olla. Kunnioitus toisten ajattelua ja tunteita kohtaan. Otetaan vakavasti se, mitä toinen sanoo. Tässä hetkessä oleva läsnäolo: tämä hetki on kiinnostava ja ainutlaatuinen!
- Arvostus ja kunnioitus: Aikuinen, joka näkee nuoren vahvuudet, näkee hänet hyvällä. Hänen seurassaan on hyvä olla, voi olla oma itsensä. Aikuinen, joka tuijottaa virheisiin, tuo esille nuoren heikkoudet. Voiko heikkouksien varaan rakentaa tulevaisuutta?
- Moniäänisyys: Miten suhtaudutaan erilaisuuteen? Onko se uhka vai rikkaus? Voiko se olla keskustelua, joka vie uuteen suuntaan? Moniäänisyydestä voi oppia. tarinat synnyttävät empatiaa. Moniääninen ryhmä on viisas.

MINUSTAKO RYHMÄNVETÄJÄ?

1

2

Testi

- Nuoret ovat osaavia
- Arvostan nuorten ajatuksia ja näkemyksiä
- Kestän kriittistä puhetta
- Olen läpikäynyt omat vaikeat kokemukseni
- Pidän sanani
- Tunnen arvomaailmani
- Tiedostan asenteeni
- Kykenen tekemään asioita yhdessä
- Luotan toisiin
- Jaan vastuuta
- Kannustan muita
- En ota menestystä omiin nimiini
- Kestän keskenäisyyttä
- Selviytyjillä on hyvät arvot ;)

Tulokset

10 rastia tai enemmän

Perusta ryhmä

Alle 10 rastia

Et ole vielä valmis.

MITEN?

Miten-sakaran avulla tarkastellaan sitä, miten turvataan ryhmän alku ja ennakoidaan takapakit.

Miten-kysymyksiin vastaamalla rakennetaan ryhmälle toimintaraamit.

Resurssit

Kehittäjäryhmää perustettaessa tulee jo varhaisessa vaiheessa olla perillä käytössä olevista resursseista. Resurssit määrittelevät ryhmän koon ja kehittämissuunnan laajuuden. Resursseja pohdittaessa tulee ottaa huomioon käytettävissä olevat taloudelliset ja henkiset resurssit sekä aikuisten rooli ryhmässä.

Taloudelliset resurssit

Vetäjien kehittäjäryhmälle käytettävissä oleva työaika on merkittävä ryhmän toiminnan kannalta. Vetäjien tulee varata aikaa esimerkiksi tapaamisten suunnitteluun ja valmisteluun, ideoiden toteuttamiseen sekä tiedon kokoamiseen ryhmälle. Mikäli vetäjät eivät ole ajoissa varanneet riittävästi resursseja ryhmän pyörittämiseen, he saattavat kokea toiminnan raskaana, jopa mahdottomana. Pahimmassa tapauksessa ryhmälle asetetut tavoitteet jäävät toteuttamatta ja ryhmän esiin nostamat asiat viemättä eteenpäin.

Ryhmäkertoja varten tulee olla käytössä sopiva tila ja joka soveltuu monipuoliseen työskentelyyn. Sopiva tila on helposti muunneltavissa erilaisia työskentelyjä varten, siellä on mahdollisuus jakaantua pienempiin ryhmiin ja levittää tarvittavia tavaroita (esim. papereita, kyniä, tunnekortteja) esille. Ryhmäkertoja varten olisi myös hyvä varata tarjoiluja, kuten kahvia ja teetä sekä pientä syötävää. Mikäli ryhmäkerrat kestävät useamman tunnin, kannattaa varautua kunnon ruokailuun. Kysy nuorilta, mitä he haluavat syödä.

Muita tarvittavia resursseja ovat erilaiset materiaalit ja välineet, tarvittava tietotekniikka, nuorten mahdolliset matkakustannukset ja palkkiot. Nuoren taloudellinen tilanne ei saisi olla esteenä toimintaan osallistumiseen. Joskus voi olla tarpeen hankkia etukäteen osallistumisen edellyttämät matkaliput tai käydä hakemassa nuori kotoa.

Henkiset resurssit

Henkisiä resursseja ovat johdon tuki toiminnalle sekä rauha ja lupa tehdä työtä. On tärkeää, että ryhmä ja sen esiin tuomat ajatukset hyväksytään työyhteisössä, eikä kehittämistoimintaa koeta uhkana. Avoin tiedottaminen ryhmän toiminnasta työpaikalla edesauttaa vuorovaikutusta.

Kehittäjäryhmän kaari

Ryhmätoiminnassa on hyvä tuntea ryhädynamiikkaa ja ryhmän eri kehitysvaiheita, jotta voi ymmärtää paremmin, miksi ryhmä välillä toimii erinomaisesti ja välillä taas tuntuu, ettei mikään etene. Ryhmän toimiessa ollaan toisinaan tilanteessa, jossa voidaan valita, mihin suuntaan ryhmä lähtee kulkemaan; mene sinne, mikä vie eteenpäin.

Ennen ryhmän aloittamista on oleellista miettiä:

1. Miten nuoret saavat tiedon ryhmästä?
2. Miten ja kenelle nuoret ilmoittautuvat?
3. Miten ja minne nuoret kutsutaan koolle ensimmäisellä kerralla?
4. Miten nuoret pääsevät paikalle (onko bussirahaa, järjestetäänkö kyyti)?

Ryhmässä

1. Ennakkotieto

Tullakseen mukaan toimintaan ensimmäisen kerran, nuori tarvitsee riittävästi ennakkotietoa siitä, mistä toiminnassa on kyse. Uusi ja tuntematon asia voi pelottaa. Ajan ja paikan lisäksi nuorelle on tärkeä kertoa mistä toiminnassa on kyse, keitä on paikalla ja mitä tapaamisessa tehdään. Ihmissuhteiden jatkuvuus ja pysyvyys ovat nuoren elämässä tärkeitä, joten huomiota tulee kiinnittää siihen, etteivät kehittäjäryhmän vetäjät vaihdu toistuvasti.

”JOS ELÄMÄNKOKEMUKSIA EI PÄÄSE KÄSITTELEMÄÄN HARRASTUKSET, KOULUTUS JA TYÖ OVAT PELKKÄÄ LAASTAROINTIA.”

2. Tutustuminen

Nuorten ryhmässä on tärkeää kiinnittää huomiota tutustumiseen sekä siihen, että tunnelma on rauhallinen ja levollinen. Omien kokemusten jakaminen on luontevaa, kun tutustumiseen on käytetty riittävästi aikaa.

3. Turvallisuus

Nuorille luottamus syntyy teoista, ei sanoista. Turvatomuutta kokenut nuori etsii jatkuvasti turvaa, joten hän aistii valppaana ympäristöään. Turvallisuus on ensimmäinen asia, mihin nuori kiinnittää huomionsa saapuessaan ryhmään. Muutamassa sekunnissa hän aistii, onko hän tervetullut ja odotettu. Turvallisuuden tunne vapauttaa ajattelun, jolloin kiinnostus ja uteliaisuus aktivoituvat ja puhe mahdollistuu. Tällöin nuori voi kertoa kokemuksistaan ja ilmaista tunteitaan.

4. Toimintatavat

Ryhmäkerroilla on hyvä noudattaa toiminnallisen työskentelyn kaarta. Rutinoituneet toimintatavat auttavat ja rohkaisevat osallistumaan. Aikuisten tehtävänä ryhmässä on luoda ryhmäkerroille rutiineja, jotka ylläpitävät ennustettavuutta ja turvallisuutta. Tutuus ja turvallisuus raivaavat tilaa uudelle. Lisäksi tärkeää on, että nuoret ovat alusta asti tietoisia ryhmäkertojen rakenteesta ja vaikuttamassa käsittelyihin teemoihin.

Selviytyjien alkuvuosina ryhmäkerrat noudattivat monta vuotta samaa kaavaa: Tapaamiset pidettiin kerran kuukaudessa, lauantaisin. Alussa klo 11 syötiin aamiainen, jonka jälkeen jaettiin tunnelmat Tunne tyypit –korttien avulla. Usein tunnelmakierrokselta nousi asia, josta muodostui tapaamisen teema. Välissä syötiin lounas ja taas jatkettiin teeman käsittelyä, kunnes noin klo 16 purettiin tunnelmat ja lähdettiin kotiin. Rutiinit toivat turvallisuutta, kun nuoret tiesivät, miten ryhmää vedetään ja mitä seuraavaksi tapahtuu.

5. Ruuan terapeuttinen merkitys

Ruoka viestittää huolenpidosta ja välittämisestä sekä luo hyvää tunnelmaa. Ryhmäkerta kannattaa aloittaa välipalalla, sillä nälkäisen nuoren kanssa on aivan turha työskennellä. Välipalan valmistaminen on kuin toiminnallista small talkia: samalla tutustutaan ja kerrotaan päällimmäisiä tunteita. Kun työskentely aikanaan aloitetaan, on luottamuksen siltaa rakennettu yhteisellä ruokahetkellä.

6. Elämäntarinoista kumpuavaa kehittämistyötä

Kokemusasiantuntijuudessa on kyse omien kokemusten ja elämäntarinan hahmottamisesta. Elämäntarinoita vaikuttavat lapsen ja nuoren kasvuun, kehitykseen ja olemukseen kokonaisvaltaisesti. Ne sekä rakentavat että muokkaavat jokaisesta ihmisestä ainutkertaisen persoonan. Kukin miettii omalla tavallaan elämäntarinan ydinkysymyksiä: kuka minä olen, mihin minä kuulun ja miten minä elän. Usein vaikeista elämäntarinoista selvinnyt nuori on jäsentänyt näitä kysymyksiä tarkasti ja syvällisesti, eikä hän pidä elämää itsestäänselvyytenä.

Selviytymisestä kumpuava energia auttaa suuntaamaan omaa tietä, kun taas elämäntarinan jäsentäminen vahvistaa sitä. Usein nuori kokemusasiantuntija on tietoinen omista arvoistaan ja myös elää niiden mukaista elämää. Hän on valmis puolustamaan heikompi ja auttamaan samassa tilanteessa olevia lapsia ja nuoria. Kokemusasiantuntijuudessa pääsee jatkuvasti tarkastelemaan omaa elämää sekä taakse että eteenpäin. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että menneisyyden kokemusten jakaminen on olennaista vain siinä tapauksessa, että se palvelee nykyhetkessä tapahtuvaa toimintaa. Selviytymiskysymykset tuovat keskusteluun turvallisuutta, ne palauttavat mieleen sen, miten on onnistunut, pärjännyt ja selviytynyt vaikeuksista huolimatta.

Handwritten notes in blue and green ink on the right margin:

UUSI ASUU MAAT
MAAT
2.81
NU

Lastensuojeluun liittyviä asioita voidaan tarkastella ulkoistamalla ne omista kokemuksista ”kolmanteen tilaan”. Kolmas tila -käsite tarkoittaa irtiottoa jyrkistä vastakohtista, kuten mies-nainen tai järki-tunne (Hannula 2001)*. Omaelämäkerrallisessa työskentelyssä se tarkoittaa sitä, että nuori voi fiktiivisen henkilön kautta peilata ja jäsentää omia kokemuksiaan. Hän voi liittää henkilön elämään asioita, joita on itse kokenut, mutta samalla nuorella on mahdollisuus suojata omaa henkilökohtaista tarinaansa. Kolmas tila tarjoaa nuorille aukaisevan ja avartavan kokemuksen, jossa yhdessä muiden nuorten ja/tai ammattilaisen kanssa pääsee luomaan jotain uutta. Työskentely tarjoaa keinoja hahmottaa omaa identiteettiä, vaikka pääroolissa onkin fiktiivinen henkilö.

Nuorten foorumeissa tarkastelemme usein käsiteltäviä asioita fiktiivisten hahmojen kautta. Esimerkiksi erään foorumin teemana oli nuoren hyvä tuleminen perhehoitoon*. Perheeseen tulo, tutustuminen ja sopeutuminen on herkkää sekä ajatuksia ja tunteita herättävää aikaa. Kukin pienryhmä keksi yhden hahmon, jonka onnistunutta ja epäonnistunutta tuloa perheeseen käsiteltiin. Tämä hahmo piirrettiin fläpille ja hänelle luotiin tarina. Minkä ikäinen hän on? Mitä hän harrastaa? Millainen hän on luonteeltaan? Millainen hänen taustansa on? Miksi hänet on sijoitettu? Tämän jälkeen pohdittiin hahmon hyvää tuleamista perhehoitoon. Millaisia asioita ryhmän kehittämä hahmo tarvitsee, jotta tuleminen perheeseen on onnistunut? Mitkä asiat voivat mennä pieleen nuoren muuttaessa perheeseen? Lopuksi pienryhmät esittelivät hahmonsa ja kaikkien hahmojen tarpeista rakennettiin yhteenveto, joka esiteltiin sijaisvanhemmille. (Taustakuva)

Kokemusasiantuntijuuden rikkautena on se, että emme kaikki katso asioita samalla tavalla. Esimerkiksi Nuorten foorumeissa tarkastellessamme yksittäisiä asioita, katsomme kukin – niin nuoret kuin aikuisetkin

– tilannetta omasta elämäntarinastamme käsin. Huomaamme eri asioita tutkiessamme yhdessä samaa tilannetta. Käsittelemme tilanteesta riippuikin hyvin pitkälti siitä, mitä tiedämme ilmiöstä, jota tarkastelemme, ja miten olemme sen itse kokeneet.

7. Ratkaisukeskeisyys apuna kehittämistyössä

Kokemusasiantuntijuuden tausta-ajattelussa Selviytyjät on noudattanut ratkaisu- ja voimavarakeskeisen näkökulman periaatteita. Voimavaroihin keskittyvä ajattelu painottaa nuorten uskoa omiin mahdollisuuksiinsa ja luo hyvää yhteishenkeä ryhmään. Ratkaisukeskeisessä ajattelussa osallisuus on sisäänkirjoitettu. Luovuttamatonta on se, että jokainen ihminen nähdään osaavana ja ajattelevana toimijana taustastaan huolimatta. Lapsen ja nuoren kykyihin uskotaan aidosti. Heillä on ratkaisun avaimet hallussaan.

Työskentelyssä ei painoteta ongelmapuhetta, vaan siinä nostetaan tietoisesti esiin tavoitteita ja keinoja, joilla muutos voi toteutua. Uskotaan, että nuorilla on näkökulmia ja ratkaisuehdotuksia asioihin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei ongelmista puhuta. Silmiä ei voi sulkea ongelmilta, vaan yhdessä tulee pohtia sitä, mihin ongelmapuhe vie ja millä tavoin se hyödyttää ryhmän toimintaa.

Valituksen kieli on toiveiden kieli. Valituksessa on aina jotain sellaista, johon halutaan muutosta. Tähän liittyy olennaisesti asiat, joihin voidaan vaikuttaa ja mihin taas ei. On paljon asioita, joihin emme voi vaikuttaa, ja silloin voimme keskustella siitä, miten niitä siedetään. Kehittäjäryhmien kohdatessa toisiaan, ne saattavat huomata, että valituksen aihe on samankaltainen, jolloin voidaan puhua laajemmasta kehittämiskohteesta.

UNELMATYÖSKENTELYSSÄ ON KYSE ARVOIS- TA JA TOIVOSTA, SILLÄ UNELMAT AUTTA- VAT VARSINKIN SILLOIN, KUN ARJESSA ON PALJON VASTOINKÄYMIÄ.

Mikäli ryhmässä esiintyy paljon ongelmapuhetta, voidaan se katkaista kiittämällä kertojaa ja kysymällä häneltä, miten hän on kaikesta huolimatta selviytynyt ja pärjännyt ryhmään asti. Tämän jälkeen sama kysymys voidaan osoittaa koko ryhmälle. Tällöin ryhmä pääsee pohtimaan kokemusta kehittäjänäkökulmasta käsin. Mitä voimme kokemuksesta oppia? Mitä tarvitaan, jotta voidaan selviytyä? Mitä se vaatii kokijalta, kansakulkijalta tai työntekijältä? Mitä voimme vahvistaa? Kuka mahdollistaa muutoksen? Kuka tai mikä taas ankeuttaa? Mitä hyötyä kokemuksesta voisi olla?

8. Toivon vahvistaminen

Kokemusasiantuntijaa on usein sanottu toivon lähettilääksi. Hän on tuonut valoa ja synnyttänyt toiveikkuutta niin nuorissa kuin työntekijöissään. Luottamus tulevaisuuteen ylläpitää toiveikkuutta. Omien kokemusten jakaminen ryhmässä vahvistaa sosiaalista tukiverkostoa ja vähentää mahdollista yksinäisyyden tunnetta. Kehittäjäryhmässä kokemusten jakaminen liimaa ryhmää yhteen ja motivoi nuoria olemaan ryhmässä. Yhteisestä asioiden tarkastelusta ja jakamisesta muodostuu ryhmän henki ja tyyli. Kokemusten jakaminen ja läpikäyminen turvallisessa ryhmässä voimauttaa osallistujia, syventää ryhmähenkeä ja kasvattaa ihmisenä jokaista ryhmän jäsentä.

Voimavara- ja ratkaisukeskeinen työskentelytapa on toivoa luovaa. Toivo vahvistuu toistoista, kun keskustelu kohdentuu toistuvasti asioihin, joista on selviytytty. Puheessa on etsittävä ja zoomattava painotus hyviin kohtaamisiin ja suojaaviin tekijöihin. Huonot ja negatiiviset kokemukset tulevat esille houkuttelemattakin. Unelmatyöskentelyssä on kyse arvoista ja toivosta, sillä unelmat auttavat varsinkin silloin, kun arjessa on paljon vastoinkäymisiä. Unelmatyöskentelyn ideana on, että nuori kokoaa yhteen itselleen

tärkeitä ja tavoittelemisen arvoisia asioita. Tämä voi tapahtua konkreettisesti esimerkiksi leikkaamalla kuvia ja sanoja lehdistä ja liimaamalla ne paperille tai piilottamalla tulitikkurasiaan. Tarkoituksena on, että työskentelyn kautta nuori suuntaa ajatuksiaan siihen, mitä hän haluaa elämässään tavoitella. Kun unelmat ovat silmien edessä, on helpompi lähteä myös miettimään, millaisin keinoin ne on mahdollista saavuttaa.

"Minun unelmani on, että kaikki voivat unelmoida!"

9. Palautteen kerääminen

Kaikista tapaamisista kannattaa pyytää palautetta. Toiminta kehittyy palautteen ja kokemusten kautta. Palautteessa voidaan arvioida, onko jokainen tullut kuulluksi ja onko puhuttu osallistujien mielestä oikeista asioista. Lisäksi on mahdollista arvioida sitä, onko toiminta tavoitteiden suuntaista vai lähtee se menemään johonkin toiseen suuntaan.

Takapakkien ennakointi

Aina uudenlaista toimintaa suunnitellessa on otettava huomioon toimintaan liittyvät takapakit. Takapakeilla tarkoitamme esimerkiksi tilanteita, joissa nuoret eivät tule paikalle, heidän kiinnostuksensa toimintaa kohtaan lopahtaa, ryhmä ei pääse alkua pidemmälle, ryhmän aikuiset vaihtuvat tai rahoitus loppuu kesken toiminnan. Myös toimintaa kohtaa esitettävä kritiikki voi tuntua takapakilta. Näihin asioihin kannattaa ja

on mahdollista varautua. Takapakkeihin törmätessä tulee pyrkiä määrittelemään, mistä niissä on kyse. Kun tilanne on määritelty, voidaan yhdessä miettiä, mitä kunkin on mahdollista asian eteen tehdä. **Selviytyminen takapakeista vahvistaa tavoitteita ja liimaa ryhmään yhteen entistä vahvemmin.**

Tavoite hämärtynyt ja keinot hukassa

Joskus voi käydä niin, että toiminnan tavoite ei ole kirkkaana ryhmäläisten mielessä tai ryhmän sisällä vallitsee tavoitteiden ristiriita. Ryhmä ei pääse tavoitteen kimppuun, minkä seurauksena ryhmä ei välttämättä onnistu rakentamaan luottamusta, mikä on edellytys yhteiselle kehittämiselle. Tämä voi ilmetä esimerkiksi siten, ettei ryhmä osaa tarttua kehittämiseen, vaan juttelee ryhmäkerrat kaikkea kivaa (mikä sekin on tärkeää!). Jos joidenkin nuorten mielestä on vain kiva tavata ja jutella, ja toisten mielestä pitäisi päästä jo vaikuttamaan, on asia otettava esille ja mietittävä yhdessä ratkaisua. Näistä ristiriidoista päästään yleensä luontevasti yli käyttämällä aikaa yhteiseen keskusteluun tavoitteista ja toiveista ryhmälle. Aikuiset eivät saa hoputtaa ryhmää työskentelemään asiakeskeisesti ennen kuin luottamus ja yhteishenki on onnistuttu luomaan.

Jos alkuperäinen suunnitelma kärsii, saattavat sekä nuoret että vetäjät turhautua. Tällöin tulee miettiä, ovatko nuoret päässeet mukaan vaikuttamaan toimintaan ja määrittelemään sen tavoitteita. Onko tavoite tarpeeksi konkreettinen ja kiinnostava? Onko se tavoitettavissa? Voidaanko samaan tavoitteeseen päästä eri tavalla kuin mitä alun perin on ajateltu? Onko jotain vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa ryhmäkerta, jotta tavoitteesta saadaan kiinni? Tuntevatko ryhmän aikuiset kehittäjänuoret ja heidän tarpeensa riittävän hyvin? Joskus takapakki voi kertoa siitä, että tavoite täytyy vain määritellä uudelleen.

Ryhmän vetäjän tehtävänä on yhdessä nuorten kanssa arvioida, onko kokemusasiantuntijatoiminta palkitsevaa vai kuluttavaa. Toiminta on voimauttavaa nuoren oivaltaessa, että omilla kokemuksilla voi saada muutosta aikaan. Pienikin näkyvä muutos on usein merkittävä. Näin yksittäisille kokemuksille – positiivisille, negatiivisille tai neutraaleille – tulee kokemusasiantuntijuuden kautta suurempi ja laajempi merkitys. **Aikuisen ja nuorten on kuitenkin hyvä muistaa, että palkitsevuudestaan ja houkuttelevuudestaan huolimatta toiminta voi ajoittain olla myös raskasta ja voimia vievää.**

Nuoret eivät tule paikalle

Yksi syy siihen, miksi nuoret eivät saavu paikalle, voi olla nuorten vaikeus sitoutua mukaan toimintaan. Sitoutuminen kannattaa ottaa puheeksi, koska se mahdollisesti kertoo nuorten vaikeudesta sitoutua ylipäättänsä yhtään mihinkään. Sitoutumisen helpottamiseksi, toiminnan tulee olla aluksi mahdollisimman matalalla kynnyksellä tapahtuvaa. **Aina kun nuori tulee paikalle, siitä pitää muistaa iloita ja näyttää ilo myös nuorelle.** Mikäli nuori ei pääse joka kerta paikalle, kannattaa hänet kutsua mukaan aina vain uudestaan. Se, etteivät aikuiset luovuta hänen suhteensa, viestii nuorelle, että hän on tärkeä.

Nuoret aistivat herkästi sen, ovatko aikuiset kiinnostuneita heistä. Ryhmän vetäjä(t) ovat emännän/isännän roolissa, sillä he huolehtivat vieraiden ja toimitilojen viihtyvyydestä. Vaikka tapaaminen järjestettäisiin toimistolla, aikuisten tulee suhtautua nuoriin kuin kutsuisivat heidät omaan kotiinsa ja miettiä, miten nuoret saisi parhaiten tuntemaan olonsa tervetulleiksi. Tapaamisten aikana nuoria on tärkeää kohdella niin, että he haluavat tulla tapaamisiin uudestaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että ohjelmassa tarvitsisi olla viihdykettä, vaan luonteva ystävällisyys ja kiinnostus vieraita kohtaan riittävät.

”Joskus ajattelen, että on suoranainen ihme, että porukka saapuu ympäri Suomen lauantaiaamuna klo 11 Pesäpuun toimistolle. Saapuminen tarkoittaa sitä, että perjantaina nuoret eivät voi lähteä hillumaan. Lauantaina pitää herätä todella aikaisin, hypätä junaan ja matkustaa monta tuntia. Vasta Jyväskylässä odottaa aamupala. Osalle se tarkoitti myös sitä, että joutui tulemaan paikalle jo edellisenä iltana, jolloin sijaishuoltokustansivat nuoren yöpymisen. On upeaa, että useat sijaishuoltopaikat ajattelivat nuoren osallistumista jälkihuollon tukitoimenpiteenä. He sekä nuoret ovat valinneet kehittämisen tien!”

Nuorten sitoutumisessa toimintaan kannattaa huomioida myös tapaamisten tiheys ja ajankohta. On tärkeää, ettei ryhmää käynnistettäessä tavata liian harvoin. Mikäli tapaamisia on harvoin, ja nuorelta jää yksi tapaaminen väliin, hän palaa ryhmään jotain väliin jättäneenä ja aloittaa luottamuksen rakentaminen ryhmää kohtaan aina uudestaan. Aluksi olisikin hyvä tavata tiheämmin, jotta nuoret pystyvät ryhmäytymään kunnolla ja luomaan me-henkeä. Ryhmäytymisen jälkeen on helpompaa palata takaisin porukkaan, vaikka väliin tulisi pitkäkin tauko.

Toivo syntyy pienistä asioista, teoista ja tunnelmista. Luova ilmapiiri, lempeä huumori ja vakavat asiat ovat kehittäjäryhmien toiveikkuuden puntareita. Jos huumori loppuu, on siihen tärkeä kiinnittää huomioita. Kun ilo katoaa, silloin kärsivät myös luovuus, joustavuus ja mahdollisuuksien näkeminen. Tahdon, energian, uskon, innostuneisuuden ja kannustuksen puute syö motivaation. Samoin se, ettei toiminnassa nähdä olevan mitään hyötyä eikä edellytyksiä onnistumiseen. Motivaatio herää, kun tavoite on asetettu tarpeeksi kiinnostavaksi. Kun haluaa motivoida nuoria, kannattaa herättää motivaatiojoukkue, johon kuuluvat Onni, Sisu, Taisto, Unelma, Toivo, Arvo, Into, Voitto ja Usko.

Nuorten kiinnostus toimintaa kohtaan lopahtaa

Nuorille ei riitä yhteydenpidoksi ryhmää kohtaan vain se, että aikuinen lähettää kutsun tapaamiseen viikkoa aikaisemmin. Nuoriin pitää olla aktiivisesti ja henkilökohtaisesti yhteydessä myös ryhmäkertojen ulkopuolella. Joskus tekstiviestejä on tarpeen laittaa vielä tapaamisaamuina. Tärkeää on, että nuorilla on tarvittaessa mahdollisuus tavata vetäjiä myös henkilökohtaisesti. Ryhmän vetäjän tulee luoda suhde kaikkiin ryhmässä mukana oleviin nuoriin ja rakentaa yhteistä luottamusta.

Jotta nuoret haluavat olla mukana ryhmässä, aikuisten tulee ymmärtää miten nuoret itse kokevat hyötyvänsä ryhmästä. Mitä sellaista lisäarvoa ryhmässä olo nuorille itselleen tuottaa, että he valitsevat enemmän ryhmään tulon muiden mahdollisuuksien sijaan? Mahdollista ryhmän tuottamaa lisäarvoa on esimerkiksi ilo, energia, keskustelut, ruoka, yksinäisyyden väheneminen, palkkio, kokemusten jakaminen, mahdollisuus auttaa ja vaikuttaa tai kokemus tekemänsä työn tärkeydestä. Lisäksi nuorilta kannattaa kysyä, mitä lisäarvoa he toivoisivat toiminnan tuottavan heidän elämäänsä.

Ryhmän aikuinen vaihtuu

Ryhmän aikuisten vaihtuminen saattaa aiheuttaa takapakkia ryhmän toiminnassa. Nuoret tarvitsevat ryhmään turvallisia ja luotettavia aikuisia. Ryhmää vetävän aikuisen vaihtuessa on luottamus rakennettava tähän aikuiseen rauhassa. Aikuisten vaihdos täytyy käydä nuorten kanssa hyvin läpi ja toiminnalle etsiä sopiva jatkaja. Yksi tapa tuottaa nuorille jatkuvuuden kokemusta on ottaa nuoret mukaan valitsemaan seuraajaa.

Toimintaan kohdistuva kritiikki

Kehittämistyössä kohtaa aina kiitosta ja kritiikkiä. Miten koko toimintaa kohtaan osoitettuun kritiikkiin tulisi suhtautua? Yksi Selviytyjien toimintaa ohjaava periaate on ollut toimia omien arvojen mukaisesti ja olla valmis puolustamaan niitä. Olemme olleet valmiita myös ottamaan lunta tupaan, sillä olemme vahvasti uskoneet siihen, mitä olemme olleet tekemässä, ja siksi sitä on ollut helppo puolustaa. Usko ja luottamus toimintaa kohtaan motivoivat jatkamaan eteenpäin saadusta kritiikistä huolimatta. Pioneerityölle on ominaista, että voi joutua taistelemaan ja menemään valtavirtaa vastaan. On oltava valmis kulkemaan omaa polkuaan, vaikka ympäristö ei kannustaisi siihen. On hylättävä se, mitä muut odottavat tai toivovat, seurattava omaa sydäntä ja toimittava arvojensa mukaisesti.

Kritiikkiä käsiteltäessä on hyvä muistaa, että oppiminen perustuu palautteeseen. Kritiikki itsessään ei siis ole takapakki, vaikka se saattaa siltä aluksi tuntua. Kritiikki on mahdollisuus oppia uutta ja kirkastaa toiminnan suuntaa. Toisinaan kritiikki saattaa kirkastaa tavoitteita entisestään tai ohjata kokonaan jonkun uuden idean lähteille. Kritiikki tulee sen vuoksi pystyä käymään läpi ja hyödyntämään inspiraationa. Sen ei saa antaa lomaannuttaa, vaan siitä täytyy päästä yli, ja ohjata toimintaa sen avulla entistä pitkäjänteisempään suuntaan.

Rahoitus loppuu kesken toiminnan tai työntekijä lopettaa, eikä uutta vetäjää löydy tilalle

Jos rahoitus loppuu kesken nuorten kehittäjäryhmätoiminnan, on syytä tarkastaa, tukeeko toiminta kaupungin/kunnan/järjestön perustehtävää ja strategiaa. Nuorille toiminnan alasajo voi tarkoittaa hylkäämiskokemusta ja sitä, että he ovat tehneet jotain väärin. Näin ollen asia tulee käsitellä nuorten kanssa sekä yrittää löytää uusia tapoja toiminnalle, mikäli nuoret sitä toivovat.

KEHITTÄJÄRYHMÄN KAARI

1

Ennen ryhmän aloittamista

Miksi?

- Visio, unelma tulevasta
- Tarve
- Tavoite

Mitä?

- Tehtävät
- Millainen ryhmä?

Kenelle?

- Kartoitan verkostojeni kautta toimintaan halukkaita nuoria
- Tiedostan minkälaista ryhmää olen kokoamassa
- Nuorten matkakustannukset
- Palkkiot nuorille

Kuka?

- Ketkä ryhmää vetää?
- Vetäjien työaika
- Ryhmän resurssit
- Miten nuoret kutsutaan koolle?
- Miten nuoret ilmoittautuvat?

Miten?

- Tila
- Tarjoilut
- Materiaalit, välineet
- Johdon tuki toiminnalle
- Rauha ja lupa tehdä työtä

2

Alku

Ryhmä aloittaa toiminnan

- Tutustun toiminnallisen työskentelyn kaareen
- Luon yhteistyösopimukset
- Varmistun turvallisuudesta ja luottamuksellisuudesta
- Käytän aikaa tutustumiseen ja ryhmäytymiseen
- Luon toiminnalle rakenteet: rutiinit luovat turvallisuutta
- Kiinnitän huomion ulkoisiin ja sisäisiin hyötyihin ja palkkioihin
- En suunnittele liikaa
- En täytä tapaamisia omalla agendalla, vaan annan aikaa ja tilaa nuorille

3

Lopetus

Ryhmän päättäminen

- Ryhmän lopettaminen ei saa tulla yllätyksenä nuorille
- Lopettaminen pitää aloittaa hyvissä ajoin
- Järjestetään loppujuhla
- Miten nuori voi jakaa omaa asiantuntemustaan ryhmän jälkeen?

SELVIYTYMISESTÄ JA SANKARITARINOISTA

Alkuperäinen teksti julkaistu:
vetuointi-hanke.blogspot.fi

Muutama viikko sitten saimme työparini kanssa olla puhumassa kahtena päivän lastensuojeluun ja meidän kokemuksiimme siitä liittyen. Oman tarinan auki puhuminen on jännä prosessi, usein puheenvuoron jälkeen on sellainen humaltunut olo, endorfiinit sun muut aineethan siinä elimistössä vapautuu. Ja onhan se huimaavaa kertoa omasta taustastaan. Kuinka aiemmin oli laitosuori ja siitä, mitä kaikkea sen takana on ollut - ja sitten kertoa se, miten hienosti on selviytynyt, mitä tekee elämässään ja kuulla sitä samaa kuulijoiltakin. Kuinka hienosti onkaan kääntänyt vaikeudet vahvuudeksi.

Vaikka tykkään kyllä puhua tarinaani auki erilaisista näkökulmista - ja myönnetään, olla esillä, - näen siinä myös varjopuolia. Se nostaa esille sankaruuden, selviytymisen, ja jättää helposti taakseen sen, että monenlaisia prosesseja voi olla vielä käynnissä siinäkin hetkessä. Siinä on ehkä jotain samaa kuin siinä, jos ja kun rankkoja kokeneen ihmisen tarinan kuultuaan ihmiset toteavat kuinka vahva sä oot ollut, että oot selvinnyt. Ja tarinansa kertonut ihmisen saattaisi tarvita enemmän ihan halausta, lupaa itkeä ja olla väsynyt kuin vahvistusta sille vahvuudelle jota on vaan ollut pakko olla ja tuon viestin myötä on pakko olla edelleen.

Helposti selviytymistarinat luovat toki toivoa, mutta myös sillä lailla ainakin oman kokemukseni mukaan, että nuori saatetaan jättää kohtaamatta ja vain lohduttaa, sillä miten on kuultu nuorta, joka oli selvinnyt, kyllä säkin selviät. Selviytymistarina, selviytyminen myös luo helposti normia, miten ja missä ajassa selviytymisen pitäisi mennä. Kun on kuullut tarinoita, että sen ja sen ikäisenä on jo sitä ja sitä, saattaa helposti odottaa omilta akkailtaan samaa. Tai sitä saattaa itse odottaa itseltään samaa ja olla pettynyt, vihainenkin itselleen, kun ei ole kyennyt samaan kuin toinen vaikka aivan eri lähtöviivoilta on lähdetty alun alkaenkin.

Kun aloin aikuisuuden kynnyksellä kokea olevani toipunut/hyvällä mallilla toipumisessa jollakin mittapuulla, minulla oli aika suuri tarve kuuluttaa ja hehkuttaa sitä kaikille. Olin paikallisessa surakuntalehdessä haastateltavana syömishäiriöhistoriasta ja vähän muustakin 2008 syksyllä hieman ennen kuin täytin 18 (juttu muuten löytyy edelleen täältä) ja vähän tuosta myöhemmin olin puhumassa viiltelyhistoriastani televisio-ohjelmassa.

Kuten aikuisuus-pohdinnoissani kerroin, 18-vuoden ja nykyisen 25 vuoden välille mahtuu vuosia, kun en sitten voinutkaan niin hyvin ja tulin turvautuneeksi uudelleen erilaisiin haitallisiin selviytymiskeinoihin, jotka olivat hyvin tuttuja vuosien takaa. Onneksi silloin satuin vähän avaamaan elämäntilannettani eräälle läheiselle, joka ei antanut minun jäädä odottamaan viikkoja saamaani tk-aikaan vaan lähti kanssani istumaan päivystykseen. Ja vielä myöhemmin terveyskeskuslääkärin vastaanotollekin, jotta saisin kerrottua sen, mikä tilanteeni on oikeasti ilman kaunisteluja. Vaikka olinkin tehnyt paljon töitä terapiassa, tulivat aiemmin elämässä tapahtuneet asiat uudelle käsittelykierrökselle, nyt uudenlaisesta näkökulmasta. Tuolloin unettomuus oli ensimmäinen asia, mihin vähän havahduin, ja onneksi tuo läheiseni havahtui minua enemmän ja näki minun olevan upunut.

SELVIITYMISTARINA, SELVIITYMINEN MYÖS LUO HELPOSTI NORMIA, MITEN JA MISSÄ AJASSA SELVIITYMISEN PITÄISI MENNÄ.

Siinä vaiheessa, kun tajusin, että joudun miettimään vaatetustani sitä silmällä pitäen, miten peitän erilaiset jäljet kehossani, tunsin epäonnistuneeni totaalisesti - olinhan ihan hetki sitten puhunut julkisesti kuinka ihanaa on olla toipunut, ja etten enää turvautuisi samoihin, vanhoihin, haitallisiin keinoihin.

Tänään minusta kuitenkin tuntuu, että näin sen oli tarkoituskin mennä. Tai ainakin juuri nyt voin ajatella niin. Minun tekisi mieli halata tuota ah-niin-aikuista nuorta minua, kun luen kirjoituksiani tai olen katsonut jotain päätettä, missä olen keskustelemassa. Varoittaa, mitä on tulossa, ja sanoa että se ei ole häpeä, jos ei aina olekaan se hymyilevä, jaksava selviytyjä. Vakuuttaa ettei maailma siihen sorru, vaikka ei joka tilanteessa osaisi toimia niin ratkaisukeskeisesti, kuin toivoisi. Mutta voin kyllä tunnustaa sen, että kyllä minä vielä hyvin usein hakkaan päätä seinään ja mietin miksei tämä elämä voisi olla helpompaa.

Vaikka selviytymistarinat tuovat toivoa ja uskoa, usein enemmän kuin ammattilaiselta tai läheiseltä vakuuttelu, että voit selvitä ja voida paremmin, ne juuri voivat lisätä toivottomuutta ja turhautuneisuutta. Valitettavan helposti tuo selviytymistarina antaa ihmisestä kapeamman kuvan ja voi jättää taakseen vielä käynnissä olevia prosesseja, vihaa, surua, jotka saattavat jäädä edelleen tuomatta esille sen uuden kuoren alta. Ja joskus sitä samaa on tapahtunut jo aikaisemmin, kuoren ollessa vain vähän erilainen. Henkilökohtaisesti en tykkää kovinkaan paljoa termistä selviytyjä, sillä en koe kauheasti tässä selvinneeni - enemmänkin niin, että sitä on vain elänyt ne asiat, ja on sitä kautta nyt tässä.

Koen olevani siinä suhteessa olleeni kuitenkin paremmassa asemassa kuin moni muu, että osa selviytymiskeinoistani on ollut sellaisia yleisesti hyväksytyjä asioita. Kun alakolussa pinnasin koulusta, menin koulupäivän ajaksi kirjastoon lukemaan, yläasteella täytin kalenteriani koulun puolesta ylimääräisillä asioilla ja muilla harrastuksilla, koska itseni kanssa oleskelu oli hankalaa. Tyhjä viikonloppu oli iso kauhistus. Toisaalta toki tällöin sitä hankalaa oloa ei aina ole ollut niin helppo huomata ulkopuolelta vaan sitä on saanut kehuja hyvistä suorituksista. Uskon, että kyse on lopulta vain hyvästä tuurista, ettei selviytymiskeinoikseni valikoitunut pitemmän päälle päihteiden käyttäminen. En varsinaisesti ollut aivan kymppin tyttö, ehkä enemmänkin ysin tyttö, mutta lisäksi olin aktiivisesti silloinkin mukana monenlaisessa vaikuttamistoiminnassa, joka varmasti on kantanut ja auttanut eteenpäin pääsemisessä.

Se on auttanut tähän nykyiseen työhönkin päätymisessä/pääsemisessä.

MUIITA KOKEMUSASIAINTUNTIJABLOGEJA:

kristiinaterasto.blogspot.fi
www.hel.fi/blogit/fi/kirjoitukset/lastislife
www.yhdessakoettua.fi
www.pesapuu.fi

”ROHKEUTTA ON
SEISTÄ SEN TAKANA
MIHIN USKOO, VÄLILLÄ
JOPA MONEN SADAN
IHMISEN EDESSÄ.”

”ROHKEUTTA ON VÄLITTÄÄ
VAIKEISTA ASIOISTA, JOISTA
TOISET EHKÄ HALUAISIVAT
PESTÄ KÄTENSÄ.”

”On saanut ymmärtää omien kokemusten olevan tärkeitä ja arvokkaita, että niitä voi hyödyntää kehittämisessä. Tämä antaa valtavasti energiaa jaksaa elämässä.”

VAIKUTTAMISEN ÄÄRELLÄ

MITÄ VAIKUTTAMISELLA TARKOITETAAN?

MITÄ NUORTEN TUOTTAMALLA TIEDOLLA TEHDÄÄN?

KOKEMUSASiantuntijuuden suhde mediaan -

millaisin ehdoin?

Vaikuttamistyö on kehittäjäryhmästä ulospäin suuntautuvaa toimintaa, jonka kautta nuorten viestejä ja nostoja viedään laajemman yleisön tietoon. Tällainen toiminta avaa lukuisia mahdollisuuksia nuorten äänen vahvistamiselle lastensuojelussa, mutta se sisältää myös suuren vastuun: kaiken mitä tehdään, tulee olla eettisesti nuoria ja heidän ajatuksiaan kunnioittavaa.

Vaikuttamistyö tähtää yhteiskunnalliseen muutokseen

Tarkoitetaanko vaikuttamistyöllä suuria valtakunnallisia liikkeitä, joissa useilta nuorilta kerättyjä viestejä viedään kansallisilla vaikuttamisareenoilla eteenpäin yhteistyöverkoston voimin? Vai voiko vaikuttamistyössä olla kyseessä myös ne paikalliset tai jopa yksikkökohtaiset hetket, kun nuoret tai aikuiset haluavat puuttua johonkin yksittäiseen asiaan ja läh-

tevät ratkaisemaan sitä kokemustietoon perustuen? Tai peräti siitä, että yksittäinen nuori kokemusasiantuntija kertoo omaa tarinaansa koulutuksissa tai lastensuojeluun liittyvissä tilaisuuksissa tehden omasta elämästään nostoja, jotka ovat tärkeitä viestejä sekä yksittäisille sosiaalityöntekijöille, yhteisöille ja yhteiskunnalle?

Vaikuttamistyössä on kyse kaikesta tästä: pyrkimyksestä vaikuttaa yleisiin arvoihin, asenteisiin, palve-

luiden laatuun ja päätöksentekoon erilaisin keinoin. Kaikkiin yllä esitettyihin esimerkkeihin pätevät samat vaikuttamisen lainalaisuudet. Vaikuttamistyön myötä mahdollistetaan laajempi, yleisempi keskustelu nuoria puhuttaneista teemoista. Nuorten kokemustieto, joka on monesta lähteestä kumpuavaa, jäsenetään, kootaan viesteiksi ja nostetaan ammattilaisten tuottaman tiedon rinnalle. Tärkeää on, että annamme täyden arvon ja tunnustuksen sille tiedolle, jota nuoret ryhmissä tuottavat.

Vaikuttamistyöhön ei tule ryhtyä millä tahansa hinnalla tai säännöillä. Ennen kuin nuorten kokemustietoa julkisesti jaetaan, on hyvä tarkentaa taustalla olevat motiivit, tarpeet ja tavoitteet.

- Miksi haluamme nostaa nuorten näkemykset ja kokemukset julkisiksi?
- Mihin pyrimme näin toimiessamme?
- Kuka tai ketkä vaikuttamistyöstä hyötyvät?
- Ovatko nuoret saaneet vaikuttaa siihen, miten ja missä kokemustietoa jaetaan?

Vaikuttamistyössä voi tapahtua ”brändimokia”. Brändimokat ovat asioita tai tilanteita, jotka vievät toiminnalta uskottavuuden. Jos näin tapahtuu, luottamuksen takaisin saaminen kestää kauan, jopa vuosia. Siksi on tärkeä kiinnittää erityistä huomioita tapaan, jolla nuorten kokemuksia tuodaan esiin. Moka voi tapahtua myös vaivihkaa. Eräässä kehittäjäryhmässä muut nuoret alkoivat epäillä yhden nuoren tarinoiden todenperäisyyttä. Kun vetäjä otti epäilyksen nuoren kanssa puheeksi, kertoi nuori, että hänen on pitänyt liioitella kokemuksiaan sulautuakseen ryhmään. Vaikuttamistoiminta tulee pohjautua kokemustietoon, jonka tiedetään olevan todenperäistä. Nuoret kuitenkin aistivat herkästi toisen nuoren tarinan todenperäisyyttä. Ryhmäläisille kokemus oli pysäyttävä. Kun asiasta ollaan jälkeenpäin puhuttu, ovat nuoret yksikantaan todenneet, että vertaisille on vaikea valehdella. He kyllä tietävät.

Me-puhe, kehittäjäryhmän henki

- Me-puhe herättää me-henkeä, vähentää kilpailua ja lisää psykologista turvallisuutta
- Me-puhe on yhteistä puhetta; yksin ei tarvitse olla
- Henkilökohtaisesta voi tulla yleispätevää

Kertoessaan omasta itsestään nuori kertoo myös läheisistään. Kokemusasiantuntijuuden haasteena onkin, kuinka turvataan yksittäisen nuoren kokemukset. Vaikuttamistyössä ja julkisuudessa minä-puheen sijasta voi ja kannattaakin käyttää me-puhetta.

Selviytyjät otti jo hyvin varhaisessa vaiheessa käyttöönsä me-puheen viedessään viestejä eteenpäin. Me-puhe tarkoittaa sitä, että haluttu viesti jäsenetään yhdessä ja mietitään millaisia nostoja siitä halutaan julkisuuteen tehdä. Viestiä tuetaan kokemuksilla, mutta ei eritellä kenen ryhmän jäsenen kokemuksesta on kyse. Tällöin kokemusasiantuntija voi kertoa myös omista kokemuksistaan anonyymisti.

Me-puhe herättää yhteishenkeä. Se on yhteistä puhetta sekä yksittäisistä että jaetuista kokemuksista. Me-puhe madaltaa kynnystä kertoa kokemuksista, kun omaa tarinaa ei tarvitse avata. Moni nuori ei välttämättä pysty tai halua avata omia henkilökohtaisia kokemuksiaan julkisesti, mutta tahtoo silti olla mukana vaikuttamassa. Näin me-puhe sekä suojelee yksittäisiä nuoria että lisää luotettavuutta, kun viestit eivät perustu vain yhden yksilön kokemuksiin.

Lisäksi me-puhe yhdistää lastensuojelun nuoria asiakkaita tuoden esiin sen, ettei kukaan ole yksin omien kokemusten kanssa, vaan kokemusten kirjo on valtavan laaja. Me-puheen avulla nostetaan kaikkien kokemukset ja tarinat yhtä arvokkaiksi, mikä vähentää mahdollista kilpailua nuorten välillä ja lisää tasa-arvoisuutta.

Nuoret voivat tarvita julkisissa esiintymisissä rinnalleen aikuisia, sillä me-puheesta huolimatta yleisö saattaa innostua kysymään nuorelta hyvin henkilökohtaisia kysymyksiä. Onkin tärkeä pohtia, annetaanko julkisissa esiintymisissä yleisölle lupa esittää avoimia kysymyksiä, ja jos annetaan, kenen nuoren tai aikuisen on hyvä olla niihin vastaamassa.

Nuorten kokemuksista rakennetut yhteenvedot

Viedessämme useampien nuorten yhteisiä viestejä eteenpäin, rakennamme niistä yhteenvedoja. Koontien tavoitteena on suojella nuoria ja samalla nostaa pääasiaksi nuorten esiin nostamat viestit, eikä yksittäisten nuorten elämäntarinat. Kun nuorten ajatuksista rakennetaan yhteenvedoja, tulee tuoda esille, ettei kyseessä ole yksittäinen kokemus vaan yhdistelmä usean nuoren kokemasta. Samoin tulee toimia,

jos tehdään nuorten kertomasta tarinasynteesiä eli useasta henkilökohtaisesta elämäntarinasta rakennettu yhteinen ja kokoava tarina. Me-kieli on usein koontien ja tarinasynteesien rakentamista. Tärkeintä on se, että nuorten ajatukset, viestit ja tunteet välittyvät eettisesti kestäväällä pohjalla eteenpäin.

Nuorten ajatusten käyttäminen sitaateissa

Kun vaikuttamistyössä käytetään nuorten autenttisia ajatuksia, täytyy esittäjillä olla tieto niiden alkupe-
räästä. Vaikuttamistyössä aikuiset eivät voi keksiä nuorten sanomisia, sillä se vie pohjan pois kokemus-
asiantuntijatoiminnalta. Pahimmassa tapauksessa sitaatti onkin lainaus jostain jonkun toisen jo paine-
tusta materiaalista. Käytettäessä nuorten sitaatteja täytyy olla uskollinen lähteelle ja tuoda esiin, missä tilanteessa nuori on asian tuonut esiin, jottei nuoren sanoma vääristy. Mikäli on epävarmuutta jonkin aja-
tuksen alkuperästä, on parempi jättää se esittämättä.

Joskus kuitenkin yksittäisen nuoren sanoma on yleistettävissä kuvaamaan jotain tiettyä ilmiötä, joka esiintyy toistuvasti. Osasta näistä on tullut sloganeita, kuten ”aktiivisen nuoren takana on aktiivinen aikuinen”, ”Uskomme sinuun – usko sinäkin”, ”lempeä nauru” tai ”perusteltu kehu”. Tällaisissa tapauksissa sitaatit voidaan jättää pois.

Aikuisen rooli vaikuttamistilanteissa

Ryhmän toiminta herättää usein kiinnostusta ulkopuolisissa tahoissa, minkä seurauksena nuoria halutaan kuulla ja pyytää mukaan erilaisiin projekteihin.

Erään ryhmän toimintaa käynnistettäessä ryhmällä oli jo kaupungin johdolta puheenvuoropyyntöjä ennen kuin se oli kokoontunut ensimmäistäkään kertaa. Kuitenkin ryhmäläiset itse päättävät, koska ja kuinka ovat valmiita kertomaan näkökulmistaan sekä toiminnastaan ulkopuolisille ja minkälaiseen yhteistyöhön heillä on voimavaroja.

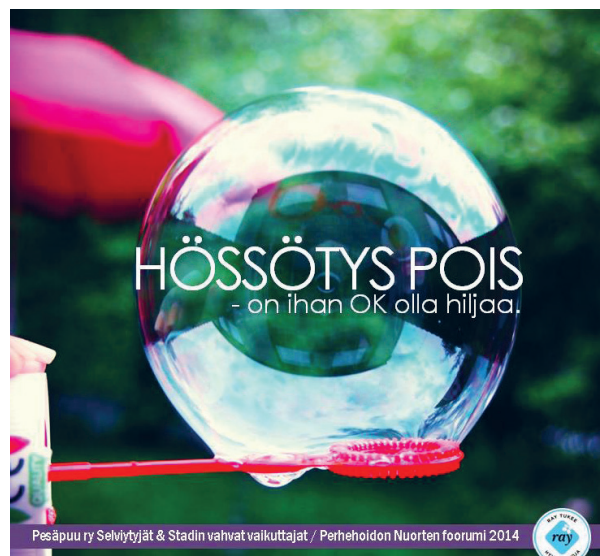
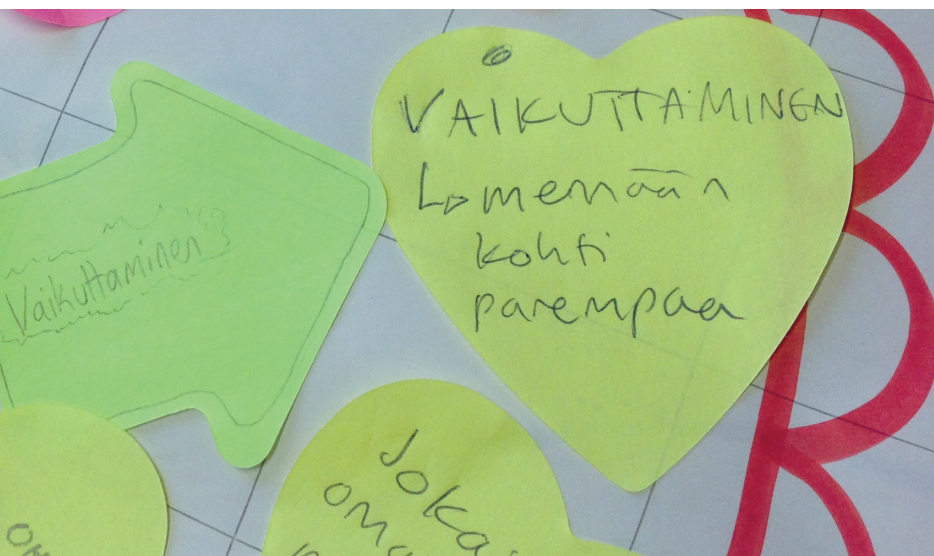
Aikuisilla on selkeä rooli kokemustiedon eteenpäin viemisessä. Varsinkin ryhmän toiminnan alkuvaiheessa aikuisen läsnäolo eri tilaisuuksissa on tärkeää nuorille. Tuttu ja luotettava aikuinen tuo turvaa ja kykenee tarvittaessa tukemaan nuorta puheenvuoron aikana. Hän voi tarvittaessa olla nuoren mukana lavalla. Jos nuori menee lukkoon esiintymisen aikana, aikuinen pystyy auttamaan häntä tilanteesta eteenpäin, esimerkiksi jatkamalla luontevasti nuoren ajatusta.

Hyvin usein aikuinen on se henkilö, joka vastaanottaa ulkopuolelta tulevan pyynnön puheenvuoron pitämisestä. Tämä on toimiva käytäntö, sillä näin ryhmä pysyy kartalla siitä, minne nuoria halutaan puhumaan. Kun ryhmään tulee pyyntö, ryhmä keskenään miettii, miten pyyntöön vastataan. Puheenvuoro valmistellaan yhdessä, ettei yksittäiselle nuorelle koidu liikaa vastuuta ja paineita. Yhdessä nuoren kanssa tulee aina miettiä, kuinka laajasti hänen kannattaa tuoda itseään, läheisiään ja lastensuojeluun liittyviä kokemuksiaan esille. Aikuisen vastuulla on ottaa asia puheeksi nuoren kanssa ja miettiä, mihin tilaisuuteen nuori on menossa ja miksi.

Vaikuttamistilaisuuteen lähdetään yhdessä vetäjän kanssa. Puheenvuoro voidaan pitää esimerkiksi siten, että vetäjä haastattelee nuoria tai kokenempi nuori kertoo ryhmän näkökulmia yhdessä juuri ryhmään liittyneen nuoren kanssa. Kokeneemmalle nuorelle on jo karttunut esiintymiskokemusta eri tilanteista ja kykenee näin ollen olemaan toisen nuoren tukena. Puhujapyynnöstä tuleva palaute pyydetään järjestäjiltä niin, että se tulee ryhmän vetäjälle, sillä joskus yleisö voi antaa nuorelle ylistävän palautteen lisäksi hyvinkin henkilökohtaista ja loukkaavaa palautetta.

Aikuinen käy nuoren tai nuorten kanssa tilaisuuden sekä sen herättämät ajatukset ja tunteet läpi heti esiintymisen jälkeen. Myös kehittäjäryhmässä on mahdollisuus palata näihin ajatuksiin ja tunteisiin. Onnistunut esiintymis- ja vaikuttamiskokemus sekä vastaanottavainen kuulijakunta herättävät paljon positiivisia tunteita ja voimauttavat kokemusasiantuntijaa. Kun kuulijat ovat virittäytyneet avoimeen vuorovaikutukseen, välittyy se viestinviejille kokemustiedon arvostuksena.

Toisinaan kuitenkin osa osallistujista ei ole valmiita vastaanottamaan nuorten kokemustietoa. Tällöin nuorille voi tulla torjutuksi tulemisen tunne, vaikka kyse on vastaanottajan vaikeudesta hyväksyä nuorten viestejä. Mikäli nuori kokee tällaista, on tärkeää käydä tilanne tarkasti läpi nuoren kanssa ja sanallistaa hänelle, ettei tilanteessa ole kyse hänestä tai hänen osaamattomuudestaan, vaan aikuisten kyvyttömyydestä ottaa vastaan nuoren kertoma.

Pohdittavaksi:

- Luotetaanko nuoren esiintymiseen vai antaako aikuinen hänelle puhenuotit (= aikuinen on laatinut nuoren ajatukset)?
- Saako nuori olla esiintyessään nuori vai odotetaanko häneltä ammattilaisten kaltaista otetta asioihin?
- Pitääkö nuoren tuntee lainsäädäntöä, kuten lastensuojelulakia?

Olemme törmänneet yllä esitettyihin kysymyksiin useamman kerran ja huomanneet, kuinka tärkeää tämänkaltaisia asioita on pohtia. Kokemuksemme on, ettei nuorelle tarvitse laatia puhenuotteja, sillä ne vaikuttavat usein tilanteen luontevuuteen ja rajoittavat nuorten aitoa osallisuutta. Puhe voidaan kuitenkin rakentaa yhdessä, mikäli nuori sitä haluaa. Tarvittaessa nuori voi tehdä itselleen muistiinpanot puheenvuoron tueksi. Nuorelta ei tule odottaa ammattilaisen kaltaista otetta asioihin eikä nuoren tarvitse tuntee lastensuojelulain ykstyiskohtia. Se ei ole hänen roolinsa vaikuttamistyössä.

Media

Ryhmä asettaa ehdot ulospäin

- Motiivit ja tavoitteet vaikuttamistyöhön
- Aikuisten rooli ja vastuu vaikuttamistyössä
- Julkisuus ja media
- Mihin ja miten vaikutetaan?
- Mitä muutosta haetaan?
- Menestys: ansiot jakoon!

Selviytyjät on joutunut matkan aikana oppimaan kantapään kautta sen, miten media toimii, kuinka lehtiä myydään ja miten katsojien huomio herätetään. Media on kaksiteräinen miekka, joka voi sokaista. Joskus mediakäyttäjytymistään tulee miettineeksi vasta, kun havaitsee jo ajautuneensa tilanteeseen, jossa osa viestistä on tullut tai tulossa ulos tavalla, jota ei olla valmiita allekirjoittamaan. **Omien arvojen ja toimintatapojen teroittaminen kaikille yhteistyökumppaneille, erityisesti medialle, on pitkäjänteisen kehittämistyön keskeinen elinehto.**

Median kanssa työskennellessämme olemme huomanneet, että kehittämisspuhe, positiiviset kokemukset ja ryhmän äänellä puhuminen eivät ole suurimpia myyntivaltteja. Selviytyjien valinta on kuitenkin ollut näistä periaatteista kiinni pitäminen ja niiden takana on pystytty seisomaan. Valittu linja on tarkoittanut

joidenkin haastatteluiden peruuntumista, mutta samalla myös vision ja arvomaailman vahvistumista. Median kanssa toimiessa on ollut tärkeää, että kehittämisspuhe on ollut rakentavaa, kyseenalaistavaa, perusteltua ja kaikki osapuolet huomioon ottavaa.

Media kokemusasiantuntijuuden palveluksessa

Median kanssa toimiessa on tärkeää miettiä, millainen julkisuus palvelee kokemustietoa ja sen viestejä parhaiten. Olennaista on tunnistaa median toimintatavat ja sen asettamat ehdot. Mediaa voi hyödyntää sen omilla ehdoilla, kuitenkin pitäen samalla kiinni omista eettisistä periaatteista. Julkisuuden tarkoituksena on nimenomaan välittää kokemustiedosta kumpuavaa viestiä, lisätä uskottavuutta ja tuottaa samassa tilanteessa oleville toivoa ja tsemppausta.

Kokemusasiantuntijan on hyvä miettiä ainakin seuraavia kysymyksiä ennen julkisuuteen astumista:

- Olenko valmis julkisuuteen?
- Mitä kaikkea julkisuudessa olemiseen liittyy?
- Kuka julkisuudesta hyötyy?
- Mitä haittoja julkisuudessa esiintymisestä voi aiheutua?
- Ketkä muut altistuvat julkisuudelle ja miksi?

Yksi hyvä keino estää ei-toivottujen juttujen päätyminen mediaan on käyttää luottotoimittajia eli viestinnän ammattilaisia, joiden tiedetään toimivan eettisesti nuoria kunnioittaen ja olevan luottamuksen arvoisia.

Julkisuushumala – julkisuuskrapula

Median osoittama kiinnostus yksittäisen nuoren tai ryhmän kokemuksia kohtaan voi houkuttaa, jopa sokaista. Julkisuus ”hinnalla millä hyvänsä” tuntuu olevan tänä päivänä muodissa. Sitä tavoitellaan, koska on hienoa olla tunnettu ja saada huomiota. Koska media etsii tarinoita, jotka myyvät, kokemusasiantuntijat voivat saada houkuttelevia tarjouksia oman tarinansa kertomisesta julkisesti.

Nuori voi ”humaltua” saamastaan huomiosta eikä välttämättä ymmärrä, millainen vaikutus omien kokemusten kertomisella omalla nimellä ja kasvoilla saattaa hänelle tai hänen läheisilleen olla. Kertoessaan itsestään nuori kertoo aina myös tarinaa läheisistään. Todellisuus kuitenkin iskeytyy jossain vaiheessa nuo-

ren tajuntaan. Hän oivaltaa, ettei olisikaan halunnut kertoa kaikkea sitä, mitä lehdessä kirjoitetaan tai radiossa puhutaan. "Krapula" iskee. Silloin on kuitenkin myöhäistä katua.

"Lupa" julkisuuteen ei katso 18 vuoden ikää. Myös nuorella, joka tuo me-viestiä julkisuuteen omilla kasvoillaan ja nimellään, on hyvä olla läheisten lupa esiintymiseen. Täysi-ikäisyys tuo lakisääteisen luvan esiintyä julkisuudessa (huoltajien suostumusta ei enää tarvita), mutta eettinen ja henkinen lupa tarinan kertomiseen ei ole ikäkysymys.

Media checklist:

- Toimittajien yhteydenotot vain vetäjien kautta
- Yhteisistä pelisäännöistä sopiminen: millaista juttua lähemme tekemään ja mistä näkökulmasta (henkilökohtainen vai yleisemmällä tasolla)
- Valokuvaus: kirjallinen lupapaperi
- Juttujen tarkastaminen ennen julkaisua
- Jos on sovittu, ettei henkilökohtaista tarinaa kerrota, vaan viedään jotain asiaa julkisuuteen on kuitenkin varauduttava toimittajan henkilökohtaisuuksiin meneviin kysymyksiin. Kannattaa miettiä valmiiksi vastaus, miten kohteliaasti voi sivuuttaa sopimattoman kysymyksen.

Vaikuttavuuden neljä tasoa

Kokemusasiantuntijuuden vaikuttavuutta voi olla toisinaan vaikeaa mitata. Osa vaikutuksista tuntuu heti; oma toiminta alkaa muuttua, kun pääsee prosessoimaan asioita. Osa vaikutuksista näkyy vasta vuosien päästä ihan toisissa asiayhteyksissä. Olemme kuitenkin tätä opasta kirjoittaessamme halunneet jollain tapaa havainnollistaa ja auttaa miettimään toiminnan vaikutuksia pitkällä ja lyhyellä aikavälillä. Tämän vuoksi sovelsimme tähän Kirkpatrickin* vaikuttavuuden tasoja. Kirkpatrickin tasojen avulla on mahdollista arvioida ja tutkia toiminnan vaikuttavuutta sekä kokemusasiantuntijoiden että viestin vastaanottajien näkökulmasta.

Ensimmäisellä tasolla tutkitaan osallisuuden vastavuoroisuutta, sitä miltä viesti tuntui, minkä reaktion se sai aikaan. Toisella tasolla tarkastellaan mitä kaikki osapuolet voivat tapahtumasta oppia. Kolmannella tasolla perehdytään siihen, miten käyttäytyminen ja

käytännöt muuttuvat tapahtuman jälkeen. Viimeisellä tasolla tarkastellaan tapahtuman vaikutuksia hyötyjen, voimavarojen, laadun ja eettisyyden näkökulmasta.

Näitä vaikuttavuuden tasoja voidaan soveltaen käyttää niin yksittäisten ryhmäkertojen arviointiin kuin esimerkiksi tapahtuman, foorumin, tuotteen, puheenvuoron tai muun kokemusasiantuntijuuteen liittyvän tavoitteen arviointiin.

1. Reaktio - Miltä tuntui? Mitä tunteita heräsi?

Ensimmäisenä vaikuttavuuden merkinä on hyvä lähteä miettimään tunnereaktioita. Kokemusasiantuntijuudessa korostuu vastavuoroisuus: nuori kokee omassa asiassa tullessa kuulluksi, mutta samalla hänen kokemuksensa tavalla tai toisella vaikuttavat myös muihin. Vaikuttavuutta voidaan siis arvioida sen kautta, millainen tunne tilanteesta jäi nuorelle itselleen ja millaisia tunteita se herätti kokemuksen tai viestin vastaanottajissa.

Esimerkkinä käytämme puheenvuoron pitämistä. Nuorelle voi sen aikana herätä joko tunne siitä, että hänen viestinsä on kuultu ja otettu vastaan, tai että hänen viestinsä on torjuttu tai ohitettu. Mistä kokemusasiantuntija tietää tullessa kuulluksi ja pystyy tunnistamaan sen, että häntä on arvostettu? Kokemuksemme mukaan arvostuksen puolesta puhuvat muun muassa kiinnostuneet ja rohkaisevat katseet sekä kunnioittavat kysymykset ja kommentit. Mikäli kokemusasiantuntijalle jää tilanteesta torjuttu olo tai kokemus, että hän on paikalla vain kiintiökokemusasiantuntija, joka sivuutetaan viihteenä tai väliaikaohjelmalla, hän ei esiinny enää toiste. Myös kiinnostus viestien eteenpäin viemiseen lopahtaa.

Vaikuttavuutta on mahdollista lähestyä myös saadun palautteen avulla tarkastellen viestin herättämiä tunnereaktioita vastaanottajissa. Vaikuttavuuden arvio vastaanottajien kannalta voidaan jakaa puheenvuoron aikana esille tuleviin reaktioihin (kysymykset, kommentit ja tunnereaktiot), välittömään palautteeseen (spontaaniin tai kerättyyn) sekä myöhemmin tuleviin yhteydenottoihin (jäsennellyt palautteet, yhteistyöehdotukset ja -kutsut, kysymykset, median yhteydenotot). Mikäli osallistujat kokevat nuoren puheenvuoron turhana tai negatiivisena, ei nuorten kokemusasiantuntijuudelle ole myöhemmin kysyntää.

2. Oppiminen - Mitä opittiin?

Oppiminen on yhtä lailla vastavuoroinen prosessi. **Mitä kokemusasiantuntija toiminnasta oppii? Mitä muut voivat oppia kokemusasiantuntijalta?** Kokemusasiantuntijuuden yhtenä kulmakivenä on tärkeää pitää mielessä kysymys mitä nuori toiminnasta saa. Toisinaan kokemusasiantuntijatoiminnan kautta nuori voi oppia monia eri taitoja, joita ei välttämättä heti osaisi toimintaan yhdistää. Nuorelle saattaa kertyä enemmän tietoa lastensuojelusta tai hän saattaa oppia ryhmätoiminnan taitoja. Voi olla, että nuori oppii ryhmän mukana esiintymistaitoja tai välinettä kehittäessään työskentelemään systemaattisesti ja pitkäjänteisesti tavoitteen saavuttamiseksi.

Kokemusasiantuntijan viestin vastaanottajien oppimisen kannalta tilanne voidaan jakaa jälleen useampaan osaan: a) Mitä uutta kokemusasiantuntija toi esille puheenvuorossaan? Mitä opittiin viesteistä? Näyttäytykö jokin asia tai tunne uudessa valossa kokemusasiantuntijuuden kautta?, b) Mitä kaikkea kokemusasiantuntijuudella on annettavaa? Keskeistä on oivalus siitä, mitä kokemusasiantuntijuus voi omalle työlle antaa. Kenties viestin vastaanottaja oivaltaa erilaisia mahdollisuuksia hyödyntää nuoria oman työnsä kehittämisessä.

3. Soveltaminen – Miten opittu näkyvä käyttäytymisessä?

Kolmas keino arvioida toiminnan tai tuotoksen vaikuttavuutta on arvioida sitä, mikä käytöksessä on muuttunut. Parhaimmillaan toiminnassa osallisena oleminen voimauttaa nuoria.

Nuoren kokemusasiantuntijan puheenvuoro voi saada aikaan hyvin kokonaisvaltaisen muutoksen työntekijöiden käyttäytymisessä. Kun työntekijä on vaikuttanut tunnetasolla, vaikutukset näkyvät hänen

arvoissaan, asenteissaan ja vuorovaikutuksessaan omien asiakasnuorten kanssa.

4. Tulokset – Millaisia hyötyjä matka tarjosi?

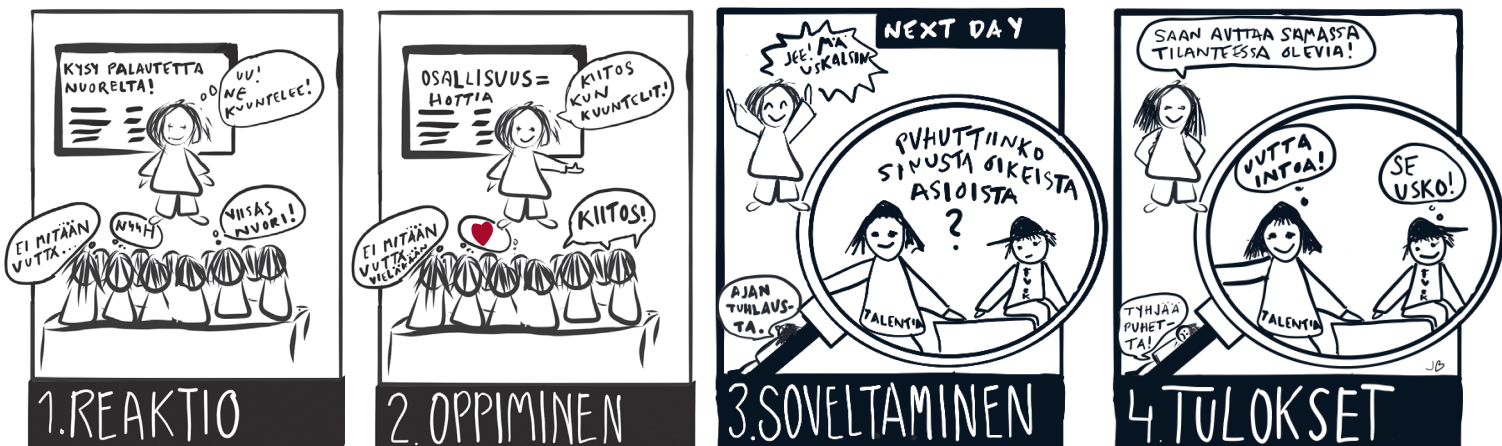
Viimeisenä vaikuttavuuden tarkastelussa voidaan käyttää hyötyanalyysia, jossa tarkastellaan kuljettua matkaa hyötyjen, voimavarojen, laadun ja eettisyyden näkökulmasta.

Nuorten näkökulmasta on aina ehdottoman tärkeää miettiä, miten he ovat hyötäneet toiminnasta ja millaisia vaikutuksia sillä on ollut heidän elämäänsä. **Usein nämä hyödyt tulevat näkyviin vasta tunteiden, oppimisen ja toiminnan muutoksen jälkeen, joskus vasta vuosien päästä siitä, kun nuori on ollut toiminnassa mukana.**

Ammattilaisten näkökulmasta hyötyjä voidaan tarkastella kysymällä esimerkiksi, miten uudet toimintatavat ovat vaikuttaneet asiakkaiden kokemukseen palvelun laadusta. Onko asiakkaita kuulemalla pystytty vastaamaan paremmin heidän tarpeisiinsa? Onko uusien toimintatapojen avulla pystytty parantamaan myös työntekijöiden jaksamista työssään?

Useinkaan toiminnan hyödyt eivät välttämättä tule näkyviin välittömästi, vaan niitä tulisikin pystyä arvioimaan ja seuraamaan pidemmällä aikavälillä. Esimerkiksi kokemusasiantuntijuuden käytännöt eivät ole Suomessa levinneet yhdessä yössä, vaan näkyvissä on vasta alustavia merkkejä kaikista niistä hyödyistä, joita toiminnalla on mahdollista pitkäjänteisessä työssä saavuttaa.

Koska olemme kokeneet toiminnasta esiin nousevat hyödyt todella tärkeiksi, olemme omistaneet hyödyille kokonaisen oman osionsa tässä kirjassa (ks. s. 57 alkaen).

CHECKLIST

Mitä pitää huomioida, kun pyytää puheenvuoroa nuorelta kokemusasiantuntijalta?

Mitä tehdään?

Miksi näin tehdään?

Miten tämä kaikki tehdään?

Ennen tilaisuutta

- Tiedostan ja ymmärrän toiminnan tavoitteet, lähtökohdat ja reunaehdot.
- Ymmärrän, että toimintaa pyöritetään nuorten ehdoilla ja eettisesti kestävästi.
- Varmistun, että minä ja edustamani taho olemme valmiita sitoutumaan nuorten tarpeisiin ja odotuksiin.
- Kun pyydän nuoren pitämään puheenvuoroa, kysyn sitä suoraan nuorelta tai jos nuori kuuluu kehittäjäryhmään, pyydän puheenvuoroa ryhmän vetäjän kautta.
- Nuoren ikä määrittää esiintymistä ja siihen liittyvää mahdollista julkisuutta.
- Nuoren elämäntilanne on sellainen, että hän voi tulla kertomaan näkemyksistään.
- Nuoren valmiudet puheenvuoron pitämiseen on varmistettu.
- Puhuuko nuori yksilönä vai ryhmän äänellä?
- Nuori tietää, millaisesta tilaisuudesta on kyse
 - missä
 - ketä on yleisönä
 - tilaisuuden luonne
 - osallistujamäärä
 - puheenvuoron pituus
- Jos nuori tarvitsee apua puheenvuoron läpikäymiseen, kuka on nuoren mukana valmistelemassa puheenvuoroa? Tarvitseeko nuori toisen nuoren/aikuisen mukaansa pitämään puheenvuoroa?
- Nuorella on yhteystietoni.
- Kysyn tarvitseeko nuori poissaolotodistuksen koulu- tai työpaikkaan.
- Välitän tiedon puheenvuorosta mahdolliseen sijoituspaikkaan/sijaisperheelle.
- Nuoren/ryhmän vetäjän kanssa on sovittu korvaus puheenvuorosta.
- Mahdolliset kustannukset korvataan: ruoka, matkakulut, yöpyminen, päiväraha. Tilaan matkaliput nuorelle etukäteen. Nuoren kanssa sovitaan kaikki matkajärjestelyt.
- Median rooli: nuoren kanssa sovitaan etukäteen ja tarkasti haastattelut ja mahdolliset valokuvaukset.
- Nuoren suojeleminen "julkisuushumalalta". s. 46

Tilaisuudessa

- Kuka on nuoren tuki tilaisuudessa? Toinen nuori ja/tai aikuinen?
- Nuorella on tieto, miten toimitaan "jos hän jäätyy". Kuka ottaa kopin ja miten?
- Miten huolehdin nuoren turvallisuudesta?
- Nuorella on oikeus asettaa rajat henkilökohtaisiin asioihin.
 - Yleisön rooli: miten otetaan kommentit ja kysymykset yleisöltä?
 - Varmistan nuorelta, saako häneltä kysyä henkilökohtaisia kysymyksiä.
 - Miten ne rajataan?
 - Nuoren ei halutessaan tarvitse vastata esitettyihin kysymyksiin tai kommentteihin.
- Mikä on median rooli nuoren puheenvuorossa? Onko kuvaus- ja/tai haastattelulupa?
- Apu nuorelle tekniikan käyttöön tarvittaessa.

Tilaisuuden jälkeen

- Uudet pyynnöt ja niiden huomioiminen: jos haluaa nuorelta puheenvuoroa jatkossa, kehen otetaan yhteyttä?
 - Pyyntöjä kannattaa rajata, jos niitä tulee paljon.
 - Pyyntöihin vastaaminen suhteessa nuoren voimavaroihin.
- Palautteen läpikäyminen nuoren kanssa. Välitön positiivinen palaute nuorelle on tärkeää. Jos nuori saa kritiikkiä, mietin, viekö se nuoren elämää eteenpäin.
- Käyn tilaisuuden läpi nuoren kanssa: millaiset ovat nuoren ajatukset ja tunteet puheenvuorosta?
- Onko nuorella halua mennä uudestaan pitämään puheenvuoroa?
- Korvaus ja palkkio puheenvuorosta maksetaan sovittuna.

MUISTAN, ETTÄ NUOREN
TARINASSA ON AINA MUKANA MYÖS
HÄNEN LÄHEISIÄÄN.

”...ETTÄ MEITÄ NUORIA KUUNNELTIIN JA
TODELLA KOIMME TULLEEN KUULLUK-
SI. ENSIMMÄISTÄ KERTAA KOIN OLLENI
“YLPEÄ” TAUSOISTANI, SILLÄ SAIN NÄHDÄ,
ETTÄ NIIDEN ANSIOSTA VOIN VAIKUTTA
JONKIN TÄRKEÄÄN ASIAAN MERKIT-
TÄVÄLLÄ TAVALLA.

JA VIELÄ OLEMALLA KONKREETTISESTI
PAIKAN PÄÄLLÄ. WOW!”

”Voima, joka kuulluksi tulemisesta ja kokemusten jakamisesta syntyy, on valtava. Pienistä puroista syntyy suurten koskien virta. Mahdollistamalla nuorten osallisuus heidän omaan elämänsä arjessa, antaa heille valmiuksia toimia elämässään myös lastensuojelun asiakkuuden päätyttyä.”

Ylisosiaalineuvos Aulikki Kananoja, Valo
näkyvissä II lapset ja nuoret asiantuntijoina
lastensuojelussa
Säätytalo 10.9.2015

VERKOSTOISTA VOIMAA

MIKSI VERKOSTOITUMINEN KANNATTAA?

MITÄ VERKOSTOJA OLEMME JO PERUSTANEET?

MITÄ TOIVOMME TULEVAISUUDELTA?

Verkostoitumisen tehtävänä on viedä kehittämistyötä eteenpäin. Verkostoituminen koostuu ideoiden jakamisesta, toiminnan levittämisestä, yhteistyöstä, resurssien jakamisesta, yhdessä innostumisesta ja onnistumisesta. Parhaimmillaan verkostoituminen luo tunteen siitä, että ei taistele asioiden puolesta yksin, vaan että muitakin on mukana ajamassa samaa asiaa. Tämä on kehittämistyön juurruttamisen ytimessä, sillä verkostolta saadut ideat ja palaute auttavat kirkastamaan toimintaa, mutta myös levittämään tietoisuutta.

Yhdessä kohti suurempia tavoitteita

Verkostoitumisen avulla voi keskittyä omaan ydinosaamiseensa. Siinä on kyse voimavarojen yhdistämisestä yhteisen päämäärän hyväksi. Verkostoitumisen pohjana toimii luottamuksen rakentaminen eri toimijoiden välillä.

Verkostotyöskentely ei ole vain yksittäinen kertatapahtuma, vaan prosessi, jossa eri tahojen tieto, osaaminen ja arvot valjastetaan yhteisen päämäärän

saavuttamiseksi. Verkostotyöskentelyssä, samoin kuin kaikessa kehittämistoiminnassa, on hyvä tunnistaa verkostolle asetetut tavoitteet sekä arvot, mitkä ohjaavat verkostossa toimimista.

Verkostolla tulee olla yhteinen tavoite, mikä suuntaa toimintaa. On tärkeää tunnistaa haaste tai ongelma, jonka ympärille verkostoa lähdetään kasaamaan. On mietittävä, miksi verkosto kutsutaan koolle, jotta siihen osataan pyytää oikeanlaisia kumppaneita

mukaan. Tehdäänkö työtä verkostossa esimerkiksi yksittäisen tapahtuman järjestämiseksi, vai onko verkoston tavoitteena edistää jotain asiaa paikallisesti tai valtakunnallisesti? Onko verkoston tarkoituksena kehittää kenties jotain uutta vai levittää jo olemassa olevaa osaamista eteenpäin?

Verkoston täytyy yhdessä miettiä ja sopia toimintatavoista, joilla tavoitteeseen on mahdollista päästä. Kun toimintatavoista on sovittu, alkaa systemaattinen työskentely verkoston eri toimijoiden välillä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Lopuksi verkoston tuottaa tietoa ja tuloksia viedään eteenpäin, levittäen niitä myös verkoston ulkopuolelle.

Uskaltakaa verkostoitua!

- Myös verkostoitumisessa on huolehdittava työn- ja vastuunjaosta.
- Luokaa, käyttäkää ja hyödyntäkää aktiivisia kommunikaatorakenteita, kuten Facebook- ja Whatsapp-ryhmiä sekä sähköpostirinkkejä.
- Ulkoisessa viestinnässä on tärkeää mainita yhteistyökumppanit ja korostaa yhteistyön merkitystä.
- Yksi yhteistyön merkityksen korostamistapa on käyttää me-kieltä myös yhteistyökumppanien kautta.
- Onnistumiset luovat positiivisen kierteen ja onnistumiset onkin syytä jakaa.

Kehittäjäryhmien välinen yhteistyö

Kehittäjäryhmien välinen avoin yhteistyö luo synergiaa eli yhteisvaikutusta ja edistää verkoston tuomaa suuruuden etua. Tällöin eri ryhmiin kertynyt kokemus ja osaaminen koituvat yhteiseksi eduksi ja suuremmaksi voimaksi. Paikallisten kehittäjäryhmien ajatuksia ja kokemuksia sekä kehittämisideoita voidaan yhdessä laajemmin tutkia, kehittää ja viedä eteenpäin. Vaikuttamismahdollisuudet paranevat ja yhteistyö ympäri Suomen tehostuu, mikä edesauttaa hyvien käytäntöjen leviämistä.

Nuorten foorumit ja päivät

Olemme kehittämistyössämme halunneet tuoda nuoria yhteen pohtimaan kanssamme erilaisia teemoja. Aluksi kutsuimme nuoria koolle, koska kehittäjäryhmiä ei juuri ollut. Nykyään foorumeiden tehtävänä on tarjota tilaa myös niille nuorille, jotka eivät pysty tai halua sitoutua ryhmämuotoiseen kehittämiseen,

eivät ole löytäneet alueeltaan itselleen ryhmää tai haluavat tulla vain päiväksi kokeilemaan kehittämistä.

Nuorten foorumi on Selviytyjät-tiimin kehittämä nuorilta nuorille vertaistuki- ja vaikuttamismalli. Foorumeiden tavoitteena on tarjota nuorille mahdollisuus tavata toisiaan, jakaa kokemuksia ja näkemyksiä lastensuojeluun liittyen sekä päästä niiden kautta vaikuttamaan lastensuojelun kehittämiseen. Nuoret saavat oman kanavan kokemusten välittämiseen ja siten osallistua lastensuojelun kehittämiseen.

Foorumit ovat päivän mittaisia toiminnallisia työpaikkoja, joissa aika käytetään tutustumiseen, työskentelyyn yksin, pareittain ja pienryhmissä sekä lounaan ja välipalan syömiseen. Jokainen foorumi suunnitellaan foorumikohtaisesti ottaen huomioon tilaajan toiveet ja tarpeet sekä osallistujat. Päivän käytännön toteuttamisesta, juontamisesta sekä työskentelyn ohjaamisesta vastaavat nuoret itse. Taustatahojen aikuisten tehtäväksi jää tarjota resurssit ja varmistaa tilaisuuksien henkinen ja fyysinen turvallisuus.

Suomalaisen lastensuojeluhistorian ensimmäinen Nuorten foorumi järjestettiin marraskuussa 2010 Jyväskylässä Valtakunnallisten perhehoidon päivien yhteydessä. Nyt paikallisia ja valtakunnallisia foorumeita on järjestetty yhteensä yli 30 kappaletta ja niihin on osallistunut satoja 12–30-vuotiaita nuoria. Nuorten foorumeiden järjestäminen valtakunnallisesti on ollut juuri verkostoitumisen tulosta: hyödyntäen jo olemassa olevaa verkostoa ja luomalla uusia, olemme löytäneet yhteistyökumppaneita eri alueilta ja saaneet kutsuttua mukaan uusia nuoria.

Nuorten tuottamaa tietoa hyödynnetään suoraan Pesäpuun kehittämistyössä ja sitä välitetään systemaattisesti lastensuojelun työntekijöiden ja päättäjien tietoon kansallisesti ja kansainvälisesti. Foorumit dokumentoidaan tarkasti ja niiden viestit kiteytetään Selviytyjät-tiimin ja mahdollisten yhteistyökumppanien toimesta raporteiksi tai multimediaesityksiksi. Raportit ovat luettavissa ja tulostettavissa Pesäpuun nettisivuilta www.pesapuu.fi.

Nuoret nuorille –toiminnalle on jatkuva ja kasvava tarve, mikä näkyy kysyntänä Nuorten foorumien järjestämiseen sekä uusien kehittäjäryhmien käynnistymisenä. Muu vaikuttamistyö kiteytyy nuoret nuorille –toimintaan siten, että tahtoa ja resursseja kokemusasiantuntijatoiminnan jalkauttamiseen on

löytynyt. Kokemusasiantuntijatoimintaa on alettu käyttää laaja-alaisesti.

”Nuoret ovat nopeasti ytimessä, kun ammattityössä ydinaiheet hukkuu rakenteisiin.”

Sosiaalityöntekijä

Nuorten foorumien paikalliset sovellukset ja Nuorten päivä

Paikalliset kehittäjäryhmät ovat vapaasti lähteneet soveltamaan Nuorten foorumin rakennetta omiin toimintoihinsa. Esimerkiksi Satakunnassa ja Oulussa toimivat paikalliset ryhmät ovat järjestäneet alueellaan itsenäisesti omia foorumipäiviään, joissa nuoret pääsevät yhdessä jakamaan kokemuksiaan ja samalla kehittämään paikallista lastensuojelua. Näiden yksittäisten päivien avulla paikalliset kehittäjäryhmät ovat myös löytäneet toimintaansa uusia jäseniä.

Lastensuojelun Keskusliiton järjestämät **Nuorten päivät** toteutetaan yhteistyössä valtakunnallisten ja paikallisten kehittäjäryhmien ja tahojen kanssa. Päivät eroavat Nuorten foorumeista siten, että Nuorten päiviin on sisäänrakennettu muutaman tunnin vaikuttamisosio, johon kutsutaan paikallisia päättäjiä keskustelemaan ja kehittämään lastensuojelua yhdessä nuorten kanssa.

Aikuisten ja nuorten yhteinen verkostofoorumi

Keväällä 2013 Selviytyjät järjesti viisivuotisjuhlaan Valoa Näkyvissä – lapset ja nuoret lastensuojelua kehittämässä – foorumin, jonka aiheena oli kokemusasiantuntijuus ja paikallisten kehittäjäryhmien perustaminen. Ensimmäisen Valoa Näkyvissä – foorumin suojelijana toimi silloinen lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula. Kansallinen kokemusasiantuntijaverkosto oli haave, mikä oli itänyt jo pitkään Selviytyjien mielessä. Kiertäessämme tiiminä ympäri Suomea, huomasimme toistuvasti, että paikallisia lastensuojelutoimijoita tuli kehottaa kysymään asioista paikallisilta nuorilta. Vuonna 2017 nuorista koostuvia lastensuojelun kehittäjäryhmiä on jo parikymmentä ympäri Suomen!

”Siitä kuinka voimme tuoda lastensuojelun näkyviin sen positiivisessa merkityksessä! Haluaisin kannustaa nuoria tuomaan oman kokemuksensa, tarinansa ja ajatuksensa esiin sosiaalisessa mediassa. Twitter, facebook, instagram... Tiedän, ettei se ole helppoa sillä moni nuorista kokee taustansa häpeällisenä. Todellisuudessa kokemus on voimaa. Jos vain antaa sille mahdollisuuden!”

Selviytyjät on ohjannut ja toiminut mentorina paikallisille ryhmille ja tarjonnut niille tukea sekä vertaisuutta kokemusasiantuntijuudessa ja vaikuttamistyössä. Valoa näkyvissä II – foorumissa marraskuussa 2015 Selviytyjät-tiimi kokosi yhteen paikalliset kehittäjäryhmät ympäri Suomen ja kutsui yhteiseen valtakunnalliseen foorumiin myös päättäjiä, kehittäjiä, tutkijoita ja virkamiehiä. Foorumin osallistujiin kuului muun muassa tapahtuman suojelija lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila sekä Eduskunnan Lapsen Puolesta –ryhmän puheenjohtaja Kristiina Salonen. Foorumiin osallistui myös noin 50 kehittäjänuorta ympäri Suomen.

Tilaisuus oli historiallinen, sillä koskaan aiemmin eivät kehittäjänuoret ja päättäjät olleet tavanneet näin suurella joukolla. Valtakunnallisen nuorista ja aikuisista koostuvan kehittäjäverkostofoorumin tavoitteena oli herättää keskustelua lastensuojelun kipeistä pulmakohdista ja siitä, millaisia asioita nuoret ovat paikallisilla tasoilla nostaneet esiin. Keskeisiä kysymyksiä päivän aikana olivat myös kuinka vahvistaa osallistuvampaa lastensuojelua, miten nuorten tuottamaa kokemustietoa voitaisiin parhaiten hyödyntää ja kuinka lastensuojelun leimaa voidaan purkaa.

Palautetta Valoa näkyvissä – foorumeista:

Osallistujien antaman palautteen perusteella Valoa näkyvissä – foorumit tulevat tarpeeseen. Ne tarjoavat tilan nuorten, ammattilaisten, päättäjien ja poliitikkojen yhteiselle keskustelulle, jossa eri näkökulmat tuodaan näkyvästi mutta toisia kunnioittavasti esille. Saadussa palautteessa korostuu erityisesti nuorten kokemusten ja näkemysten kuulemisen tärkeys – ja tarve saada kuulla niitä vieläkin enemmän. Foorumeissa myös niin nuoret, ammattilaiset kuin viranomaisetkin kertovat voimautuneensa ja innostuneensa. Innostusta lisää esimerkiksi se, kun ymmärtää syvemmin millainen vaikutus toiminnalla on nuoriin tai kuinka paljon viisasta sanottavaa heillä on. Yhteisten keskustelujen ja puheenvuorojen kautta eri osapuolet ovat oppineet toisiltaan paljon. Useat ovat lisäksi oivaltaneet olevansa yksittäisen ryhmän edustajana osa suurempaa kokonaisuutta, mikä mahdollistaa avun, tuen ja ideoiden jakamisen toisten kanssa.

”Mielestäni nuorten rohkeus. Rohkeus olla itsensä kaikella sillä kokemuksella jonka elämässä on jo kerännyt. Nuorten avoimuus olla ja kertoa. Avoimuus nähdä ja kuulla nuoria. Jotenkin mieleeni jäi kiitollisuuden tunne siitä että meillä on niin valtavan paljon viisaita, rohkeita ja elämänhaluisia nuoria tässä maailmassa rakentamassa yhteistä aikuisten vaikuttajien kanssa.”

"Havahtuminen siihen, että muutoksia saadaan aikaan sitkeällä yhteisellä toiminnalla samaan suuntaan. Sen hoksaaminen, että eri kokemusasiantuntijoiden ryhmät ja aktiiviset aikuiset ovat osa isompaa juttua, yhteistä tavoitetta. Tällä toiminnalla on jo muutettu lastensuojelua paremmaksi. Oli ihana nähdä, että liike etenee."

"Tärkeää on koota tarinoita ja vaikuttaa sitä kautta, yhtä tärkeää on antaa mahdollisuus jokaiselle kertoa tarinansa, niin, että se tulee aidosti kuulluksi."

"...että meitä nuoria kuunneltiin ja todella koimme tulleen kuulluksi. Ensimmäistä kertaa koin olleeni "ylpeä" tausoistani, sillä sain nähdä, että niiden ansiosta voin vaikuttaa johonkin tärkeään asiaan merkittävällä tavalla. Ja vielä olemalla konkreettisesti paikan päällä. Wow!"

Voima Vaikuttaa! – nuorten kokemusasiantuntijoiden verkosto

Valoa Näkyvissä II –foorumien jälkeen kehittäjäryhmien välille perustettiin yhteinen verkosto, jonka nimeksi yhteisessä tapaamisessa päätettiin Voima Vaikuttaa! Verkoston avulla nuoret pääsevät jakamaan paikallisesti tekemänsä työn tuloksia ja keskustelemaan keskenään siitä, mitä kokemusasiantuntijuus heille merkitsee sekä ideoimaan tulevaa.

Voima vaikuttaa! –verkoston ryhmät ja niissä olevat nuoret toteuttavat kokemusasiantuntijuutta monella eri tavalla. Nuoria kokemusasiantuntijoita on rohkeasti hyödynnetty esimerkiksi paneelikeskusteluissa, erilaisilla kehittäjä- ja asiantuntijapäivillä sekä kouluissa kertomassa lastensuojelusta. Jopa uusia työntekijöitä rekrytoitaessa on otettu kokemusasiantuntijoita mukaan valintaprosessiin. Nuoret myös järjestävät ryhmänä tapahtumia, toimivat mentoreina toisille nuorille, kantavat vastuuta ryhmän vetämiseen liittyvissä tehtävissä ja kehittävät lastensuojelun palaute- ja palaverikäytäntöjä.

Verkostoitumisen etuna on, että yhdessä saadaan vietyä paremmin nuorten viestejä eteenpäin ja kehitettyä uusia ideoita pidemmälle. Useamman äänen voima tuo viestille suuremman painoarvon. Lisäksi ryhmien myötä jalostuu alueellista tietoa lastensuojelusta sitä tarvitseville. Verkoston kautta on helppo selvittää millaista kokemusasiantuntijuutta omalta kotiseudulta mahdollisesti jo löytyy.

Yhdessä koettua – Suomi 100 vuotta sijoitettujen lasten silmin

Yhdessä Koettua – 100-vuotias Suomi sijoitettujen lasten silmin –tapahtumakokonaisuuden avulla pyritään levittämään taiteen keinoin viestiä lastensuojelun positiivisista vaikutuksista lasten, nuorten ja perheiden elämään. Toiminnassa halutaan korostaa toivon näkökulmaa ja osoittaa arvostusta lastensuojelussa kasvaneiden ja heidän läheistensä tarinoita ja kokemuksia kohtaan.

Voima Vaikuttaa! –verkoston ja muiden yhteistyökumppaneiden avulla olemme voineet toteuttaa Yhdessä Koettua –tapahtumakokonaisuuden. Eri puolilla Suomea kehittäjäryhmät ovat olleet mukana ideoimassa ja toteuttamassa omalla alueellaan tapahtuvaa toimintaa juhlistaakseen satavuotiaasta Suomea lastensuojelun näkökulmasta. Kuudella paikkakunnalla tapahtuvan tapahtumakokonaisuuden toteutumisen kannalta on ollut ensiarvoista, että meillä on ollut tukena verkosto, joka on auttanut ideoinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa.

Tapahtumakokonaisuuden kautta verkostoitumisen hyödyt nousevat kirkkaina esille: nuorten viestit tulevat vietyä yhteisesti suuren yleisön tietoisuuteen. Lisäksi, kun on tarpeeksi toimijoita mukana, ei kenenkään vastuulle jää liian suurta osaa toteutuksesta. Resurssien ja ideoiden jakaminen on onnistunut luontevasti, kun tavoite on ollut yhteinen; olemme halunneet nostaa lastensuojelussa ja sijaishuollossa asuvien lasten, nuorten ja heidän perheidensä kokemukset ja tarinat esiin.

Nuorten kokemusasiantuntijoiden Voima Vaikuttaa! –verkosto luo pohjaa tulvaisuudelle, jossa haaveena on nuorten ja lastensuojelun aikuisten ammattilaisten yhteinen verkosto.

Tulevaisuudessa

Tulevaisuudessa nuoria kokemusasiantuntijoita tulee olemaan hyvin monipuolisissa tehtävissä lastensuojelussa. Nuoret nuorille -ajatus ja vertaisuuden voima ymmärretään jo nyt, mutta uskomme vahvasti, että sen rooli tulee entisestään vahvistumaan.

”HAVAHTUMINEN SIIHEN, ETTÄ MUUTOKSIA
SAADAAN AIKAAN SITKEÄLLÄ YHTEISELLÄ
TOIMINNALLA SAMAA SUUNTAAN. SEN
HOKSAAMINEN, ETTÄ ERI KOKEMUSASIAN-
TUNTIJOIDEN RYHMÄT JA AKTIIVISET
AIKUISET OVAT OSA ISOMPAA JUTTUA,
YHTEISTÄ TAVOITETTA. TÄLLÄ TOIMIN-
NALLA ON JO MUUTETTU LASTENSUO-
JELUA PAREMMAKSI. OLI IHANA NÄHDÄ,
ETTÄ LIIKE ETENEE.”

KOKEMUSASIAINTUNTIJATOIMINNAN MAHDOLLISUUDET:

NUORILTA NUORILLE
MONIPUOLISUUS
TESTATUT MIELIPITEET
YTIMESSÄ OLEMINEN
TIETO KUULUVAKSI
VERTAISUUDEN VOIMA

MYÖS AIKUISTEN VOIMAUTUMINEN JA INNOSTUMINEN
SAMASSA TILANTEESSA ELÄVIEN AUTTAMINEN
TUNNETASOLLA KOSKETTAMINEN

”Muiden nuorien, jotka kamppailee vielä niiden elämän kanssa, auttaminen on ollut mulle tosi tärkeä, vaikka se auttaminen ei tarkoita kun, että ne saa vapaasti nauraa ja itkeä ilman huolia yhden päivän ajan”

MITÄ HYÖTYÄ TÄSTÄ KAIKESTA ON?

MILLAISIA MAHDOLLISUUKSIA KOKEMUSASIAINTUNTIJATOIMINTA TARJOAA?

MIKSI KEHITTÄJÄRYHMÄTOIMINTA KANNATTAA?

MITÄ NUORET, AMMATILAISET JA YHTEISKUNTA TOIMINNASTA HYÖTYVÄT?

Kun nuori saa mahdollisuuden kokea vertaisuutta ja käsitellä kokemuksiaan, ei siitä hyödy ainoastaan nuori itse vaan myös samassa tilanteessa olevat nuoret, ammattilaiset sekä yhteiskunta. Aidon osallisuuden kokemus voimauttaa nuorta, mutta sen kautta niin ammattilaiset kuin yhteiskuntakin pääsevät ymmärtämään paremmin maailmaa, jossa sijoitetut lapset ja nuoret elävät. Kun ymmärrys lisääntyy, muutokset arvoissa, asenteissa ja toiminnassa ovat aidosti mahdollisia.

Lapset ja nuoret on järkevää ottaa mukaan oman elämänsä suunnitteluun ja yhteisöjen kehittämiseen. He tuovat esiin asioita, joita aikuiset eivät ole havainneet tai joille he ovat ”sokeutuneet”. Kokemusasiantuntijat tuovat yhteiseen pöytään ainutlaatuisia ja arvokasta tietoa ja saattelevat aikuiset tärkeiden asioiden äärelle.

Kokemusasiantuntijatoiminnan lähtökohtana tulisi olla se, mitä nuori toiminnasta saa ja mihin toiminnalla pyritään vaikuttamaan. Toiminnassa tulee huomioida ja kehittää nuorten omia taitoja ja valmiuksia, sekä kannustaa heitä käyttämään niitä. Nuorilta nuorille suuntautuva toimintamalli on erityisen voimauttava kokemus, minkä ohessa aikuiset saavat käyttöönsä

asiakkailla testattuja mielipiteitä. Usein myös asiakkaat onnistuvat nostamaan esiin työntekijöiltä ehkä huomaamatta jääneitä asioita.

Oikein toteutettuna toiminta on voimauttavaa niin nuorelle kuin ryhmän ohjaajalle, mutta vaikutukset myös kulkeutuvat nuorten ja aikuisten mukana heidän ympäristöihinsä, kuten sijaishuoltopaikkoihin ja työpaikoille. Lisäksi toiminnalla voi olla laajoja, jopa valtakunnallisia seurauksia, joiden avulla saadaan aikaan pysyviä muutoksia lastensuojelukulttuurissa.

Mitä nuoret ovat saaneet?

”Vertaistukea, olen tutustunut uusiin ihmisiin, oon oppinu myös teiltä paljon ja oon oppinu kääntää menneisyyteni voitoks, ja auttaa ihmisiä sillä kokemuksella mitä menneisyys on mul antanut.”

”Selviytyjien kautta on syntynyt myös halu auttaa toisia samassa tilanteessa eläviä nuoria - tsempata ja rohkais- ta heitä jaksamaan sekä kannustaa työntekijöitä; antaa arvoa lastensuojelussa työtä tekeville heidän kallisarvoisesta ja merkityksellisestä työstään.”

”No nimenomaan vertaistukea, uusia, kehittäviä ajatuksia, itsevarmuutta sanoa ne ääneen, ja tunne siitä, että mun kokemuksilla ja ajatuksilla on arvoa. Lisäksi saan paljon ajatuksia ja asioita vietäväksi kotiin (perhekotiin) nuorille ja heillekin syntyy tunne, etteivät ole yksin asioittensa kanssa.”

”No mulle se on merkinny vertaistukea, olen saanu kuulla hienoja kokemuksia, ja upee päästä kehittämään niitä asioita joita näkee ettei ne kuulu olla niin. Ja tietty tavannu tosi upeita ihmisiä ja päässy matkustele.”

Omien asioiden läpikäyminen

Kokemusasiantuntijatoiminnan kautta nuoret saavat kanavan käydä läpi omia kokemuksiaan rakentavasti. Vaihtaessaan kokemuksia toisten samassa tilanteessa olleiden tai olevien nuorten kanssa, he voivat ammentaa uusia näkökulmia omaan tilanteeseensa ja pystyvät peilaamaan kokemuksiaan yhdessä. Nuorella on lisäksi mahdollisuus ymmärtää omien kokemustensa arvokkuus sen kautta, kun hän kykenee auttamaan ja rohkaisemaan jotakuta toista niiden avulla.

Kehittämistyössä tietoisuus lastensuojelusta lisääntyy; nuoret oppivat näkemään lastensuojelun eri puolia oman kokemuspäirinsä ulkopuolelta ja peilaamaan kokemuksiaan niihin. Ryhmän kautta he saattavat löytää vastauksia auki jääneisiin kysymyksiin. On kuitenkin tärkeää, että kokemuspäiriin läpi käyvällä nuorella on tukijoukot kunnossa. Tämä käsittää ensinnäkin ryhmän vetäjänä toimivan turvallisen aikuisen, joka huolehtii luottavaisesta ja avoimesta ilmapiiristä. Toisekseen nuoren on hyvä päästä vielä ryhmän ulkopuolella käymään tapaamisessa heränneitä tunteita läpi omien tärkeiden ihmisten kanssa. Muutamat nuoret ovat todenneet, että omien asioiden jatkuva käsittely on antanut heille ”elämän takaisin”.

Uusi näkökulma lastensuojeluun

Tiedon karttuessa nuoret saavat uuden näkökulman lastensuojeluun. Nuoret korostavat kuinka merkittävää on ollut ryhmässä toimimisen seurauksena saada vastauksia kysymyksiin mitä, kuka ja miksi asiat ovat edenneet näin. Järjestelmän ymmärtäminen oman elämän ulkopuolelta muiden sijoitettujen nuorten tarinoiden kuulemisen kautta edesauttaa nuorta siirtymään uhrista ja passiivisesta tapahtumien kohteesta osalliseksi, aktiiviseksi toimijaksi omassa elämässään.

Motivaatio kehittäjäryhmässä mukana pysymiseen kumpuaa monelle halusta auttaa sen vuoksi, että on itse saanut apua ja oivaltanut, että samassa tilanteessa olevia nuoria on ympäri Suomen.

Keinot vaikuttamiseen

Osallisuus, niin omassa elämässä kuin kokemusasiantuntijatoiminnassakin, vaatii taitoja. Näitä taitoja ovat vuorovaikutus- ja esiintymistaidot, ongelmanratkaisun kehittyminen, asioiden järjestelmällinen loppuunsaattaminen ja tilapäisen keskeneräisyyden sietäminen. Kehittäjäryhmissä nuoret ovat oppineet näitä ja monia muita vaikuttamisen keinoja, joita he sitten ovat onnistuneesti soveltaneet myös omaan elämäänsä. Taidot eivät kehity yhdessä yössä, vaan valmiudet kehittyvät kokemusten myötä.

Toisilla nuorilla on herännyt toiminnan myötä suuri kiinnostus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja heidän on ollut mahdollista kehittyä kansallisen ja jopa kansainvälisen tason vaikuttajaksi. Toiminnan kautta he ovat löytäneet kanavan ja verkostot asioiden viemiselle eteenpäin.

Kehittäjäryhmä tukee monipuolisia taitoja

Moni kehittäjäryhmään tullut nuori on elämässään

juuri itsenäistymisen kynnyksellä. Nuoret kokevat, että ryhmässä toimiminen on antanut heille valmiuksia myös tähän haasteelliseen ja jännittävään elämäntaiheeseen. Kehittäjäryhmätoiminnan kautta nuorten valmiudet uusien ympäristöjen ja ihmisten kanssa toimimiseen ovat vahvistuneet, heidän paineensietokykynsä on kasvanut ja he ovat päässeet kokeilemaan omien kykyjensä ja taitojensa rajoja sekä oppineet uusia valmiuksia.

”Projekti on antanut kokemustasolla unohtumattomia kokemuksia ja tutustuttanut mitä hienoimpiin ihmisiin. Tärkeintä on ollut huomata, kuinka helposti sen kipinä saa syttymään viestin vastaanottajassa. Projekti on myös ottanut paljon, mutta kuten kaikissa elämän hienoissa asioissa ottamisen ja antamisen välillä on pääsääntöisesti vallinnut tasapaino.”

Tärkeä osa kehittämistyötä on tukea nuorta itsenäisenä, aktiivisena toimijana. Nuorten omien vahvuuksien tunnistaminen toiminnassa on tärkeää. Kehittäjäryhmissä nuorilla on eri rooleja, joissa he pääsevät jalostamaan ja vahvistamaan omia valmiuksiaan ja mielenkiinnonkohteitaan. Siinä missä toinen pääsee hyödyntämään taiteellisuuttaan ja visuaalisuuttaan, joku toinen hioo esiintymistaitojaan. Nuoret pystyvät kokemusasiantuntijuuden kautta myös kehittämään omia vuorovaikutustaitojaan ja kykyä toimia toisten ihmisten, niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin seurassa.

Toiminta kehittäjäryhmässä antaa nuorille lisäksi mahdollisuuden luovaan ideointiin ja asioiden kehittämiseen sekä materiaalin tuottamiseen. Osalle nuorista kokemusasiantuntijuus on avannut ovia kansainväliseen toimintaan ja siten vahvistanut nuorten kielitaitoa ja rohkaissut heitä käyttämään sitä erilaisissa tilaisuuksissa. Tärkeää ja inspiroivaa on ollut myös se, että ryhmässä nuorten arvostus muiden ryhmäläisten vahvuuksia kohtaan on kasvanut. Kaikkien ei tarvitse tehdä kaikkea, vaan on jopa parempi, että ihmiset pääsevät ryhmässä kehittämään vahvuuksiaan mielenkiintojensa ja henkilökohtaisten resurssiensa mukaan.

Satanuoret:

Kokemusasiantuntijuus merkitsee meille;

- On kiva päästä vaikuttamaan, jakamaan ajatuksia ja saada puhua omista kokemuksista
- Vaikka meillä on vaikeita kokemuksia niin me ollaan vahvoja!
- Yhdessä olemista

- Muiden kuuleminen
- Auttaminen
- Saan ääneni kuuluviin
- Tulevien nuorten ”elämän” helpottaminen
- Omien muistojen muistelemista
- Vähän niiko pieni ihminen maailmassa, se hukkuu, mut ku otetaa toisiimme kädestä kiinni, pian meillä on iso ryhmä eikä hukuta

Mitä työntekijät ovat saaneet?

”Kokemusasiantuntijuus on tarpeen mikäli haluamme aidosti oppia uutta ja kehittää lastensuojelutyötä. Työntekijänä saa uutta motivaatiota, uusia oppeja ja näkemys laajenee!”

”Nuorten aitoudesta, rohkeudesta ja innokkuudesta saa työntekijänä voimaa! Asioiden yhteinen jakaminen ja lastensuojelun usein pulmallisistakin toimintakäytännöistä keskusteleminen on välttämätöntä, jotta näissä asioissa päästään eteenpäin.”

”Olen saanut valtavasti ymmärrystä. Nuori kertoi surullisena, miten hänen lastenkodissaan työntekijät tuulettivat lomalle lähtöään. Työntekijät olivat onnellisia alkavasta lomasta ja hehkuttivat sitä tytön kuullen. Tyttö kuitenkin ajatteli, että samalla tuulettaminen tarkoittaa sitä, ettei työntekijöiden tarvitse nähdä häntä vähään aikaan. Tyttö kertoi, miten pahalta tuulettaminen tuntui: Lastenkoti on hänen koti ja aikuiset iloitsevat sitä, ettei heidän tarvitse olla siellä. Ymmärsin nuoren puheesta, että työntekijät eivät tuuleta pahuuttaan, vaan ymmärtämättömyyttään.”

Palautteiden mukaan kokemusasiantuntijat nostavat esiin tietoa, mitä aikuiset eivät välttämättä hoksaa tai pysty opiskelemaan kirjoista. He tuovat valoon piilossa olevia asioita. Lastensuojelun kokemusasiantuntijat myös päivittävät lastensuojelutiedon nykypäivään. Kokemustieto auttaa ymmärtämään ilmiöitä ja tapahtumia asiakkaan näkökulmasta tästä hetkestä käsin.

Uusi kieli lastensuojeluun

Nuorten huomioiden avulla työntekijä voi pysähtyä vallassa olevien lastensuojelun termien, jotka identifioivat nuoren helposti uhrin asemaan, äärelle. Lastensuojelun rakenteellinen kieli toisinaan sotii nuorten kokemuksia vastaan. Esimerkiksi termi kodin ulkopuolelle sijoitettu nuori voi viitata siihen, ettei nuori asu kodissaan. Nuoret kuitenkin kertovat, että laitoksesta ja sijaisperheestä on tullut monelle koti.

Termi sijoitettu nuori identifioi nuoren elämää, kun taas termi nuori sijaishuollossa korostaa nuoruutta, ei sijoitusta.

Käyttämillämme sanoilla, termeillä ja käsitteillä on merkitystä siihen, millaiseksi nuori määrittelee itsensä, asemansa ja mahdollisuutensa. Onko lastensuojelulaitoksen näkökulmasta kyse meille sijoitetusta nuoresta, meidän asiakkaasta, meidän asukkaasta vai meidän nuoresta? Onko tarjottu palvelu nuoren vuoksi, hyväksi vai nuorta varten? **Työntekijät ovat saaneet kokemusasiantuntijoiden mukana uuden kielen, joka kiinnittää enemmän huomiota niihin sanoihin ja merkityksiin, joita lastensuojelussa käytetään.** Lisäksi kokemusasiantuntijuus muistuttaa siitä, että nuorille palvelut ovat ihmisiä.

Nuorten ajatuksia oman työn tueksi

Kokemuspuheessa on charisma. Nuoret kokemusasiantuntijat koskettavat ammattilaisia ja päättäjiä myös tunnetasolla, jolloin asenteiden ja sitä myötä toimintojen ja rakenteiden muuttaminen mahdollistuu. **Pelkkä tieto nuorten näkemyksistä ei aina riitä, vaan kokemus niiden kuulemisesta suoraan nuorelta sekä yhteinen keskustelu asioista avaavat myös sydämet ymmärtämään sanojen takana olevan syvyyden ja arvon.** Kokemusasiantuntijan lausumana sama asia koskettaa enemmän kuin ammattilaisen sanomana.

Nuorten nostamat asiat edesauttavat aikuisten työn kehittämistä. Tuodessaan esiin kokemuksiaan, nuoret toimivat samalla aikuisten äänitorvina: he tuovat esiin asioita, joita myös ammattilaiset työssään pohtivat. Puhutaan samoista asioista ja halutaan yhteistä hyvää. Ymmärretään, ettei kyse ole taistelusta tai vastakkainasettelusta, vaan samalla puolella, samassa veneessä olemisesta, vaikka asioista voidaankin olla eri mieltä.

Jokainen, joka työskentelee lasten ja nuorten kanssa, pystyy keräämään heiltä palautetta työstään. Nuorilta saatu palaute kirkastaa omaa työtä ja sen avulla saa kuulla, missä on tehnyt oikein. Kritiikki puolestaan

herättää rohkeutta kokeilla uusia toimintatapoja ja kyseenalaistaa toimimattomat käytännöt. Nuoren kokemusasiantuntijan palaute ja ajatukset vahvistavat nuoren näkökulman merkitystä lastensuojelussa. Tällöin työntekijä alkaa luontaisesti kiinnittää huomiota asioihin, jotka eivät ole lapsen edun mukaisia. Nuoret voivat esimerkiksi tuoda esille sellaisia asioita, joihin työntekijät eivät ole ymmärtäneet reagoida. Nuorilta saa myös vastauksia siihen, mitä he tarvitsevat ja mikä heitä auttaa.

Uusi näkökulma lastensuojeluun

Kun aikuisilla on halua ja aikaa tutustua nuoriin, alkavat he nähdä ja tunnistaa nuorten monipuolisia vahvuuksia ja valmiuksia. **Tämän kautta aikuiset näkevät trauma- ja ongelmapuheen sijaan nuorten yksilöllisiä taitoja ja voimavaroja.** Nuorista tulee esiin uusia puolia. Vahvuudet voivat olla piilossa nuorelta itseltään ja tulla esiin vasta ryhmässä yllättäen nuoren itsensäkin. Aikuinen pääsee aitiopaikalta seuraamaan nuoren positiivista kasvua ja kehitystä sekä kokemaan yhdessä nuorten kanssa onnistumisia ja voimautumista.

Mitä yhteiskunta hyötyy?

"Kokemusasiantuntijat vievät toivon ja valon sanomaa kentälle."

Tietoa ja kokemusta yhdistämällä on mahdollista löytää uusia toimintatapoja, havaita järjestelmässä olevia puutteita sekä avata uusia näkökulmia, joiden avulla voidaan suunnitella entistä parempia ja toimivimpia palveluita. Kun asiakkaat otetaan kehittämisprosessiin mukaan sen useissa eri vaiheissa, varmistetaan käyttäjätieto jo palvelun suunnitteluvaiheessa. Näin palvelut ja asiakkaiden tarpeet kohtaavat.

Kokemusasiantuntijat ovat tuoneet mukanaan yhteiskunnalliseen keskusteluun tarinat ja kokemukset, joiden kautta he ovat avanneet väylän myös pienempien lasten kokemustiedolle. Tästä hyvänä esimerkkinä on Pesäpuu ry:n Salapoliisimäyrän toiminta.

Aktiiviset, kehittämishaluiset nuoret, jotka ovat kasvaneet lastensuojelutaustansa tukemina vastuullisiksi ja innostuneiksi toimijoiksi, ovat yhteiskunnallemme kultaakin arvokkaampia, sillä he eivät ainoastaan tuota järjestelmälle tietoa, vaan luovat omalla esimerkillään toivoa lastensuojeluun niin lapsille, nuorille, perheille kuin työntekijöillekin.

HYÖTYLISTA

Nuoret

- Kokemuksien vaihtaminen toisten samassa tilanteessa olevien/olleiden kanssa.
- Omasta elämästä kertominen.
- Vastauksia avoimiin kysymyksiin.
- Uhrista osalliseksi: "Haluan auttaa, koska olen itse saanut apua".
- Tiedon lisääntyminen: mitä, kuka ja miksi asiat ovat edenneet näin?
- Järjestelmän ymmärtäminen ja laajuus, myös oman elämän ulkopuolelle.
- Muiden sijoitettujen kokemukset: "En ole yksin, meitä on muitakin."
- Vuorovaikutus- ja esiintymistaitojen vahvistuminen
- Ongelmanratkaisutaitojen kehittyminen ja paineensietokyvyn kasvaminen.
- Järjestelmällisyys ja asioiden loppuun vieminen.
- Epävarmuuden ja keskeneräisyyden sietäminen.
- Vahvistunut valmius uusien ympäristöjen ja ihmisten kanssa toimimiseen.
- Kokemuksien kerryttäminen ja jakaminen.
- Omien rajojen ylittäminen, mutta myös niiden löytäminen.
- Omien vahvuuksien tunnistaminen ja mielenkiinnonkohteiden löytäminen.

Ammattilaiset

- Tietoa ja ymmärrystä nuorten kokemuksista, kokemusmaailmasta.
- Kriittisyys vanhoja tapoja kohtaan ja rohkeus kokeilla uutta kasvaa.
- Helpotusta omaan työhön: Vastauksia kysymyksiin mitä asiakkaat tarvitsevat ja mikä heitä auttaa. Ei tarvitse itse keksiä, vaan siihen voi saada vastauksen suoraan asianosaisilta.
- Saa palautetta omasta työstä ja kuulla myös siitä, mitä on tehty hyvin ja oikein.
- Nuoret nostavat esiin sellaisia asioita, joille työntekijät ovat sokeutuneet tai joihin he eivät ole ymmärtäneet reagoida.
- Nuoret tuovat esille myös sellaisia asioita, joihin työntekijät ovat yrittäneet vaikuttaa.
- Nuori kokemusasiantuntija voi toimia luottamuksen ja vuorovaikutuksen rakentajana työntekijän ja asiakasnuoren välillä.

Yhteiskunta

- Ymmärrystä nuorten näkemuksista, kokemuksista ja käytäntöjen herättämistä tunteista lastensuojelussa.
- Uusi, kustannustehokas tapa kehittää lastensuojelua sekä muita lasten ja nuorten palveluita sekä arvioida niiden laatua.
- Nuorista toimijoita lastensuojeluun. Toimijoita, jotka ovat vastuuntuntoisia ja innostuneita ja jotka voivat oman esimerkinsä kautta olla purkamassa lastensuojeluun liittyviä leimaa ja tabuja.
- Lastensuojelun ja sijaishuollon kysymyksistä opitaan puhumaan yhdessä lasten, nuorten ja perheiden kanssa.

Muutosvoimaa

Kohti nuorten kokemusasiantuntijuutta lastensuojelussa

OPAS- JA KÄSIKIRJAT

3 / 2017

”Kehittäjäryhmämatkalle” lähteminen alkaa usein pienestä, mutta ajan myötä se voi kasvaa arvaamattomiin mittoihin.

Lähtökohtana tulee aina säilyttää aito kiinnostus ja halu niin nuorten kokemusten ja näkemysten kuulemiseen kuin asioiden yhteiseen tutkimiseen ja kehittämiseen.

Vaikka matkan aikana tulee varmasti vastaan haasteita, on se kulkemisen arvoinen. Matka muuttaa tavalla ja toisella Sinun ja ympärilläsi olevien ihmisten elämää. Voimaannut, opit uutta, hylkääät jotain vanhaa ja toimimatonta. Ennen kaikkea huomaat, ettet ole yksin asioidesi, kokemustesi tai kysymystesi kanssa. Tässä on kokemusasiantuntijatoiminnan ydin: yhdessä, erilaisia kokemuksia ja näkökulmia yhdistämällä voimme olla luomassa lastensuojeluun kulttuurua, joka on arvostava, ratkaisukeskeinen ja eteenpäin katsova. Jossa jokaisella osapuolella on mahdollisuus tulla aidosti kohdatuksi ja kuulluksi omana itsenään.

Kiitos, että haluat olla tässä mukana!

T. Johanna, Helena, Sami & Pipsa

Pesäpuu ry

s-posti: toimisto@pesapuu.fi

www.pesapuu.fi

978-952-7208-15-1 (nid.)

